

zenekar

2007/5

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének, valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének közös lapja.

XIV. évfolyam 5. szám

<http://www.hungorchestras.com/>

FOTÓ: NAUBAUER PÉTER

BANDA ÁDÁM – A SZIGETI-HUBAY HEGEDŰVERSENY EGYIK ELSŐ HELYEZETTJE

- Új székházban a Szegedi Szimfonikus Zenekar
- „Még mindig nincs művészeti törvény; a muzsikusokra is a munka törvénykönyve érvényes”
- „Most olyan kitűnő eredményeket hozó intézményeket vernek szét, vonnak össze, hogy ez kimeríti a kulturális bűntény fogalmát”

nka
Nemzeti Kulturális Alap

ZENEI KÖZÉLETÜNK

A KULTÚRPONT IRODA HÍREI

3 |

KALENDÁRIUM

4 | A közelmúlt és a közeljövő zenei hírei, eseményei.
(Összeállította: Bilkei Éva)

Én kizárólag a zene jövőjéért aggódom

6 | Tüntetőleg fellép a leépítés alatt álló MÁV és Telekom Zenekarral Kocsis Zoltán, aki szerint az, ami most Magyarországon folyik, kimeríti a kulturális büntény fogalmát.
(Bilkei Éva)

Fischer Ádám felelőssége!

8 | Igen nagy súlya van a sajtóban leírt szónak, sokkal nagyobb annál, mint ezt a sajtó számára megszólaló riportalanyok időnként igazán mérlegelnék. Ebben a megvilágításban különösen nem mindegy, mit mond éppen Fischer Ádám!
(Antal Máttyás)

Új otthonra lelt a Szegedi Szimfonikus Zenekar

9 | Igazán ünnepi volt ebben az esztendőben augusztus 20-a a Szegedi Szimfonikus Zenekar életében, hiszen ekkor avatták fel az új otthonukat. A város főterén álló, gyönyörű műemléki épületnek Korzó Zeneház lett a neve, s itt nemcsak az irodáknak és a zenekarnak van helye, hanem egy különleges akusztikájú, kamarakonzertezésre alkalmas, kétszáz férőhelyes teremnek is.
(Réfi Zsuzsanna)

És mi lesz a következő esztendőben?

12 | Nagyon nehéz időszakon van túl a legnagyobb múltra visszatekintő, magyar szimfonikus együttes. A Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara ugyanis a 2006/2007-es szezon végére olyan nehéz anyagi helyzetben került, hogy a muzsikuskok ingyen játszottak, a vezetőség pedig azt fontolgatta, nem hirdet béreletsorozatokat a következő évről, s akárcsak a II. világháború idején, az együttes kénytelen lesz ismét szüneteltetni a működését.
(Réfi Zsuzsanna)

Örögi körök metszéspontjában

14 | Nehéz helyzetben kezdik az évadot a Duna Szimfonikus Zenekar tagjai is. Húszfős létszámleépítés után, az állami támogatás csökkenése és a jegyárak növelhetetlensége mellett most új próbahelységet keres a Duna Szimfonikus Zenekar.
(Réfi Zsuzsanna)

Sanyarú évadkezdet

16 | A MÁV Zenekartól idén tizenöt muzsikust bocsátanak el. A finanszírozhatóság határára érkezett a MÁV Zenekar. Bár sokáig kitartott, a drasztikusan lecsökkent állami támogatás és a növekvő hiány miatt ez az együttes sem menekülhet tovább a leépítési hullám elől.
(Bilkei Éva)

Tiszteletjeggyel – Fedőneve: reform

16 | A lopakodó romlás mára normává lett. Korábban legalább muzsikuskok nem vájta ki a szemét. Joggal gondolhatták, hogy a fenyegetés valahonnan kívülről jön, a hideg szívű, érzéketlen technokraták világából, miközben a zenészek falanxként őrzik a mundér becsületét. Mostanára ez a falanx ezer helyen ki lett lyuggatva. Hovatovább a művészek soraiban is megjelentek a reformerek, akik nem állnak beállni a technokrata kórusba: úgy kell nekünk!
(Csontos János)

Nemzetközi Szigeti–Hubay Hegedűverseny

18 | Most már hagyománynak tekinthető, hogy ötvenként megrendezésre kerül a hegedűverseny a Zeneakadémia nagytermében. Ez évben Szigeti Józsefről és Hubay Jenőről, a magyar hegedűs iskola két emblemikus alakjáról lett elnevezve az esemény, hiszen jövőre ünnepeljük Hubay születésének 150. évfordulóját, Szigeti pedig az 1973-as verseny előkészítésében vett részt, a versenyprogram összeállítása ma is az ő akkori elképzeléseit tükrözi.
(Varga Péter)

Szingapúri kitérő

19 | Hetente egy koncert, sok szabadidő, egzotikus környezet és műanyagból készült hangszerek – Varga Gábor rengeteg izgalmas élményt, érdekes tapasztalatot szerzett a távol-keleten töltött, két esztendeje alatt.
(Réfi Zsuzsanna)

KRITIKA

21 | **Zenélő nyár – nyári zenei élmények és tanulságok** a MÁV Szimfonikus Zenekar július 25-i koncertjéről.
(Fittler Katalin)

CD-kritika

21 | Balassa Sándor: Az ajtón kívül.
(Fittler Katalin)

ZENETÖRTÉNET

Martzy Johanna

23 | Ha fellelőzzük a 2001-ben megjelent „The New Grove Dictionary of Music” XVI. kötetét, gondosan összeállított szócikket találunk benne, amely a világ hanglemezyűjtői által manapság igen nagy becsben tartott kiváló magyar hegedűművésznőről, Martzy Johannáról szól.
(Rakos Miklós)

MŰHELY

KODÁLY ZOLTÁN 125. ÉVE SZÜLETETT IV.

28 | Sorozatunk negyedik részében ismét tovább kutatjuk – neves szakemberek megszólaltatásával –, mi az oka annak, hogy Magyarországon (Liszt, Bartók Kodály és Dohnányi hazájában!) az általános oktatásban – országszerte csak néhány kivételtől eltekintve – visszaszorult az énektanítás.
(Szőke Cecília)

Zenekari menedzselés amerikai módra

31 | A zenekarok és a klasszikus zene jövőjéről beszélgetés Zarin Mehta-val, a New York-i Filharmonikusok elnök-ügyvezető igazgatójával, aki az USA egyik legsikeresebb zenekari menedzsere.
(Uta Petersen)

Fortissimo – következményekkel

34 | A hivatásos muzsikuskok halláskárosodása régi téma, amely az EU zajvédelmi irányelvei miatt újra és erősebben tudatosodott. A svájci Suva Balesetbiztosítási Intézet most a zenekari muzsikuskok teljes hallásterhelése reprezentatív képének kidolgozásával foglalkozik.
(Beat W. Hohmann)

Elterelt hang

37 | Ha manapság a zenekari muzsikuskok zajterhelésével foglalkozunk, ez az EU aktuális rendeletének a következménye, amely most már csupán maximum 85 dB zajszintet engedélyez. Amennyiben ennél magasabb zajszint várható, úgy a munkáltatónak gondoskodnia kell megfelelő védelemről.
(Klaus Wogram)

Zajvédelem a zenekarban

39 | Fizikai értelemben a zenekari muzsikuskok hivatása abból áll, hogy hangokat bocsát ki. De éppen ez a hang okozhatja feladata elvégzésének ellehetetlenülését, ha a túl erős hang a hallását károsítja. Szükséges tehát a védekezés.
(Bernhard Richter/Mark Zander/Claudia Spahn)

HANGVERSENYNAPTÁR

42 |

Bővebb információ valamennyi hírről: www.kulturpont.hu/zenekar

Kultúra (2007–2013) program: pályázat kulturális együttműködésekre

Többéves kulturális együttműködési projektek támogatására hirdet pályázatot a Kultúra (2007–2013) program részeként EACEA/23/07 számon az Európai Unió Bizottsága.

Kultúra (2007–2013) program: európai szintű kulturális szervezetek támogatása

A kultúra területén európai szinten tevékenykedő szervezetek támogatására hirdet pályázatot a Kultúra (2007–2013) program részeként EACEA/22/07 számmal az Európai Bizottság.

Lengyel zeneintézet társszervező lenne

A Jelenia Górában (Lengyelország) található Filharmonia Dolnoslaska intézet társszervező lenne az EU Kultúra keretprogramjában beadandó pályázatokban. Az 1964-ben alapított zeneintézet saját szimfonikus zenekarral és három koncertteremmel rendelkezik.

Erzsébet királyné verseny zeneszerzőknek

Nemzetközi versenyt rendeznek zeneszerzőknek Brüsszelben 2008-ban, melyre hegedűre és szimfonikus zenekarra írt kompozíciókat várnak.

Próbajátékok:

Rézfúvósokat (harsona, tuba, kürt) és fafúvósokat (oboa, klarinét, altszaxofon) keres a Brit Királyi Légierő Zenekara

Fagott szólólistát, szólófuviolistát, csellistát és nagybőgőst keres a Liége-i Filharmonikus Zenekar

Walesi zenekar tenorszaxofonost keres

VI. Országos zenekari verseny

A szolnoki Bartók Béla Zeneiskola és a Magyar Zeneiskolák és Művészeti Iskolák Szövetsége 2008. április 25. és 27. között rendezi meg a VI. Országos zenekari versenyt.

XXXVII. Zene-interpretációs Nemzetközi Kurzus Barcelonában

2008 első két hónapjában ismét megrendezik Spanyolországban Francisco ViÓas Zene-interpretációs Nemzetközi Kurzust.

Zenei lánc a Szegénység Elleni Küzdelem Világnapján

Globális zenei láncot szeretnének alkotni a Szegénység Elleni Rekvium szervezői 2007. október 17-én, a Szegénység Elleni Küzdelem Világnapján, ráirányítva a figyelmet a világban jelen lévő nyomorra.

57. ARD Zenei Verseny Münchenben

2008. szeptember 1. és 19. között rendezik meg az 57. ARD Nemzetközi Zenei Versenyt Münchenben. A versenyre fagott, klarinét, brácsa és vonósnyegyes kategóriákban lehet nevezni.

Honlapajánló: Írország zenei fóruma

Írország zenei életét képviselő szervezetek fórumaként működik a www.forumformusic.ie weboldal.

FELHÍVÁS

Tiltakozunk a Magyar Rádió vezetőinek azon intézkedései ellen, melyekkel saját zenei együtteseik működőképességét – s ezáltal létét – teszik kérdésessé. Nem kapott a közpénzből működtetett közszolgálati Magyar Rádió társadalmi, de legfőképp törvényes biztatást, felhatalmazást, hogy több évtized alatt létrehozott kulturális kincseinket, értékeinket megcsonkítsa, felszámolja. Ilyen értékek a Magyar Rádió zenei együttesei, melyek – sajátos helyzetük folytán – másokkal nem helyettesíthető módon látják el a nemzeti hangtár folyamatos gyarapítását.

A tavaly még közel 70 tagú Énekkar létszáma idén nyárra 54-re csappant és – a most bejelentett – további 10 fő elbocsátásával hamarosan eredeti rendeltetésének megfelelni képtelen, oratorikus művek megszólaltatására alkalmatlan együttesé zsugorodik. Ráadásul elbocsátották a kórus hangképző énektanárait, és a helyettes karnagyot is, akik a hivatásos énekkari munka nélkülözhetetlen résztvevői. Így már a művészi tevékenység alapvető feltételei is hiányoznak. Európa egyik legkiválóbb vegyeskara az évad már meghirdetett hangversenyeit, a Kodály-év reprezentatív CD-felvételét sem fogja tudni a tőle elvárható módon és színvonalon teljesíteni. Amennyiben a csökkentett létszámot felkért kiegészítőkkel kívánnák az MR vezetői alkalmilag felduzzasztani, az így létrejövő produkciók művészi színvonala nem érné el az összeszokott, összecsiszolódtott együttesét, és e megoldás gazdasági előnyei is kétségesek.

Nem sokkal biztatóbb a Rádiózenekar helyzete. A létszám a működőképesség alsó határán mozog, miközben további létszámleépítés szükségességéről tájékoztatják őket naponta. Kinevezett, felelős művészeti vezető, valamint kidolgozott, előkészített évadterv hiányában a bizonytalan jövő miatt érzett tanácstalanság uralkodik az együttesben.

Az utolsó pillanatban vagyunk! A folyamat visszafordíthatatlan következményeit talán még megelőzhetjük. Ezért fordulunk minden – a folyamatot befolyásolni képes – döntéshozóhoz, hogy tegyen meg mindent, és a zenekultúra iránt elkötelezett közvéleményhez, hogy emelje fel szavát a Magyar Rádió még meglévő zenei együttesének érdekében.

2007. szeptember 19.

Magyar Zenei Tanács
Magyar Zeneszerzők Egyesülete
Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége
Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete
Magyar Hangversenyrendező Egyesülete
Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság
Magyar Újságírók Országos Szövetsége Zenei Szakosztály
Magyar Muzsikák Fóruma
Magyar Zeneművészeti Társaság
Magyar Kodály Társaság
Zenetanárok Társasága

Magyar Zenei Előadóművészek Társasága
Magyar Zeneműkiadók Szövetsége
Magyar Zeneiskolák és Művészeti Iskolák Szövetsége
Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége
Zenész KÖR
Táncházy Egyesület
Magyar Jazz Szövetsége
EAR Egyesület
Magyar Zeneterápiás Egyesület
Magyar Nótaszerzők és Énekesek Országos Egyesülete
MKE Zenei Könyvtárosok Szervezete
Erkel Ferenc Társasága

Lajtha László Társaság
Vántus István Társaság
Szabó Csaba Nemzetközi Társaság
Alkotó Muzsikások Társasága
Magyar Hangszerműves Céh
Magyar Harsona-Tuba Szövetsége
Magyar Klarinétosok Szövetsége
Győri Zenei Tanács

Magyar Zenei Tanács
1012 Budapest, Pálya u. 4-6.
Postacím: 1537 Budapest, Pf. 401
Tel/fax: 318 4243
info@hunmusic.hu

SCHIFF ANDRÁS zongoraművész is fellépett Schleswig-Holstein tartomány zenei fesztiválján, a Németországi Magyar Kulturális Évad részeként. Az Itzehoe város színházában és a kiel-i kastélyban adott koncerteken Ludwig van Beethoven szonátáit játszotta a zongoraművész.

CSECSEMŐKNEK KÉSZÍTETT KLASSZIKUS ZENEI LEMEZ jelent meg Nagy Klasszikus Babalemez címmel. A dupla CD első, játékidőre összeállított korongján többek közt Vivaldi: A négy évszak című művéből a Tavasz-tétel, Muszorgszkij: Egy kiállítás képei című sorozatából A kicsibék tánca a tojánhéjban és Mozart: Török indulója szerepel. Az alvás-időre tervezett második lemezen Beethoven: Für Elise, a Holdfénysonáta, és Strauss: Kék Duna keringő című muzsikája is megszólal.

PHENJANI VENDÉGSZEREPLÉSRE HÍVTA MEG a világ egyik leghíresebb zenekarát, a New York-i Filharmonikusokat Kim Dzsong Il, Észak-Korea vezetője. Erich Latzky, a zenekar PR-ügyeivel foglalkozó illetékes szokatlanul minősítette a külvilágtól elzárt sztálinista ország invitálását, de jelezte, hogy a meghívást tanulmányozzák, s az amerikai kormánnyal is konzultálnak, mielőtt választ adnak rá. Amennyiben elfogadják a meghívást, az észak-koreai fellépésre a jövő év elején, a zenekar ázsiai turnéján kerítenének alkalmat.

MAGYAR ZENESZERZŐK MŰVEIT MUTATTA BE a Danubia Szimfonikus Zenekar a berlini Konzerthausban rendezett young.euro.classic elnevezésű fesztiválon, a Németországi Magyar Kulturális Évad részeként. Az együttes Héja Domonkos vezényletével Bartók Béla: Divertimento vonós zenekarra című művét, Dohnányi Ernő: Szimfonikus percek című darabját, valamint Petrovics Emil 2001-ben komponált II. szimfóniáját adta elő. A berlini zenei fesztiválon Európa országainak fiatal muzsikusokból álló zenekarai és nemzetközi ifjúsági zenekarok mellett ausztrál, kínai, omani és örmény együttesek is felléptek. A Danubia Szimfonikus Zenekar három koncertet adott Németországban az Ungarischer Akzent részeként. A berlini előadás után a Schleswig-Holstein-i Zenei Fesztiválon játszott. Lübeckben augusztus 18-án, Salzauban augusztus 19-én adtak koncertet.

AZ ÉV KLASSZIKUS ZENÉSZÉT KERESI a Gramophone komolyzenei szaklap, amely 4 kontinens 16 klasszikus zenei rádió-állomásával fogott össze, hogy a rajongók lehető legszélesebb köre dönthesse el, ki kapja a Gramophone-díjat. Az elismerést minden év októberében, a legkülönbözőbb kategóriákban ítélik oda, ekkor jutalmaznak az év legjobb lemezét is, valamint életműdíjat is osztanak. Az év klasszikus zenészt rendszerint a Gramophone magazin olvasótábora választja meg, idén azonban több mint tízmillió rádióhallgatót is meghívtak a szavazásra, sőt a szaklap honlapján (www.gramophone.co.uk) bárki voksolhat. Az idei év jelöltjei: Claudio Abbado karmester, Daniel Barenboim karmester, zongoraművész, Natalie Dessay szoprán, Joyce Di Donato mezzoszoprán, Julia Fischer hegedűművész, Valery Gergiev karmester, Steven Isserlis csellóművész, Vadim Repin hegedűművész, Bryn Terfel basszbariton és Rolando Villazón tenor.

KODÁLY-MŰVEK CSENDÜLTEK FÖL a Szegedi Szabadtéri Játékok a Dóm téren rendezett hagyományos ajándékkoncertjén a Szegedi Szimfonikus Zenekar előadásában. A hangversenyen kizárólag a 125 éve született zeneszerző műveit hallhatta a csaknem négyezer fős közönség. Az előadás első felében a Nyári estét és a Galántai táncokat adták elő a zenészek, a szünet után pedig a Hány János daljáték egyes részleteit hallhatta a közönség. A daljátékban Örszét Tokody Ilona, Háryt Busa Tamás, Marci bácsit pedig Szvétek László személyesítette meg. A szegedi szimfonikusokat Gyüdi Sándor igazgató-karnagy vezényelte.

AUGUSZTUS 20-A ALKALMÁBÓL a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje kitüntetést adta át Hiller István oktatási és kulturális miniszter Sólyom László, a Magyar Köztársaság elnöke megbízásából Dr. Halmos Bélának, a zenetudomány kandidátusának, előadóművésznek, népzene kutatónak, népzenetanárnak, építészmérnöknek, a Hagyományok Háza Táncházarchívuma vezetőjének, Fáy Miklós zenekritikusnak, újságírónak, valamint Zsoldos Béla ütőhangszeres művésznek, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Jazz Tanszék egyetemi docensének.

ÁTADTÁK A SZEGEDI SZIMFONIKUS ZENEKAR ÚJ SZÉKHÁZÁT, a Korzó Zeneházat hétfőn a csongrádi megyeszékhelyen. Az 1842-ben épült Zsótér-ház – amely helyet ad a Zeneháznak – hagyományosan a művészeti ágak találkozásának helyszíne volt: annak idején játszott itt Bartók Béla, s a koncert hallgatói között volt Kassák Lajos is. A hangversenytermet a tervek szerint Kass János Kossuth-díjas grafikusművésznak, a város díszpolgárának alkotása fogja díszíteni. A Koczor György Ybl-díjas építész tervei alapján egy egykori mozi helyiségeiben – közel 100 millió forintos beruházással - kialakított Zeneház hangversenytermében pótszékekkel együtt csaknem száznyolcvan foglalkozhat helyet.

LEBONTJÁK POZSONY SZENT MÁRTON DÓMJÁNAK történelmi múltú, liszt Ferencről elnevezett orgonáját, amelynek felállítását annak idején névadója, a világhírű zeneszerző is szorgalmazta. Pozsony-Trencsény érsekségének ordináriusa szerint az öreg hangszer nem felel már meg azoknak a követelményeknek, amelyekkel a dóm nagyszabású felújításánál számolni kell. A dóm öreg orgonája – alapos felújítás után – egy új, zsolnai templomba kerül, a pozsonyi Szent Márton dóm számára pedig már jó ideje megrendelték az új orgonát Gerald Woehl német orgonakészítőnél.

HAZÁNKBAN KONCERTEZETT JOSÉ CARRERAS. A világhírű, katalán származású tenor előadása az Európa Kulturális Fővárosa 2010 program felvezető eseménye volt Pécsen. Az esten a Pannon Filharmonikusok kísérték Carrerast az énekes unokaöccsének, David Giménez karmesternek vezetésével. Az előadáson fellépett Sabina Puertolas spanyol szopránénekes és Kincses Veronika, a Magyar Állami Operaház Kossuth-díjas énekes is, akinek közbenjárására Carreras-t a koncertet megelőzőn a Pécsi Tudományegyetem díszdoktorává avatták.

A TÍZ ESZTENDEJE ELHUNYT SIMÁNDY JÓZSEFRE, a Bánk bán és a Psalmus Hungaricus című Kodály-mű felejthetetlen szólistájára emlékeztek hangversenyyel Keszthelyen, a Balaton Színházban.

ÁLLAMALAPÍTÓ SZENT ISTVÁN KIRÁLY ÜNNEPE ALKALMÁBÓL a Magyar Tudományos Akadémia előterjesztésére a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetést adta át Vizi E. Szilveszter az MTA elnöke Felföldi Lászlónak, a Zenetudományi Intézet tudományos igazgatóhelyettesének.

KODÁLY ZOLTÁN MUNKÁSSÁGÁNAK ÁLLÍTOTT EMLÉKET a Budavári Zenei Alapítvány idei egyházzenei fesztiválja szeptember 2-án Budapesten, a vízivárosi kapucinus templomban. A zeneszerző születésének 125. és halálának 40. évfordulója alkalmából rendezett esten Kodály egyházi témájú, ritkán hallható művei szerepeltek.

KLASSZIKUS ZENEI KONCERTEKET KÖZVETÍTŐ INTERNETES PORTÁLT hozott létre egy finn cég. A classicLive vállalkozásának célja a komolyzenei koncert évszázados hagyományának a szélessávú technológia segítségével való megújítása. A hálózathoz már 15 országból csatlakoztak vezető zenekarok, köztük a magyar Nemzeti Filharmonikusok. A tervek szerint kezdetben heti egy-két koncertet adnak le élőben. Rögtön a második koncert magyar vonatkozású: szeptember 25-én a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben érezhetik magukat a világ bármely pontján internetezők. A Nemzeti Filharmonikusokat Kocsis Zoltán vezényli, Bartók, Beethoven és Brahms műveket adnak elő, zongorán közreműködik Alekszej Vologyin. A www.classiclive.com sorozatára hitelkártyával lehet „bérletet váltani”. Az egynapos, egy hétre, vagy harminc napra szóló hozzáférés 5, 9, vagy 17 euróba (1291, 1807, vagy 4390 forint) kerül, és a koncerteket nemcsak élőben lehet követni, hanem utána is felvételről, annyiszor, ahányszor a felhasználó csak akarja, letölteni viszont nem lehet. A portálon látható közönségcsalogató, ingyenes „próbakonzert” ugyancsak a Kocsis Zoltán vezette társulat egyik budapesti előadásának felvétele. A magyar zenekar ezen Haydn Óraszimfóniáját játssza.

MAGYAR FELLÉPŐJE IS VOLT idén Európa egyik legrangosabb operafesztiváljának az olaszországi Pesarában. A győri Bakonyi Marcell sikerrel mutatkozott be Rossini: Reimsi utazás című operájában, Lord Sidney szerepében. Bakonyi Marcell idén szerzte meg diplomáját kitüntetéssel a stuttgarti Művészeti és Zeneakadémián Hamari Júlia operaénekesnő tanítványaként. Tanulmányait azonban tovább folytatja, még két szemeszterben színészetet tanul, s mindeközben színpadra is lép. A heidelbergi operaház két opera basszus szerepére szerződtette: Puccini: Bohémélet című operájában és egy modern operában láthatja, hallhatja a német közönség az új évadban.

ELŐSZÖR ADOTT KONCERTET NYUGATI SZIMFONIKUS ZENEKAR IRÁNBAN az 1979-es iszlám forradalom óta. A német Osnabrücker Szimfonikus Zenekar Brahms, Beethoven és Elgar műveivel mutatkozott be az iráni fővárosban, ahol a női zeneszereknek az előadás alatt fátylat kellett viselniük.

A VILÁGHÍRŰ MAGYAR KARMESTER, SOLTI GYÖRGY halálának 10. évfordulója alkalmából Budapesten, a Művészetek Palotájában lépett fel szeptember 10-én a mester által 1995-ben alapított együttes, a Világzenekar a Békéért. A koncertre hazánkba érkezett a karmester özvegye, a zenekar védnöke, Lady Valerie Solti is, hogy a hangverseny előtt megemlékezzen 1997. szeptember 5-én elhunyt férjéről. A kizárólag különleges alkalmakra összeálló zenekar szeptember 10-én a Bartók Béla Hangversenyteremben a világhírű oszét születésű karmester, Valerij Gergijev vezényletével adott koncertet.

EGYETEMI TANÁRI KINEVEZÉST ADOTT ÁT Sólyom László köztársasági elnök Marton Évának, a Liszt Ferenc Zene-művészeti Egyetem docensének.

JOSEPH HAYDN AZ ÉVSZAKOK CÍMŰ ORATÓRIUMÁVAL kezdődtek a nagy osztrák zeneszerzőről elnevezett napok Kismartonban (Eseinstadtban), ahol tizenkilencedik alkalommal rendezték meg a fesztivált. Az idei rendezvénysorozat mottója „Haydn és a romantika”. A megnyitón és a záró koncerten a Fischer Ádám vezette Osztrák-Magyar Haydn Zenekar lépett fel, a gálaest vendégművésze pedig Grace Bumbry mezzoszoprán volt.

KODÁLY-EMLÉKHANGVERSENYT ADOTT A MŰVÉSZETEK PALOTÁJÁBAN A NYÍREGYHÁZI CANTEMUS KÓRUS. Az előadáson Kántor Balázs csellista és a 154 éve alapított Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara lépett fel. A Németh László Kulturális Alapítvány és a Vox Artis ügynökség által szervezett esten a nyíregyházi kórus Szabó Dénes vezetésével Kodály Zoltán kórusműveit szólaltatta meg.

KOCSIS ZOLTÁN VEZÉNYLETÉVEL Liszt- és Kodály-műveket, valamint Debussy-átiratokat adott elő a Sanghaji Operaház szimfonikus zenekara a kínai Magyar Évad Sanghaji Koncertteremben tartott nyitókoncertjén.

ELHUNYT LUCIANO PAVAROTTI. A világhírű tenor 71 éves korában, hosszú betegség után érte a halál. Minden idők egyik legsikeresebb operaéneke 1935. október 12-én született Modenában. Apja pék és amatőr énekes volt, anyja dohánygyárban dolgozott. Hivatalosan 1961. április 29-én debütált Reggio Emiliában, Puccini Bohéméletében. 1963-ban Hollandiában mutatkozott be, majd 1965-ben meghódította a milánói Scala híresen igényes közönségét. 1966-ban a londoni Covent Garden színpadán Donizetti Az ezred lánya Toniójaként - a tenoristákat rettegésben tartó áriában - példátlan könnyedséggel énekelte ki egymás után kilencszer a magas C-t. A bravúrt a New York-i Metropolitan közönsége előtt is megismételte 1972-ben, ekkor rekordot jelentő 17 alkalommal hívták ki a függöny elé. Pavarottit sokszor vádolták azzal, hogy üzletet csinál a zenéből. A kritikák akkor erősödtek fel, amikor 1990-ben a Nessun Dorma című Puccini-ária lett előadásában a labdarúgó világbajnokság dala. Ugyanattól az évtől kezdve José Carreras és Plácido Domingo társaságában adott koncerteket. 2004-ben betegsége miatt visszavonult a színpadtól. 2006-ban világ körüli búcsútornét kezdett, ezt azonban egészségi állapota miatt félbe kellett szakítania. Tavaly júliusban hasnyálmirigy-rákkal operálták. A világszerte körülrajongott énekest szeptember 8-án helyezték végső nyugalomra szülővárosában.

A BUDAPESTI FESZTIVÁLZENEKAR ÉS A MŰVÉSZETEK PALOTÁJA harmadszor rendezte meg a Budapesti Mahler Ünnepet, amelyen több műös- illetve magyarországi bemutatóját tartották meg. A névadó művei mellett az alkalomra írt kompozíciókat és különleges értékű alkotásokat is előadtak a koncertsorozaton.

ELÁRVEREZTÉK MSZTYISZLAV ROSZTROPOVICS világhírű orosz csellista, karmester és emberi jogi harcos műgyűjteményét Londonban, a Sotheby's aukciós háznál. Galina Visnyevszkaja, a művész felesége döntését azzal indokolta, hogy nem tudja fenntartani az értékes gyűjteményt. A több mint 20 millió fontnyi (7,5 milliárd forint) bevétel legnagyobb részét jótékony célokra fordítja.

Összeállította: Bilkei Éva

Én kizárólag a zene jövőjéért aggódom

„Amit a Magyar Rádió zenei együtteseivel csinálnak, az emberhez méltatlan”

Tüntetőleg fellép a leépítés alatt álló MÁV és Telekom Zenekarral Kocsis Zoltán, aki szerint az, ami most Magyarországon folyik, kimeríti a kulturális bűntény fogalmát. A karmesterrel az anyagi és szemléletbeli problémákról, sanghaji fellépéséről és a Bartók Új Sorozat alakulásáról beszélgettünk.

– Tavasszal kemény véleményt mondott a jelenlegi kulturális kormányzat tevékenységéről, és nemrég a miniszterelnökkel együtt nyitotta meg a kínai Magyar Évadot Sanghajban. Sikerült beszélnie vele a problémákról?

– Be vagyok jelentkezve hozzá, de Hiller Istvánnal is beszéltem azóta. Tulajdonképpen senki nem tesz semmit, mindenki a demokrácia álarca mögé bújjik, pedig ha az ország első zenekarára nincs pénz, és mi nem kaphatjuk meg azt, amit 2001 végén birtokoltunk – és ami egyébként nem volt olyan nagy összeg –, akkor csődeljárást kell indítani, mert én nem vagyok hajlandó zenészeket elküldeni. Ez körülbelül olyan helyzet, mintha azt kérnék tőlem, hogy vágjam le két ujjamat; mindkét kezemről egyet-egyed, mondván, hogy négy-négy ujjal is lehet játszani. Én senkit nem küldök el, viszont követelem azt, ami jár a zenekarnak ahhoz, hogy emberhez méltó munkafeltételek között tudjunk dolgozni – nem fagyaltot akarok venni azon a pénzen.

– Eddig tehát semmi előrelépés nincs az ügyben?

– Semmi, és nem is várható, amíg felül nem vizsgálják a minisztériumi keret elosztását. A mi együttesünk fenntartására adott pénz arányaiban mélyen a Budapesti Fesztiválzenekar alatt van, miközben az ő létszámuk 65 fő körül van, a mi zenekarunk pedig 106 fős, nem szólva a kórusról. A zenekart nem hagyom leépíteni, mert a vonós kar így is túl van terhelve. Ez egészen olyan, mintha azt mondanák a Malévnak, hogy csökkentsék a pilóták számát. Azok aztán nem tudnának eleget pihenni, ennek köszönhetően pedig alaposan megnőne a hibaszázalék esélye, és kezdenének lezuhanni a gépek. Igaz, hogy ha mi nem játszunk olyan magas művészi színvonalon, abba senki nem fog belehal-

ni, ugyanakkor nagyon rossz üzenet lenne a művelt Európa és a művelt világ felé, hogy Magyarországon zenekarokat csonkítanak meg – még akkor is, ha erre Nyugat-Európában is van példa. Valahogy minden együttes próbálja átvészelni ezt a dolgot, kiskapukkal, olyan átszervezésekkel, amelyek ideig-óráig segítenek a bajon, de csonka az a zenekar, amelyikben nincs legalább nyolc kürt és tíz nagybőgős. Nem lehet egyfolytában kiegészítővel dolgozni, és nem lehet úgy egy korszakokon átívelő művészi produkciót létrehozni, hogy a zenekarnak ne legyen egy érett, kiforrott stílusa. Ezt pedig csak úgy lehet elérni, hogyha ugyanazokkal az emberekkel töltök el sok időt. A kiegészítő hiába játsza el fantasztikusan a maga szóját, kilóg a sorból, mert nem egy közös munka alatt érett vele össze a produkció.

– Arról nem is beszélve, hogy a kiegészítő alkalmazása is pénzbe kerül...

– Igen, de az ő alkalmankénti fizetésük természetesen jóval kevesebbe kerül, mint a beralap ilyen mértékű növelése. Azt gondolom, hogy az állam első zenekara esetében nem lehet kérdés, hogy milyen mértékben kell ezt az együttest támogatni.

– A művelt Európához eljutnak ezek a gondok?

– Én nem viszem ki a belügyeinket, de sajnos úgy veszem észre, hogy mások igen. Ez igen nagy felelősség. Vannak, akik csámcsognak ezen, de érdekes módon az amerikai kontinensen például nem szimpatikus, ha a másíkról rosszat mond az ember. Én itthon kimondom, hogy a Fesztiválzenekar aránylagosan jóval többet kap, mint mi, és hogy amit a Magyar Rádió zenei együtteseivel csinálnak, az emberhez méltatlan, de erről külföldön nem beszélek, csak arról, hogy a Fesztí-

válzenekar is, a Nemzeti Filharmonikusok is nagyszerű együttes. Itthon persze – különösen a fenntartó szervekkel szemben – foggal-körömmel harcolok azért, hogy megkapjuk a nekünk járó pénzt. Fontos hangsúlyoznunk, hogy ez nem támogatás, ahogy néha a minisztérium nevezzi, hanem fenntartás. Támogatás az lenne, ha ezen felül bizonyos célprodukciókra külön utalna pénzt nekünk. Most úgy látom, 1 milliárd 850 millió lenne az az összeg, amiből ha nem is kényelmesen, de szűkösen meg tudna élni a zenekar, az énekkar és a közfeladatokat ellátó kottatár, de ennél most 350 millióval kevesebb a juttatás, tehát másfél milliárdból gazdálkodunk. Ezen kívül görgetünk magunk előtt egy APEH-tartozást, amely kizárólag azért keletkezett, mert amikor nem volt elég pénzünk, fontosabbnak láttuk a munkabérek kifizetését, mint a köztartozások befizetését. Lehet, hogy rosszul tettük, de volt olyan pillanat, amikor a zenekar fel is oszlohatott volna. Persze vannak egyéb eszközök is a célok eléréséhez, például sztrájkolni is lehet, de nem akarunk ezekhez folyamodni, mert annak a helyzetnek a megteremtése, amelyben mi emberhez méltóan tudunk működni, nem tétel az ország költségvetésében. Ebben a zenekarban egy olyan ember sincs, akitől szívesen megszabadulnék. Ha volna, természetesen élnék ezzel a lehetőséggel, de a kulturális kormányzatnak látnia kell, hogy befejeztem a zenekarépítést és nem szeretném, ha ez most elkezdene visszafejlődni amiatt, hogy nem kapjuk meg a pénzünket.

– Egyre több zenekart sújtanak most ezek az elvonások. Ezekről mi a véleménye?

– Pontosan tudom, és ezért tüntetőleg fellépek a MÁV Zenekarral és a Telekom együttesével is, sőt, dirigálom is őket. A kulturális kormányzatnak meg kéne érte-

nie, hogy nem a csodálatos gazdasági eredményeink, az alumíniumkohászatunk vagy az almatermesztésünk miatt figyelnek ránk, hanem azért, mert van egy Perényi Miklósunk, egy Ránki Dezsőnk vagy egy Fesztiválzenekarunk, és azért, mert – ki tudja, miért – rengeteg tehetséges ember él Magyarországon. Most olyan jól működő munkaközösségek szűnnek meg, olyan kitűnő eredményeket hozó intézményeket vernek szét, vonnak össze, hogy ez kimeríti a kulturális büntény fogalmát. Amikor elkezdtek a kórházakban a változtatásokat, azért nem szóltam, mert ahhoz nem értek, pedig nem biztos, hogy az jó irányba változott. Ez viszont a szakterületem, és látom, hogy a Kodály-módszert szétverték, a zeneiskolákat egymás után szüntetik meg vagy játsszák át önkormányzati tulajdonba – és ettől kezdve sok esetben a bizonytalanságba. Hát mi ez, ha nem a kulturális élet szétverése? Ugyanakkor „dübörög a magyar gazdaság”. Mi dübörög itt? Kínában elnézően mosolyognak, ha a magyar gazdaságról beszélünk. Ötszáznegyven kilométer autópályát 2-3 hónap alatt építenek meg, mi pedig itt küzdünk már mióta!

– *Nemrég a Magyar Évad ünnepélyes megnyitóján vezényelte a Sanghaji Operaház szimfonikus zenekarát Kínában, ahol állítólag most járt először. Milyenek voltak a tapasztalatai?*

– Hong Kongban már jártam úgy tizenöt évvel ezelőtt, persze az teljesen más, de már akkor is feltűnt, hogy a kínai élet mennyiben különbözik az általam nagyon jól ismert japántól. Azt hinné az ember, hogy hasonlítanak, pedig még a gasztronómiában is elképesztően nagy a különbség, nem beszélve arról, hogy Japánban elképzelhetetlen lenne az a harákolás és köpködés, amit egyébként most rendelettel is igyekeznek szabályozni Kínában. Az akkori hongkongi étellel összehasonlítva ugyanakkor sokkal egészségesebbnek érzem a mai kínai életet. Ha kínai lennék, engem egyáltalán nem nyomasztana, hogy rajtam kívül még egymilliárd-háromszázmillió honfitársam él abban az országban. A tehetség ott is tehetség, és a kínaiak igényeit távolabbi célok vezérik, mint a japánokat, akikről az az érzésem, hogy tulajdonképpen le akarják utánozni a mi kultúránkat. Sok japánnal találkoz-

tam, aki ezt egész magas fokon művelte. A kínaiak ezzel szemben valamit hozzá akarnak adni. Persze lehet, hogy rosszul látom, hiszen sajnos csak Sanghajban jártam. A kínai zenekar szempontjából vegyesek voltak az élményeim. Rengeteget kellett szóban magyarázni nekik, ugyanakkor azt is jó néven veszik, ha az ember metafizikai síkon közelít a zenéhez. Az eredmény részben igazolta, hogy ha valaki valamit nagyon meg akar tanulni, akkor az sikerülni fog neki. Kodály Páva-variációiban, Liszt Les Préludes-jében, de még a Debussy-darabokban is voltak olyan figyelemre méltó momentumok, amelyek arra engedtek következtetni, hogy az alapszintű zeneoktatás már most nagyon jó, és hogy egyáltalán nem reménytelen számukra egy olyan stílusbeli fejlődés a mi kultúránk terén, amely a későbbiekben anyanyelvi biztonságot garantál.

– *Volt valami a közelmúltban, ami nagyobb élmény volt az ön számára ennél az útnál?*

– A Művészetek Palotája-beli Pelléas és Mélisande-koncert nagyon nagy élmény volt. Mindig öröm, ha ezzel a darabbal találkozom, de most sikerült az, ami csak nagyon ritkán jön össze: egyszerre voltam a darabon belül és kívül, egyszerre tudtam élvezni és alakítani az egészet. Van, amikor előfordul ilyen az emberrel, egyszer Schubert B-dúr szonátáját játszottam és éreztem, hogy nem tévedhetek, mert tulaj-

donképpen nem is én játszom a darabot: csak eszköz vagyok. A Pelléas-nál is volt ilyen érzésem. Persze olyan szereplőtársak is kellettek hozzá, mint a Golaud-t alakító Vincent Le Texier, és a többiek, akik egytől egyig remek énekesek voltak. Kiemelném még Meláth Andreát, akinek egy nagyon rövid szerepe van a műben, de azt csodálatosan alakította, úgy, hogy még a francia szereplőtársak is elismerően bólogattak rá.

– *Mit várhatunk ebben az évadban az együttestől?*

– Már az a munka is nagyon érdekes, amit a napokban kezdtem el, ugyanis olyan mélységig megyünk bele a Bartók Új Sorozat (BÚS) kapcsán Bartók op. 3. és 4. zenekari szvitjébe, ahogyan

szerintem eddig még senki. Még zenetudományi szinten sincs eléggé feldolgozva ez a két mű. Gondolom, hogy még a zene-tudósok is arra vártak, hogy jöjjön valaki, aki a megfelelő gonddal hangzó élmény-nyé teszi azokat az eredményeket, amelyek eddig felmerültek a szvitekkel kapcsolatban. Bartók Péter 2000-ben létrehozott egy revíziót a 2. szvit új verzióján. Ennek a darabnak összesen három feldolgozása van, ebből mi kettőt viszünk lemezre: az 1922-est és az 1943-ast. Úgy gondolom, Bartók Péter sem járt el elég alaposan annak idején, ugyanis legalább egy forrást elfelejtett felgöngyöltetni. A zeneszerző a darab kézzongorás kiadásában hangkészletben és dinamikában is egyértelműen jelzi a végleges formát. Bartók Péter revíziója azért nem tökéletes, mert a zeneszerző még a saját, a zenekari partitúrát érintő revízióit is felülírja a kézzongorás változattal. Ami végső soron lemezre fog kerülni, az terveim szerint tökéletesen fedi majd azt a szándékot, amellyel Bartók ezt a művét sorsára bízta. Az 1. szvit felvételét is alapos munka előzi meg, és 25-én lesz az a koncert, amelyiket interneten is lehet majd élvezni élő adásban. Ezután rögtön lemezfelvétel készül a két szvitből, és ha minden jól megy, akkor a BÚS-ból négy lemez is megjelenik a naptári év végéig. A zongoraművekkel kapcsolatban már felvetődött bennem a kérdés, hogy lehet-e a saját fiziológiai, lelki adottságainkra honosítva úgy játszani Bartók műveit, ahogy a szerző játszhat-

ta azokat. A válasz egyértelmű igen. Lehet, ha az ember tökéletesen átveszi azt a szellemet. Zenekar esetében ez annyival nehezebb, hogy ott minden muzsikusbba bele kell oltani ezt a szellemet. Ha ez megvalósul, akkor a siker reményében vághatunk bele egy olyan lemez elkészítésébe, amely nagyon sokáig etalonként szolgálhat majd. Bartókkal az a baj, hogy a zenéjének két rétege gyorsan pusztul. A tempóit sokan felülbírálják, mondván, hogy nem volt jó a metronómja, vagy nem vette figyelembe a technikai lehetőségek végső határait; a másik ilyen pont pedig a népzenei réteg. Vannak, akik azt mondják, hogy ha Bartókot bele akarjuk illeszteni az egyetemes európai zenetörténet kánonjába, akkor a népzenei elemek elvesztik a fontosságukat. Én pontosan az ellenkező véleményen vagyok. Szerintem úgy tud Bartók igazán belekerülni ebbe a kánonba, hogyha nem veti le ezt a népzenei réteget, hanem pontosan a paraszt-zene levegőjét beolvasztván a műzenébe mond újat úgy, hogy

közben nem lép ki az európai zenetörténet klasszikusai közül. A kettő bőven összeegyeztethető. Amit a zongoraművek előadásánál produkáltam tehát – ennek a száz százalékos, tudatos felhasználása – folytatódik majd a zenekari művek felvételénél is.

– *Visszatérve a prózaibb dolgokra, igaz, hogy Fischer Ádám lapunkban és a Magyar Nemzetben megjelent nyilatkozatát követően megtiltotta a Nemzeti Énekkar tagjainak, hogy kíségtessenek a Magyar Rádió énekkaránál?*

– Én erről a dologról csak hallottam, de igazán önthetnék már tiszta vizet a pohárba. Fischer Ádámnak nyilvánosan meg kéne mondania, hogy kire haragszik. Háram, állok elébe, de akkor nem kéne a kitűnő kórusunkat támadni, pláne Antal Mátyást, aki egy lelkiismeretes szakember. Én egy rossz szót nem szoltam se a Rádiózenekarra, se az Operára, és visszautasítottam azt a vádat, ami többször elhangzott a szájából, miszerint én küldtem vol-

na el a zenekartól. Egyszerűen arról volt szó, hogy ő nem dolgozott eleget az együttesrel, bár én nagyon számítottam a művészi munkájára, ami a próbákat illeti. Ő arányaiban jóval több produkciót akart csinálni, mint amennyit dolgozott a zenekarral, márpedig abban az időben az együttesnek elsősorban munkára volt szüksége. Ma már el tudnám képzelni, hogy Fischer Ádám produkciókat csináljon velük, de ő most már máshol van. Ne kerüljessük a forró kását, ha neki velem van baja, mondja meg! Arról nem is szólva, hogy egy Mozart koncertária kapcsán engem elég komolyan megszegényített a magyar sajtóban, amikor félig tréfásan, félig komolyan feltette a kérdést, hogy ha ő zongorázni fog, akkor kiderül-e, hogy ő jobb zongorista, mint amilyen karmester én vagyok. Teljesen nyilvánvaló a tréfába bújtatott támadás. Ezeket visszautasítottam. Engem az egyéni karrier nem érdekel, hiszen – azt hiszem – mindent elértem, amit el lehetett érni. Én kizárólag a zene jövőjéért aggodom. *Bilkei Éva*

Fischer Ádám felelőssége!

Igen nagy súlya van a sajtóban leírt szónak, sokkal nagyobb annál, mint ezt a sajtó számára megszólaló riportalanyok időnként igazán mérlegelnék. Különösen veszélyes lehet egy, a nagyvilágban is ismert ember mondandója, hiszen olyan országban élünk, ahol nagy hagyománya van annak, hogy egy világhíresség szava kritikátlanul elfogadott. Ebben a megvilágításban különösen nem mindegy, mit mond éppen Fischer Ádám!

Fischer a Zenekar 2007/4 számának 6. oldalán található, a Veszélyben a Magyar Rádió zenei együttese? című cikkben kiáll a Rádió zenei együttese mellett.

Teszi ezt azért, mert újonnan érkezett operaházi felkérése ellenére továbbra is magáénak érzi a nagyszerű Rádiózenekart és kórust, de nyilván azért is, mert szolidaritást vállal a méltatlanul elmozdított muzsikusokkal.

De hogyan? Interjújában több ízben is elhangzik az „ebben a kérdésben nem kívánok állást foglalni” mondat, egy dologban azonban mégis keményen megnyilvánul. Budapesten működik vagy húsz, a rádió együtteseivel összehasonlítható hivatásos zenei testület, ezek közül mégis – számomra érthetetlen okból – kiragadja a Nemzeti Énekkart, összeveti a Rádióénekkarral, és markáns tömörséggel „közvetlenül közepszerű”-nek nevezi, és úgy

fogalmaz, hogy a Nemzeti Énekkar támogatásával „az Országgyűlés elherdálja az adófizetők pénzét”.

Kinek a köztudatára hivatkozik, és honnan tudja, milyen a Nemzeti Énekkar?!

Fischer 1998 december 23-án, közel kilenc évvel ezelőtt (!) dirigálta utoljára az együttest, megkockáztatom, azóta nem is igen hallhatta, kivéve az idén, a nagypénteki Schiff András vezényelte Bach: Máté-passióban. Egy páholyban hallgattuk a koncertet, amelyen épp a kórus aratta az est egyik legnagyobb sikerét.

És ami még meglepőbb, kifejezetten az ő kérésére – hangsúlyozom, az ő kérésére, és természetesen az én örömömről – vett részt a kórus a Rádiókórus partnereként az általa vezényelt nagyszerű Wagner: Parsifal, Mahler: VIII. szimfónia és Ligeti György: Requiem produkciókban, amelyekben vitathatatlanul a kiegyenlített

dupla-kórus jelentette az egyik legszebb hangzásélményt.

És vajon a Rádióénekkarért való szolidaritásvállalást miért csak úgy látja megfogalmazhatónak, hogy beletipor egy másik testületbe?

Miért nem vagyunk képesek szakítani azzal a rossz hazai hagyománnyal, hogy egy érték támogatása csak egy másik érték elsorvasztásával képzelhető el?

Ez annál is inkább elszomorító, hiszen a két énekkar évek óta kiváló kapcsolatban van egymással, gyakori az énekesek kíségtető átjárása, sőt a közös produkciókban való együttműködés is.

A Nemzeti Énekkar fiatal, mindössze 22 éves testület. Rossz pillanatban, mondhatnám nem igazán átgondolt körülmények között hozta létre az akkori kulturális tárca. Évekig kereste helyét a magyar zenei életben, sokáig a Rádióénekkar árnyéká-

ban élt. Végre néhány éve megtalálta saját arculatát, és – a Rádióénekkarétól kissé eltérő – repertoárját. A 2005-ös évben be-

mutatta Jeney: Halotti szertartásának teljes, végleges változatát, 2006-ban pedig Kurtág György – az ősbemutatót vezénylő

John Eliot Gardiner szerint elénekelhetetlen – Csüggedés és keserűség dalai című művét. Nem hiszem, hogy ezeket a műveket egy „középszerű” együttes ilyen sikeresen pódiumra vihette volna, ahogy ezt mi tettük a zeneszerzők meglepedésére.

A Nemzeti Énekkar meglehetősen keresett cikk lett itthon, és egyre inkább külföldön is, és van egy, az utóbbi évek során megszerzett igen hűséges közönsége. Nem szeretném, szeretnék, ha egy demagóg felhangú újságcikk tönkretenné ezt az eredményt!

Végül még egy gondolat! Ha Fischer Ádám szíve interjújában a Rádió együtteseieért dobban, vajon miért idézi éppen ő a Magyar Rádió jelenlegi menedzsmentjének álláspontját, mely szerint a Rádióknak nem kötelessége szimfonikus zenekart és énekkart fenntartani?*

Antal Mátyás karmester,
a Nemzeti Énekkar karigazgatója

Új otthonra lelt a Szegedi Szimfonikus Zenekar

Gyüdi Sándor az összevont együttes művészi színvonalának emelésére törekszik

Igazán ünnepi volt ebben az esztendőben augusztus 20-a a Szegedi Szimfonikus Zenekar életében, hiszen ekkor avatták fel az új otthonukat. A város főterén álló, gyönyörű műemléki épületnek Korzó Zeneház lett a neve, s itt nemcsak az irodáknak és a zenekarnak van helye, hanem egy különleges akusztikájú, kamarakonzertezésre alkalmas, kétszáz férőhelyes teremnek is, ahol az együttes művészeinek szólóestjei, portréműsorai, valamint zenei témájú előadások és kerekasztal-beszélgetések kerülhetnek színre. Sajnos, az utóbbi heteknek akad azonban egy szomorú híre is: a két szegedi zenekarból öszre csak egy maradt, a színházi együttes összeolvadt a szimfonikusokkal, és a muzsikások tíz százalékát el kellett bocsátani. Az együttes igazgató-karnagya, Gyüdi Sándor bízik azonban abban, hogy a közös érdek, a közös cél, s ezen túl az értelmes és eredményes közös munka hamar összekovácsolja majd zeneművészeiket.

– A Móra Művelődési Ház – azelőtt katolikus kultúrotthon – volt sokáig, közel négy évtizeden keresztül a Szegedi Szimfonikusok otthona. Most a Széchenyi téren álló Korzó mozi épületét kapták meg, amely korábban a Szegedi Nemzeti Színház próbaterme és ideiglenes játszóhelye volt. Mennyi ideje költözhettek be?

– Elsőként a próbaterem vált munkára alkalmassá: már áprilistól itt dolgoztunk. Májusban költözhetek az irodák, de azóta is folyamatosan vehetjük birtokba a színház újabb helyiségeit, a raktárakat, a társalgót, a szólampróba-termet, a kottatárat és a vendégművész-öltözőt. Teljes elkészülte, amikor a funkcionális elemek ki-

alakítása után a ház esztétikai szempontból is elnyeri végleges formáját, karácsonyra várható.

– A Korzó Zeneház tervezője Tuskó Tibor. Mennyire tudott a zenekar beleszólni az átalakításba, mennyire vette figyelembe a kéréseiket?

– Tuskó Tibor volt a tervezője már annak az ideiglenes átalakításnak is, amelynek során a használaton kívüli moziból a színház próbaterme, és bizonyos előadások számára a játszóhelye lett. Így ő a műemléki épületet nagyon alaposan feltárta, s az átalakítás lehetőségeit és korlátait is egyaránt jól ismerte. Igyekezett az

igényeinket a realitások talaján állva, mégis maximálisan figyelembe venni. Így a nagy előcsarnok boltívekkel tagolt térének felosztásával születtek meg az irodák és társalgó, a karzat vízszintbe hozásával és kettéosztásával pedig a szólampróba-termek jöttek létre. Az önkormányzat által finanszírozott átalakítás lényegében eddig terjedt. Erre a beruházásra épültek rá a zenekar költségvetéséből azok a nagyarányú belsőépítészeti munkálatok, amelyekkel Koczor György Ybl-díjas építész bízott meg. Tervei alapján magas esztétikai minőségű környezet alakult ki, és hiszünk abban, hogy ez a zenei munka igényességére is hatással lesz.

* lásd: Tiszteletjeggyel című írásunkat

– *Az itt kialakított hangversenyerem próbaterem és koncerthelyszín egyben?*

A terem méreteinél fogva nem alkalmas zenekari hangversenyek rendezésére, ezért szimfonikus koncertjeinket, oratórium-hangversenyeinket továbbra is a Szegedi Nemzeti Színház épületében fogjuk játszani. Ugyanakkor az opera- és oratórium-próbákban a kórus elhelyezése céljából meghagyott hat széksor 126 ülőhelyet jelent, emellett a pódiumon – ha nem túlságosan nagy az előadó együttes – a zenekari székekből még vagy nyolcvan helyet alakíthatunk ki. Luxus lenne nem kihasználni, hogy a város főterén, az egyik legszebb műemlék épületben egy kétszáz fős kamaratermet nyertünk...

– *Milyen a hallgatók visszajelzése?*

– Igazi koncert még nem volt az új teremben, hiszen csak augusztus 20-án avattuk. Az ünnepélyes átadáskor természetesen muzsikáltunk: Beethoven Háza-avatás-nyitányát és – a nemzeti ünnepre való tekintettel – Szt. István király-nyitányát játszottuk. A közönség nagy élvezettel fogadta a grandiózus hangzásélményt.

– *Milyenek voltak a muzikusok első benyomásai, mennyire elégedettek az akusztikával?*

– Az első benyomások kedvezőek voltak, ami a régi termünk siralmas, csarnokakusztikája után nem is csoda. Voltak olyanok is, akik – a régi után – túl száraznak találták a hangzást, de később elfogadták, hogy nem koncerttermi akusztikát akartunk, mivel a cél az volt, hogy haté-

konyan, alaposan tudjunk dolgozni, azaz minden részlet hallatszódhasson, és ezt egy jól zengő térben nem érhetnénk el. Úgy tűnik, sikerült megtalálni a megfelelő kompromisszumot, a munkára alkalmas, de mégsem stúdió-szerűen barátságatlan, süket akusztikai környezetet.

– *A kamarakonzerteken kívül milyen más programokkal várják itt a közönséget, s ezeknek ki lesz a szervezője, finanszírozója?*

– Véleményem szerint a Korzó Zeneháznak elhelyezkedésénél, esztétikai minőségénél fogva talán kicsit általánosabb értelemben is művészeti, szellemi központtá kell válnia. Mivel azonban erre sem sok szabad esténk, sem apparátusunk nincs, ez elsősorban olyan programokban fog testet ölteni, amelyek a mi berkeinkben eddig is létrejöttek, de nagy küzdelmek árán találtak csak megfelelő helyszínt. Művészeink szólóestjei, portréműsorai, zenei témájú előadások és kerekasztal-beszélgetések eddig hazátlanul bolyongtak a városban, megfelelő körülmények és propaganda híján hatásuk messze alulmúlta értékeiket. Intézményünk annyiban lesz szervezője és finanszírozója ezeknek a programoknak, hogy jól megválogatjuk, mit fogadunk be, az időpontokat a város egyéb zenei eseményeivel egyeztetjük, bizonyos témákat sorozatszerűen összeszerkesztünk, honlapunkon, nyomtatott és e-mailes hírlevelünkön keresztül, a város egyik legforgalmasabb helyén levő plakáthordozó felületeinken való megjelenítéssel e

műsorokat propagáljuk, és természetesen ingyen adjuk a létesítményt, a fűtést/hűtést, valamint a világítást is beleértve.

– *Némi üröm az örömben, hogy hiába az új otthon, a muzikusok száma csökken, az önkormányzat ugyanis már évek óta szerette volna elérni, hogy a városnak ne két, hanem csak egy zenekart kelljen fenntartania. Most júniustól végül megszűntette a színházi együttest, s a tagjait áthelyezte a Szegedi Szimfonikus Zenekar állományába. Így 119 főre nőtt a létszám, amelyet azonban augusztusra 98 tagra kellett csökkenteniük. Milyen szempontok alapján végezte ezt a munkát, s a Szimfonikusok vezetőjeként mennyire ismerte a színházi együttes tagjait?*

– Az egyetlen tisztességes szempont a zenekar szakmai érdeke lehetett. Ez az összlétszám szabta korlátan belül az egyes szolamok létszámának meghatározásával kezdődött. Ebből már következtek a fájdalmas tények, hogy egy-egy szolamban hány kollégától kell megválni. A létszámcsökkentés végrehajtása során összességében végül négy közalkalmazottat kellett felmenteni; közülük hárman nyugdíjasok voltak. Egy kolléga a prémium-évek programba való átlépést választotta, azaz eddigi fizetése 70%-áért eddigi szolgáltatászáma harmadát kell teljesítenie. A további csökkentés lejáró, határozott idejű szerződések meg nem hosszabbításával jött létre; ez összesen hat álláshelyet érintett. A színházi együttesből érkezett új kollégáink többségét már korábban ismertem, hiszen magam is dirigáltam előadásokat a

színház zenekarával, és természetesen kívülről, a hallgatóság soraiból rendszeresen hallottam őket. A csökkentés által érintett szólamokban egyébként meghallgatások voltak, melyeket meghívott külső szakértők is figyelemmel kísértek. Az ő véleményük természetesen csak az adott, egy-szeri teljesítményre vonatkozhatott, így csupán egyetlen faktort jelentett. A szólamvezetők is döntő módon vettek részt „csapatuk” kialakításában.

– *Hogyan tud egységes zenekart kovácsolni a két együttesből, és mikorra látja ennek realitását?*

– Egységes akarattal, jó szellemben dolgozó együttest szeretnék létrehozni a lehető legrövidebb idő alatt. Az eddigi két zenekar ellenérdekeltségének, „túlélési harcának” vége, és minden zeneművésziünk egyaránt a színvonalas művészi teljesítmény elérésében érdekelt. A közös érdek, a közös cél, ezen túl az értelmes és eredményes közös munka hamar összekovácsolja majd zeneművészeinket. Ha lesznek is törésvonalak a társaságon belül, azok nem a korábbi munkahely szerint, inkább a munkához való hozzáállás, a hivatástudat különbözősége miatt alakulhatnak ki. A cél természetesen az, hogy a felelős művészi mentalitás legyen az általános.

– *Mennyire megterhelő ez az új, színházi feladat, és mennyi többletmunkát jelent?*

– Annyival lettünk többen, amennyivel több lesz a munka, azaz egy-egy ember terhelése a szimfonikusoknál eddig szokásosnak megfelelően – azaz közel a szabályok által megengedett maximumhoz – alakul majd.

– *Hogyan választja ki, hogy az operett, musical előadásokban kik kísérjenek?*

– Mindenkinek kell igényes munkát, művészi kihívást jelentő feladatot kapnia, nem lehet senki az alacsonyabb rendűnek elkönnyvelt könnyűműfajba számúzva. A szólamvezetők ezt az útmutatást kapták a beosztások készítéséhez. Természetesen lesz, aki szolgálatszáma nagyobb részét operában, koncerteken, míg más operettben és musicalben teljesíti, de ezek nem lesznek merev határok, és nem az eddigi előélet mentén alakulnak ki.

– *Őn fogja ezeken az estéken is irányítani az együttest, vagy lesz külön karmester?*

– Zenekarunk koncertjein eddig is másoknál több vendég-karmestert foglalkoztatott, hiszen én magam az intézmény vezetése mellett nem dirigálhattam annyit, mint aki teljes energiájával csak karmesteri munkát végez. A színházi produkciókban pedig csupán vendégként vettem részt, általában évadonként egy opera előadásait vezényeltem. A rendszer ezután sem változik: az opera-, operett- és musical-produkciókat a színház három saját karmestere, illetve a teátrum vezetése által felkért vendégek dirigálják, ebbe még beleszólásom sincs.

– *S mikor tudja így kiadni a szabadságokat, hiszen a színházi évad mellett nyáron, a Szabadtéri Játékokon is kell valakinek muzsikálni?*

– Ismétlem: annyival vagyunk többen, amennyi a megnövekedett feladatok ellátásához szükséges, így a szabadság is kiadható. A Szabadtéri Játékok és egyéb nyári felkérések amúgy sem illeszthetők be a közalkalmazotti keretekbe, tehát művészeink szabadságuk idején – ennek megfelelően külön díjazásért – működnek közre.

– *Vaszy Viktor 1969-ben azért harcolt, hogy elérje a város vezetésénél, a színház szervezetéből kiválva, önálló intézményként létrejöjjön a Szegei Szimfonikus Zenekar, hogy ne csak a teátrum előadásain muzsikáljanak, hanem legyen idejük a koncertezésre való felkészülésre. Ehhez képest most az összevonas visszalépés...*

– Vaszy Viktor mérce mindannyiunk számára, ugyanakkor a világ sokat változott három évtized alatt. Ő egy-egy évadban akár húsz opera százhusz előadását is műsorra tűzte, és a színház a kor közízlésének megfelelően nagy sorozatokat játszott operettekből is. Szimfonikus koncertekre ugyanakkor sem igazi igény, sem ezt színvonalasan kielégíteni képes zenekar nem volt. A fejlett operaélet mellett, ha nem is nulláról, de nagyon mélyről kellett a koncertéletet felépítenie. Az általa létrehozott zenekar azóta a hangverseny-repertoár megszólaltatása terén óriásit fejlődött, és az akkor a színház szervezetében meghagyott kis létszámú, szakmai értelemben is gyengécske operett-zenekar mind létszámában, mind színvonalában nagyon megerősödött. A színház ugyanakkor a jövő évadra mindössze huszonhat előadást tervez három operából, ebből egy új bemutató, kettő továbbjátszás. A további színházi kötelezettségeket egy operett és egy kisebb zenes darab jelenti. Ezek az előadászámok nem a szervezeti átalakítás következményei – a helyzet fordított: a kapacitások évek óta kihasználatlanok voltak, és ezt a mai gazdasági helyzetben a fenntartó önkormányzatnak nem lehetett nem észrevenni. A színházat nem hibáztatom a zenes színházi előadások számának csökkenéséért, de évek óta látszott, hogy nem fogja tudni megtartani zenekarát, ha nem látja el feladattal. Vaszyra visszatérve: örökségét elvontabban kell értelmezni, és a mai viszonyokra kell alkalmazni! Ez talán abban foglalható össze, hogy mindent meg kell tennünk a zenei élet gazdagításáért, a művészi színvonal emeléséért, és ezt az adott helyzetnek legjobban megfelelő megoldásokkal kell elérnünk. Visszalépést az jelentene, ha kevesebb előadás jönne létre, vagy a művészi színvonal sérülne. Azt máris kijelenthetjük, hogy nem lesz kevesebb az előadás az új évadban. A minőség fenntartására, sőt emelésére megvan minden esélyünk, és meg is fogunk tenni mindent ennek érdekében!

R. Zs.

És mi lesz a következő esztendőben?

A minisztériumi támogatásnak köszönhetően ősztől nem kell szüneteltetnie működését a Filharmóniai Társaság Zenekarának

Nagyon nehéz időszakon van túl a legnagyobb múltra visszatekintő, magyar szimfonikus együttes. A Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara ugyanis a 2006/2007-es szezon végére olyan nehéz anyagi helyzetbe került, hogy a muzsikások ingyen játszottak, a vezetés pedig azt fontolgatta, nem hirdet bérletsorozatokat a következő évadra, s akárcsak a II. világháború idején, az együttes kénytelen lesz ismét szüneteltetni a működését. A májusi, minisztériumi támogatásnak köszönhetően ebben az évben elmúlt a fenyegető csőd-helyzet, de továbbra is kérdés, hogy mi lesz a következő évben... Az együttes utóbbi két esztendejéről a zenekar vezetője, Mali István beszél, aki Melis Béla halálát követően vette át az ügyek irányítását.

– Volt azért egy átmeneti időszak – meséli Mali István, – hiszen szegény Bélát, akinek valóban az élete volt a Filharmóniai Társaság Zenekara, 2005 szeptemberében, a szezonnyitó koncertünket követően vesztítettük el. Az évad azonban már teljesen elő volt készítve, minden meg volt szervezve, így a következő hónapokban nem sok tennivaló volt a zenekar ügyeivel.

– Azért az a szezon sem volt túlságosan könnyű, hiszen nyár elején az akkor még Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma előtt muzsikálva, transzparensket lengetve demonstráltak, mert akkor is úgy tűnt, nem kap több pénzt a legrégebbi magyar szimfonikus zenekar...

– Igen, de a tüntetést követően ígéretet kaptunk a tárcától a támogatásra, s aztán ősszel megérkezett még 20 millió forint a számlánkra, így nyugodtan el tudtuk indítani az évadot. Béla helyére, választmányi elnöknek a szezon kezdetén azért nem is választottunk senkit, mert nem akartunk elhamarkodott döntést hozni. Tavasszal aztán a közgyűlés bízott meg, hogy lássam el én ezt a feladatot, amit el is vállaltam, hiszen az Operaház zenekaránál is én töltöttem be a zenekari igazgatói posztot.

– Akadt emellett egy másik lényeges változás is az együttes életében...

– Igen, hiszen ebben az időszakban járt le a Filharmonikusok addigi elnök-karnagyának, Rico Saccaninak is a három évre szóló szerződése. Ez volt a harmadik periódusa az együttes élén. S bár ő már korábban is kérte, nyilatkozunk, mit szeretnének a továbbiakban, nem tudtunk erről határozni, hiszen az anyagi gondok miatt kétséges volt, mi lesz egyáltalán a következő szezonban az együttessel, ezért a türelmét kértük. 2006. ele-

jén aztán a közgyűlés úgy döntött, karmesterként továbbra is számítunk rá, de a vezetői posztot nem tudjuk felkínálni számára.

– Gondolom, az is problémát jelentett, hogy Saccani a tengerentúlon él, folyton járja a világot, így nem tud igazán harcolni itthon a zenekarért...

– Ez is igaz, de amit csak tudott, azt megtett. Anyagi gondjaink miatt például több hangversenyünket is honorárium nélkül vezényelte. A döntésünkben inkább az játszott szerepet, hogy úgy véltük, azokat a műveket, amelyeket Saccani kiválóan dirigál, már mind-mind végigjátszottuk vele. S ekkor határoztunk úgy, hogy nem választunk másik elnök-karnagyot, ez a pozíció egyelőre betöltetlen marad. Az így kialakult új helyzetben pedig lehetőségünk nyílt arra, hogy több dirigenssel dolgozzunk. Természetesen tiszteletbeli elnök-karnagynak megmaradt az együttes élén Lukács Ervin, első karmesternek pedig Kovács János. Ebben a felállásban most ősszel kezdjük meg a második szezont, és úgy tűnik, ez remekül működik. Már az elmúlt évadban is kiváló dirigensek látogattak hozzánk, vezényelte az együttest például Kobayashi Ken-Ichiro, Eliahu Inbal, Kocsis Zoltán, s a szólolisták között hosszú évek után vendégünk volt Ránki Dezső is. Sok olyan darabot tűztünk műsorra, amelyekben fiatal énekesek kaptak fellépési lehetőséget. Eközben a választmány sokat tett azért, hogy Béla hiányát valahogyan pótoljuk. Rengeteg pályázatot adtunk be, és igyekeztünk megoldani a napi gondokat.

– Ki döntött a koncertek programjáról?

– A szezontervet, a műsorokat a választmánnyal együtt én állítottam össze.

Igyekeztünk izgalmas darabokat elővenni, olyan műveket, amelyeket más együttesek ritkán játszanak. Műsorra tűztük Sostakovics Leningrádi szimfóniáját, Bartók születésnapján előadtuk Divertimentóját, emellett nemzeti esteket rendeztünk, ahol Grieg és orosz szerzők alkotásai álltak a középpontban. Egykori elnök-karnagyunk, Ferencsik János 100. születésnapján ünnepi hangversennyel tisztelegtünk emléke előtt. A zenekar tagjai is nagyon élvezték, hogy olyan műveket vettünk elő, amelyekkel eddig nem nagyon találkoztak. Ilyen volt például a Haydn-Mozart est, amelyet Vashegyi György dirigált. Ő, Oberfrank Péter és Kocsis Zoltán először dirigálta zenekarunkat, és mindhárman rendkívül jó benyomást tettek muzsikusainkra. A sok tárgyalás során, amelyeket a minisztériumi vezetőkkel folytattunk, többször hallhattuk azt a gondolatmenetet, hogyha egy együttes valóban jó és életképes, akkor azt be is kell tudnia bizonyítani. Én azonban úgy vélem, hogy támogatás nélkül ez senkinek sem sikerülhet. Egy olyan társulattól, amelyet folyamatosan a megszűnés fenyeget, nehéz elvárni, hogy estéről-estére a maximumot nyújtsa. Különösen akkor, ha az anyagi bizonytalanság miatt nincs lehetőség tervezésre, vendégművészek felkérésére... Ennek ellenére a zenekar teljesítményét az utóbbi időszakban a kritika is elismerte, a műsorválasztásról és az együttes játékaról is elégedetten számoltak be. Mindenki azt szúrta le, hogy ami rajtunk múlik, azt mi meg is tesszük... Tavaly ősszel, az operaházi japán turné után a Filharmóniai Társaság Zenekara 10 hangversenyt adott a „felkelő nap” országában, s többek között Tokióban, Sapporóban, Osakában is nagy sikerrel muzsikáltunk.

A Filharmóniai Társaság 50. éves jubileumán 1903-ban, Kerner Istvánnal

– Mikor jelentkeztek ismét a súlyos anyagi problémák?

– Kezdjük az elején. 2005 őszén, a tüntetést követően a korábban kapott 12 millió mellé megérkezett a minisztériumtól az ígért 20 millió. Ezzel az összeggel az év hátralévő részét kihúztuk valahogyan. Aztán a 2006-os esztendőben is kaptunk támogatást, hat millióval többet, mint az előző esztendőben, összesen 38 milliót. Meg kell azonban jegyezni, hogy a 2004-es év 50 milliója után a 2005-ös és a 2006-os év támogatása erős visszaesést jelentett.

– Honnan lehetett pótolni a hiányzó összeget, milyen új forrásokat találtak?

– A zenekar amúgy is nagyon alacsony díjazását még kisebbre vettük. A szólistáknak és a karmestereknek elmondtuk, mennyire nehéz helyzetben vagyunk, így mindenki jóval alacsonyabb gázsíért muzsikált velünk. De az is nehezítette és nehezíti most is a helyzetünket, hogy a támogatásnak több mint a 40%-a különböző adók és járulékok formájában azonnal vissza is megy az államkasszába. Ráadásul felemelték a jegyek ÁFÁ-ját is, így abból is kevesebb lett a bevételünk. Szerencsére a közönség kitartott mellettünk ebben a nehéz időszakban is, telt házas koncerteket adtunk, s a bérleteink is jól fogytak, annak ellenére, hogy a bizonytalan anyagi helyzetünk miatt csak az utolsó pillanatban tudtuk meghirdetni a szezonunkat. Tavaly ősze azonban már nagyon szűkben voltunk a pénznek, s így tervezni sem tudtunk. Ezért, mielőtt elutaztunk volna a japán vendégszereplésre, kértük az oktatási és kulturális tárca vezetőjétől, Hiller Istvántól, hogy találkozzon velünk, beszéljünk a zenekar helyzetéről. Nagy fájdalom volt ugyanis, hogy szinte valamennyi

együttes helyzete megoldódott valahogyan, csak a 154 éves múltra visszatekintő szimfonikus zenekaré, a Filharmóniai Társaságé nem. Az újonnan kialakult támogatási rendszerben sehová sem soroltak be bennünket... A tárcától azonban nem kaptunk semmilyen visszajelzést, majd 2007 elején hirtelen kiderült, nincs pénz, így egyetlen fillért sem kapunk... Az volt a magyarázat, hogy a helyzetünkre a Magyar Állami Operaháznak kellene valamilyen megoldást találnia. A dalszínház alapító okiratában ugyanis szerepel, hogy az Operaház koncerteket is rendezhet... Ekkor a minisztérium vezetőinek szóló levelemben leírtam, hogy az Operaház működése miért nem teszi lehetővé a koncertrendezést. Ha ugyanis a hangversenyekre a rendes munkaidejükön túl készülne fel a muzsikusok, akkor a túlszolgálat miatt horribilis összegűre nőne a túlórájuk. Az operai próbák és az előadások mellett ugyanis nincs idő és hely arra, hogy a zenészek még a koncertekre is felkészüljenek. Ráadásul ehhez nem is kap több pénzt a dalszínház, tehát a zenekarra fordítandó összeget az operai büdzséből kellene valahogyan kigazdálkodni.

– S mit szolt ehhez az elképzeléshez az intézmény vezetője, Vass Lajos?

– Azt mondta, hogy minden jó szándéka, és támogatása ellenére, a Magyar Állami Operaház jelenlegi költségvetéséből a Filharmóniai Társaság helyzetét nem tudja megoldani... S bár a szezon utolsó időszakára elfogyott a pénzünk, a zenekar tagjai úgy döntöttek, hogy a bérlőink, a közönség iránti tiszteletből végigjátsszák ingyen is a május végéig tartó évadot. Közben azonban gyűltek a kifizetetlen számlák, s nem tudtuk, mit tegyünk, hiszen tisztában voltunk azzal, hogy ilyen körülmények

között nem hirdethetjük meg a következő szezont. Többször jártunk Kovács karnagy úrral tárgyalni a minisztériumban, de ott mindig azt a választ kaptuk, hogy nincs pénz. S hiába pályáztunk mindenhová, a megnyert néhány milliós támogatás nem oldhatja meg a gondjainkat.

– S mikor derült ki, hogy mégis segítséget nyújt a tárca?

– A következő szezont műsorterve nagyrészt elkészült, de ilyen körülmények között nem tudtuk, hogy mit tegyünk. S miután vannak közös bérleteink az Operaházzal, ezért a bérlethirdetés előtt két héttel megkérdeztem a főintendánst, Vass Lajost, hogy meghirdessük-e a sorozatainkat. Azt mondta, ő erre nem tud választ adni, kérdezzük meg erről a minisztériumot. Feltettük a tárcának is kérdést, kiegészítve azzal, hogy amennyiben nem kapunk semmilyen segítséget, akkor vagy csődöt jelentünk, vagy mint a II. világháború idején, a legrégebbi magyar szimfonikus zenekar felfüggeszti a működését. Ráadásul tudtuk azt is, hogy az az összeg, amit mi kérünk, elenyésző nagyságú a többi zenekar büdzséjéhez képest... Végül Hiller István azt válaszolta, hogy a minisztérium véstartalékából kapunk 20 milliót és még a miniszteri keretből 30-at később.

– S erről papír is érkezett?

– Nem, de május elején kiadott róla egy sajtóközleményt a tárca. Nagyon örültünk, hogy meg tudjuk hirdetni a következő, a 155-ik szezont, és igazán izgalmas dolgokat tervezünk. Egy olyan együttesnél, amelyet Erkel Ferenc alapított, s amelyet többek között Mahler, Dohnányi, Sztravinszkij, Bruno Walter, Erich Kleiber, Mengelberg, Furtwängler, Richard Strauss is dirigált, a múlt kötelez. Az ősze kezdődő évadban is olyan kompozíciókat adunk elő, amelyeknek elvéve tapsolhat a hazai közönség. Sibelius műveit játsszuk halálának ötvenedik évfordulóján, melyen az első Karajan karmesterverseny győztese, a finn Okko Kamu vezényel. Kocsis Zoltán Schubert f-moll fantáziáját dirigálja. Dohnányinak ez az átirata kéziratban maradt ránk, és a háború óta nem hangzott fel. Decemberben a Kodály előtt a zeneszerző ritkán játszott műveivel tisztelgünk, s előadjuk többek között a Concertóját és Magyar rondóját is. De játszunk majd azt a Koessler-darabot is, amelyet a mi együttesünk mutatott be, s Dohnányi csellóver-

senye is szerepel a programban. Lesz Puccini-émlékkoncert Nicola Luisotti vezényletével. Rolla János is irányítja az együttest, s a karmestereink sorában ott van még Kovács János, Medveczky Ádám, Dénes István és Kesselyák Gergely is. A szezonban olyan fiatal szólistáknak tapsolhat a publikum, mint Bretz Gábor, Baráti Kristóf, Fenyő László, Zempléni Szabolcs, Menyhárt Zsuzsanna

és Szilvássy Júlia. De a további jövőt illetően nagyon bizonytalanok vagyunk.

– Igen, hiszen hosszú távon nincs megoldva a zenekar támogatása, s gondolom évről-évre senki sem szeretné ezeket a stációkat ismét végigjárni, hogy valahogyan támogatáshoz jussanak...

– Szükség lenne valami végleges megoldásra. Azért, hogy mi is nyugodtabban

kezdjünk neki az évadnak – amelynek elvileg most is csak az egyik felére elég a támogatás –, hogy jó előre tervezni tudjunk, hogy időben felkérhessük a művészeket. Jó lenni tudni, hogy évről-évre mekkora összegre számíthatunk, hogy az alapján döntsünk repertoárról, fellépőkről. S jó lenne tudni azt is, hogy jövő év november 20-án meg tudjuk-e ünnepelni az együttes 155. évfordulóját... R. Zs.

Ördögi körök metszéspontjában

Nehéz helyzetben kezdik az évadot a Duna Szimfonikus Zenekar tagjai is

Húszfős létszámleépítés után, az állami támogatás csökkenése és a jegyárak növelhetetlensége mellett most új próbahelységet keres a Duna Szimfonikus Zenekar; az Önkormányzati Minisztérium ugyanis eladta azt a Németvölgyi úti ingatlant, amelyben eddig a próbatermük volt. Az együttes a nehezített pályán is kitart: a körütekintő munkaszervezésnek köszönhetően egyetlen tervbe vett koncertjük sem marad el. A problémákról és az egyre szűkülő ördögi körökről a zenekar művészeti vezetőjével, Szklenár Ferencsel beszélgettünk.

Jópar együtteshez hasonlóan nagy véráldozattal kezdi az évadot a Duna Szimfonikus Zenekar is – tudtuk meg Szklenár Ferenc művészeti vezetőtől, aki lapunknak elmondta, hogy az elmúlt időszakban évente változott a jogállásuk: 2005-ben közhasznú társaságként, tavaly közalkalmazottakként, idén pedig újra Kht.-ként működtek. A megszorításoknak köszönhetően a határozott idejű szerződéssel

rendelkező, fiatal, félállásban alkalmazott, egyébként kiváló muzsikusok nagy részét elbocsátották az együttestől, az idősebbek pedig közalkalmazottként a nyugdíjat választották. Az elmúlt két évadban összesen húsz zenésztől vált meg a fenntartó Duna Palota Kulturális Kht., amely a felmondásoknál elsősorban „praktikus” szempontokat vett figyelembe; azoknak a muzsikusoknak ugyanis, akiknek lejárt a

munkaszerződésük, nem kellett végkielégítést fizetniük. Ily módon szinte minden szekciót érintett a létszámleépítés. – Egy-egy nagyobb darabot ezután már csak kiegészítő zenészekkel tudunk bemutatni, s ez igen költséges lesz. Deák András vezető karmesternek komoly fejtörést jelent egy változatos, igényes, mégis a realitásokat figyelembe vevő koncertterv összeállítása. A legnagyobb problémánk

most mégis az, hogy nem lesz hol próbálnunk – tette hozzá a művészeti vezető, aki elmondta: az Önkormányzati Minisztérium a közelmúltban eladta azt a Németvölgyi úti ingatlant, amelyben a zenekar eddig felkészülhetett az előadásokra. Reményeink szerint tavaszig maradhatunk régi helyünkön, addig kell valamilyen megoldást találnunk.

– A Duna Palota kiváló koncerthelyszín, de a színházterem, a benne rendezett programok sokasága miatt tökéletesen alkalmatlan a műhelymunkára, ezen kívül a hangszerek, kották tárolására sincs ott hely. Most tehát az a legfőbb feladatunk, hogy ezt a helyzetet megoldjuk – mondta el Szklenár. Arra a kérdésre, hogy az elkövetkező évben milyen költségvetéssel gazdálkodhat majd a zenekar, a művészeti vezető nem tudott pontos választ adni, hiszen, mint említette, a fenntartó csak nyár végén állapítja meg a jövő évi kereteket. Annak ellenére, hogy évek óta nem volt fizetésemelés, már annak is örülnének, ha legalább a tavalyi támogatással kalkulálhatnánk. – Alapvető probléma, hogy az évadtervek nem esnek egybe a naptári évre történő tervezéssel. Az együttesnek másfél-két évre előre kell kalkulálnia, ez pedig nehezen megy, ha nem tudjuk, miből gazdálkodhatunk majd. A jelenlegi körülmények között ugyanakkor szinte lehetetlen eleget tenni a gazdasági vezetésnek, amely az állami támogatás csök-

kenésének ellenére elvárja tőlünk, hogy nyereségesen működjünk – jegyezte meg Szklenár Ferenc, aki arra is rámutatott: a nagy szerzők örökösei, és a jogokat birtokoló kiadók sem könnyítik meg a nehéz helyzetbe jutott zenekarok életét, hiszen elviselhetetlenül magas árat kérnek egy-egy kottáért.

– Az örökösök jogait képviselő kiadók kapzsisága öli ezt a műfajt, s nem látják be, hogy hosszú távon maguk ellen dolgoznak. Ma már kétszer is meg kell gondolni, előadja-e a zenekar egy Prokofjev, Debussy, vagy akár egy Bartók vagy Kodály művet, hiszen még ha meg is töltnék egy 300 fős koncerttermet, a jegyeken átlagosan 2000-3000 forintos áron túlva, akkor is csak 600-900 ezer forint körüli a bevétel, miközben a kottaanyagok művenként legalább 100-150 ezer forintba kerülnek. Ez aránytalanul sok az összes egyéb kiadáshoz képest. A jelenlegi támogatás mindössze a bérekre és a próbaterem bérletének költségeire elegendő – tudtuk meg Szklenártól, aki elmondta: a koncertszervezést, a kiegészítő zenészeket, a kották jogdíjait a jegyek bevételéből kéne fedezni, az árakon viszont – tekintve, hogy az együttes közönsége jórészt egykori közalkalmazottakból, nyugdíjas belügyi dolgozókból áll – nem lehet a piaci viszonyoknak megfelelően emelni. A pénztelenség rendszerint a reklámok igénytelenségén, ritkaságán mutat-

kozik meg, ami szintén ördögi kört indít el, hiszen minél kisebb a hírvérés, annál kevesebb az esély a felemelkedésre, a közönség kiszélesítésére.

A nehézségek ellenére úgy tűnik, a Duna Szimfonikus Zenekar minden erejét összeszedve teljes kapacitással vág bele az idei szezonba. – A csökkenő létszám ellenére egyetlen koncert sem marad el. Ezt nagyon megfontolt próbarend kiírással próbáljuk elérni, és azzal, hogy igyekszünk a terheket egyenlő módon elosztani a zenekari tagok között – mondta a művészeti vezető, aki hozzátette: kész az idei évadterv; a téli és a tavaszi bérletek nagy részét már el is adták. Az ifjúsági előadássorozat mellett a Duna-koncertsorozat is folytatódik, sőt, az együttes szeptemberben és novemberben két svájci meghívásnak is eleget tehet. – Az évad kiemelkedő eseménye lesz a Szimfonikus körkép rendezvényein belül tartandó koncertünk a Nemzeti Hangversenyteremben, ahol két nagyszerű magyar zeneszerző, Hidas Frigyes és Deák Tamás művei hangzanak majd el. Hangversenyeinken nagyszerű művészek lépnek fel – fűzte hozzá Szklenár Ferenc, aki szerint vétek lenne a felsorolásból bárkit is kihagyni; mint mondta, az érdeklődők a műsorok minden részletét megtalálhatják az együttes www.dunaszimfonikusok.hu című internetes oldalán.

Bilkei Éva

Sanyarú évadkezdet

A MÁV Zenekartól idén tizenöt muzsikust bocsátanak el

A finanszírozhatóság határára érkezett a MÁV Zenekar. Bár sokáig kitartott, a drasztikusan lecsökkent állami támogatás és a növekvő hiány miatt ez az együttes sem menekülhet tovább a leépítési hullám elől. A zenekar évadnyitó sajtótájékoztatóján a leköszönő Gál Tamás utolsó évének programjáról és a helyére pályázó fiatal karmesterek esélyeiről is szó esett.

Hamarosan a MÁV Zenekart is eléri a leépítési hullám, tudtuk meg az együttes évadnyitó sajtótájékoztatóján, amelyen Lendvai György ügyvezető igazgató elmondta: őszre el kell készíteni azt a három éves tervet, amelynek nagy valószínűséggel a tizenöt fős létszámcsökkentés is része lesz. Ugyanakkor – tette hozzá – a MÁV vezetésében erős a szándék arra, hogy a zenekart – az egyéb területeken szükséges tízezres nagyságrendű elbocsátások ellenére – továbbra is fenntartsa. A megmaradást erősíti az is, hogy legutóbb az ország valamennyi vasutas szakszervezete egyként állt ki mellettünk. – A MÁV intézménye a „kisebb, olcsóbb, hatékonyabb és jobb” négyes alapelv megvalósítását várja a zenekartól, s ezt az elvet elsősorban a pénzhiány diktálja. – Az együttes ebben az évben a finanszírozhatóság határára érkezett – közölte Fenyő Gábor kuratóriumi elnök, aki hozzátette: ha a 2007-re vállalt kötelezett-

ségeknek eleget tesznek a MÁV Szimfonikusok, 40 millió lesz a hiány, s ezt a létszámcsökkentés sem pótolja.

Az állami támogatás 2006 óta csaknem a felére – 72 millióról 36 millióra – csökkent, s az együttes az önkormányzati zenekaroknak járó 1 milliárd forintból is rendkívül keveset kap. Az abból rájuk eső összeg ugyanis egyenes arányban áll azzal, amivel az újpesti önkormányzat támogatja őket. – A negyedik kerületi önkormányzat köztudottan egyike a legnehezebb helyzetben lévőknek, tőlük 5 millió forintot kap a MÁV Zenekar, s így a közös állami kasszából is csak kis mértékben részesülhet – mondta Fenyő Gábor, aki tragikusnak látja a helyzetet. – A probléma az, hogy Magyarországon még mindig nincs művészeti törvény; a muzsikusra is a munka törvénykönyve érvényes. – A kuratórium elnöke elmondta: bár ez a folyamat más zenekaroknál már régen elindult, most a MÁV Szimfonikusokat is el-

érte a leépítési hullám. – Az első körben elküldendő muzsikuskor túlnyomó többsége nyugdíjas korú, mindössze egyikük nem tartozik ebbe a körbe. A négyes alapelve követve azonban a folyamat nem állhat meg itt; a céllétszám 79 fő – jelentette ki Fenyő, aki hozzátette: A minisztérium azzal érvel, hogy a zenekart a MÁV alapította, neki is kell gondoskodnia az eltartásáról, de mindeközben elfeledkeznek arról, hogy ez az együttes évtizedek óta az általános nemzeti zenekultúra ügyét szolgálja.

– Mivel az állami támogatást az önkormányzatokon keresztül közvetve a Belügyminisztériumtól kapjuk, elmondható, hogy a Kulturális Minisztérium egy forinttal sem segíti a munkánkat, nem ismeri el, hogy általános kulturális értékeket hozunk létre – sérelmezte a zenekar ügyvezető igazgatója, Lendvai György, aki szerint mindez olyan kultúrpolitikai megfontolást tükröz, amely ellen hosszú távon nehezen lehet védekezni.

TISZTELETJEGGYEL...

Fedőneve: reform

Szívbemarkoló nyilatkozat a Kossuth-díjas Ligeti Andrásé, aki idén köszönt le a Telekom Szimfonikusok karmesteri posztjáról. Kudarcról beszél: amit éveken át felépítettek az együttessel, s amely teljesítményre a fenntartó is méltán büszke volt, az a megbízatásának végére átalakult. Kerüli a szót, hogy leépülés történt, de végeredményben erről van szó. Meg arról, hogy az átalakuló korszellem egy művészeti együttesnél immár háttérbe szorította a művészi szempontokat. A búvszó a gazdaságosság; az úthenger fedőneve: reform.

E hasábkon az évek során végigkísérhettem e folyamat különböző fázisait. Eleinte egyszerű működési zavarnak tűntek. A szereplők (a kulturális szolgáltatást végzők, megrendelők és finanszírozók) szinte restellkedtek, hogy a valóságot milyen döcögösen tudják hozzáigazítani az eszményhez. Létezett ugyanis egy mindenki által elismert értékpreferencia, amelynek lényege az volt, hogy a magyarországi szimfonikus zenekarokra szükség van, a nemzeti kulturális kincs részei, s épp ennyire van szükség belőlük, mint amennyi közmegelegedésre működik. Legfeljebb arról folytak viták, hogy eléggé meg vannak-e becsülve a muzsikuskor és karmesterek. Aztán elkezdtek duruzsolni arról, hogy túl sok a zenekar, ennyit nem bír el az ország. A nézettségi, hallgatottsági, látogatottsági adatok ugyan ennek a vélekedésnek ellentmondtak, de a gondolat befészkelte bizonyos reformer agyakba, melyekben a mindenható gazdaságosság ül a tyúklétra tetején. A tizedelésnek akadálya volt az is, hogy a fenntartók között egyaránt voltak nagy cégek, városok, illetve az állam által fenntartott zenei együttesek. Pár év alatt azonban áttört e védőburkon a reformer szellem, s úgyszólván mindenfronton megindultak a racionalizálások, amelyek többnyire egyszerű létszámleépítést jelentettek. Olyasmit, aminek semmi köze a művészi kvalitásokhoz, és amitől joggal keseredik meg a Kossuth-díjas zenekarvezető szájja is.

A lopakodó romlás mára normává lett. Korábban legalább muzsikuskor muzsikuskor nem vágta ki a szemét. Joggal gondolhatták, hogy a fenyegetés valahonnan kívülről jön, a hideg szívű, érzéketlen technokraták világából, miközben a zenészek falanxként őrzik a mundér becsületét. Mostanára ez a falanx ezer helyen ki lett lyuggatva. Hovatovább a művészek soraiban is megjelentek a reformerek, akik nem átallnak beállni a technokrata kórusba: úgy kell nekünk! E tekintetben mérföldkő Fischer Ádám nyilatkozata, aki szerint az intézménynek – a Magyar Rádióknak – nem kötelessége fenntartani egy szimfonikus zenekart és egy kórust. S ezt nem a reformer rádióelnök mondja, hanem egy zenekar által meghívott karmester. Megjegyzem, a rádióelnök sem mondhatott volna ilyesmit, mert nem felel meg a tényeknek. A közpénzből fenntartott közrádió hatályos közszolgálati műsorszolgáltatási szabályzatában, a kulturális és tudományos értékek bemutatása című fejezetben ugyanis szó szerint az szerepel: „1.5. Az MR Rt. önálló zenei, művészeti együttesének fenntartásával, rendezvényszervezői és kiadói tevékenységével, új művek létrejöttének támo-

Az együttes a nehézségek ellenére választékos programmal áll elő az új évadban. Folytatódnak az óvodásoknak szóló előadások, amelyeket továbbra is a próbaterebben rendeznek, mivel itt szemléltetőbben ismertethetik meg a kicsikkel a különféle hangszereket. Ugyanezen a helyszínen ad koncertet az együttes a kismamáknak is, figyelembe véve a zenei nevelés korai megkezdésére vonatkozó kodályi intést. Délután ötkor kezdődő

múzeumi hangversenyeket is kilátásba helyeztek azok részére, akik a környező irodaházakban dolgoznak. – Felmérést végeztünk ezek között az emberek között, ebből kiderült, hogy sokan dolgoznak késő estig, de délután egy kávé erejéig pihenőt tartanak. Ezért jutottunk arra, hogy fél-, vagy háromnegyed órás koncerteket adnánk a székházunkhoz közeli Nemzeti Múzeumban, amely egyébként Magyarország első koncertterme volt, itt

vezényelte ugyanis Erkel Ferenc a Filharmoniai Társaság első előadását 1853-ban – mondta el Lendvai György.

Az idei lesz Gál Tamás utolsó évadja a MÁV Zenekarnál. A karmester, aki húsz évig vezette az együttest, a megszokottnál jóval kevesebbszer vezényel az elkövetkező hónapokban. – Tudatosan igyekeztem kevesebb közös előadást iktatni a programba, mivel teret szerettem volna adni a három fiatal karmesternek, Kesselyák Gergelynek, Kollár Imrének és Vajda Gergelynek, akik a helyemre pályáznak. Mindhárman tanítványaim voltak, s bármelyikükre is essen is az erre kijelölt bizottság döntése, velük jó kezekbe kerül az együttes – mondta el a leköszönő dirigens, aki közös megegyezéssel távozik posztjáról. Gál fontosnak tartja, hogy a zeneigazgatói székre pályázók hosszabb, elmélyültebb munkakapcsolatot alakíthassanak ki a zenekar tagjaival, s ezért igyekezett nekik kényelmes felkészülési időt kiszorítani. A következő évadban mindhárman saját maguk által választott darabot vezényelve bizonyíthatják rátermettségüket. – A jelöltekről a műsorválasztásuk is sokat elmond. Valamennyien tartalmas, kihívást jelentő zeneművet választottak maguknak, így izgalmasnak ígérkezik a megmérettetés – fűzte hozzá a karmester.

Bilkei Éva

gátásával részt vesz a művészeti életben, a kortárs művek és alkotók népszerűsítésében.” S jöllehet nincs nevesítve, hogy ezek közé az önálló zenei, művészeti együttesek közé egy fésűmuzsika-zenekar tartozik-e vagy egy szimfonikus, azért egy karmesternek meg egy rádióelnöknek is ki kell olvasnia belőle, hogy a Rádiózenekar fenntartása az intézmény számára nem lehetőség, hanem közszolgálati kötelesség.

Persze tudjuk, hogy történelmileg ez az együttélés miként alakult. A mindenkori intézményvezetőket mindig zavarta picit a művészeti együttesek viszonylagos önállósága. Noha a Rádió mindennapi életének és műsorszerkezetének szerves részét alkották, a költségvetés lényegében címzett támogatásként, pántlikázott pénzként utalta át a zenekar és az énekkar fenntartására és működtetésére szánt összegeket. Vezetői gyarlóság, hogy időről időre felmerült az elnökökben, miért nem csoportosíthatnak át a jelentékeny összegből ezt-azt az intézmény más, pénzszerűben lévő, neurálgikus területeire. A korábbi elnökök azonban ellenálltak a belső gyarmatosítási kísérleteknek, komolyan vették a szabályzatban foglalt önálló jelzőt. Egy vérbeli reformer előtt azonban nincs akadály. A szervezeti, pénzügyi és műsorpolitikai rendszer módszeres átalakításával ez az önállóság lényegében a múlté, a Rádiózenekar és az énekkar immár a pusztá túlélésért küzd. Márpedig úgy eléggé kilátástalan a küzdelem, ha még Fischer Ádám is az ellenlábás (hamis) érveit szajkózza.

Hogy ez a reform mennyire humánus és értékközpontú, jól látszik a tényekből. Az eredetileg 68 tagú énekkarból heten mentek el a rádióvezetés által felkínált önkéntes távozási program keretében. Az elhunyt énekkari tag és a három gyeden lévő helyére senkit nem lehet felvenni. Öt kényszervállalkozó munkájára csak ötven százalékban tartanak igényt olyan szolgálatonkénti honoráriumért, mely a töredéke a havi fizetés egy szolgálatra jutó összegének, további tíz tag napokon belül megkaphatja felmondólevelét. A zenekarból ketten mentek nyugdíjba, helyettük sem vehető fel senki. Egy tag meghalt; helyette sem. Augusztus végén tíz szerződés járt le: a nyugdíjba menő kollégákat nemegyszer a biztonsági örök világosítják fel arról, hogy többet be sem léphetnek a Rádióba. A napokban hat nyugdíjasként dolgozó kollégának jelezték, hogy munkájukra nem tartanak igényt. Így olyan szöveg is van a zenekarban, amelynek létszáma háromnegyed részére csökkent és romantikus műsor esetén már nem tudja kiállítani a megfelelő létszámot. Műsorfüzet nincs, foglalkoztatás alig. A foglalkoztatás a munkáltató kötelessége; viszont felhánytorgatják, hogy keveset dolgoznak, tehát sokan vannak. Találtak egy mindenre elszánt menedzsert, aki harminc százalékos leépítésről beszél az együtteseknél. Elkéseredésükben a Rádiózenekar tagjai már önkéntesen szerveznek ingyenes koncerteket a Márványterembe, hogy szolgáltatásuk vonatkozásában ne legyen probléma. És a legragyogóbb gyöngyszem: a hárfás keveset szerepel a darabokban, ezért sürgősen tanuljon meg valami másik hangszert is.

Éljen a reform!

Csontos János

Nemzetközi Szigeti–Hubay Hegedűverseny

Most már hagyománynak tekinthető, hogy ötvenként megrendezésre kerül a hegedűverseny a Zeneakadémia nagytermében. Ez évben Szigeti Józsefről és Hubay Jenőről, a magyar hegedűs iskola két emblemikus alakjáról lett elnevezve az esemény, hiszen jövőre ünnepeljük Hubay születésének 150. évfordulóját, Szigeti pedig az 1973-as verseny előkészítésében vett részt, a versenyprogram összeállítására is az ő akkori elképzeléseit tükrözi. A kilenctagú nemzetközi zsűri elnöke Perényi Eszter volt, a megosztott első díjat pedig Banda Ádám és az orosz Lev Solodovnikov nyerte. Őket kértük rövid beszélgetésre az eredményhirdetés után.

V. P.: Két hete járt Magyarországon Pinchas Zukerman, aki szintén, mint a magyar hegedűs iskola neveltje kezdte, hiszen Fehér Ilonánál, Hubay Jenő tanítványánál tanult fiatalkorában. Megkülönböztethető még ma is valamiféle magyaros stílus a világban?

Perényi Eszter: Hubay és Auer Lipót, aki az orosz iskola megalapítója volt, együtt tanultak Joachimnál Berlinben, és az ő világhírű tanítványaik szerteszóródtak a világban. Azt hiszem, ma már nem lehet azt mondani, hogy valakinek a játéka Hubay jegyeket visel, hiszen már az „ükunokák” játszanak, és nagyon szerteágazó ma már a hegedűsök világa.

V. P.: Ma már talán nem csak iskolák, de egyéniségek is kevésbé különböztethetők meg.

P. E.: Ez valóban így van. Nagyon sok a verseny, és nagyon nehezek. Ezeknek alapkövetelményük a perfekció. Alapkövetelmény a tisztaság, a szép hang, és emellett technikailag olyan tökéletesen kell játszani, hogy sajnos eközben az egyéni hang megtalálása, amely amúgy is nagyon nehéz, háttérbe szorul. A versenyek tehát hibáztathatók, de azért hasznosak is, mert nagyon alapos munkát követelnek, és olyan műveket is meg kell tanulniuk a résztvevőknek, amelyekkel egyébként nem foglalkoznának, tehát a felkészülési munka nem vész kárba.

V. P.: Az 1973-as verseny Szigeti Józsefről lett elnevezve, mi volt neki a szerepe akkor?

P. E.: Az előkészítésében Kovács Dénessel együtt részt vett, az ő kívánsága volt, hogy az első fordulón szóló mű legyen zongora nélkül. Nem akart etűdöket sem, Bartókot viszont mindenképpen. Az hogy most az eddig csak Szigetiről elnevezett verseny Hubay nevét is felvette, annak köszönhető, hogy jövőre ünnepeljük az ő százötven éves születési év-

fordulóját. Kettejük munkássága határozta meg a mostani programot. Közismert Brahms és Hubay barátsága, a d-moll szonátát együtt írták, éjszakánként konzultáltak, ezt Hubay fiának a könyvéből tudjuk. Ezért Brahms szonáta mindenképpen szerepelt. A Hubay etűdök pedig nagyon hasznosak, majdnem hogy elengedhetetlenek a tanulás során, de virtuóz előadási darabot is választottunk tőle. Szigetinek írta Bartók az I. rapszódját, Ysaÿe az I. szólószonátáját, ezek ezért szerepeltek a programban. A hegedűversenyek sorának összeállítása is tükrözi azt, hogy Hubay nagyon jó barátságban volt Sibeliussal és Goldmarkkal. Kortárs darabnak pedig természetesen mindig kell szerepelnie.

V. P.: Van olyan rangú a versenyünk, hogy a jelentkezők lefedik azt a hegedűs réteget, amely most van a versenyzős korban, és tudásszinten?

P. E.: Hogyne. Nagyon is számon tartják ezt a versenyt, az egyetlen bánatom az, hogy a harminchat jelentkezőből mindössze tizenkilenc jött el, nem igazán tudom, mi lehet az oka, de ez világjelenség, a bukaresti Enescu versenyen a kilenctagú zsűri előtt heten jelentek meg, a Sarasate versenyen egy tucatnyian. Talán azért is, mert nagyon sok verseny van.

V. P.: Hogyan tudott együttműködni a kilenctagú nemzetközi zsűri?

P. E.: Arról volt vita, hogy ki jusson hatodikként a döntőbe, de egyébként egyhangúan tudtuk meghozni a döntésünket, az élen végzettek esetében egyetértettünk.

V. P.: Mikor kezdett hegedülni, ki volt az első tanára?

Banda Ádám: Hétéves koromban kezdtem Balassagyarmaton Perneckzyné Baranyi Kláránál tanulni.

V. P.: És mikor derült ki, hogy komolyabban érdemes a hegedűvel foglalkoznia?

B.Á.: Később, amikor tizenegy és tizenkét éves koromban megnyertem két országos versenyt. Az egyik a Koncz János Országos Hegedűverseny volt 1998-ban, a másik pedig a Zathureczky Edéről elnevezett. Ekkoriban fedezett fel Perényi Eszter, aki minden évben tanít a nyári kurzusokon Balassagyarmaton. Ő biztatott, hogy jelentkezzem a Zeneakadémiára a különleges tehetségek osztályába, ahova tizenhárom évesen felvételt nyertem 2000-ben. Onnantól kezdve nála tanulok.

V. P.: Mikor kezdett versenyekre járni, melyek voltak ezek közül a legfontosabbak?

B. Á.: Az elmúlt években rengeteg versenyen vettem részt. 2003-ban a Flesch Károly Hegedűverseny győztese voltam, 2006-ban Moszkvában a IV. Yampolsky verseny második helyezettje lettem, és a zsűri különdíját is elnyertem. És természetesen a mostani első helyezésem is ebbe a sorba tartozik már.

V. P.: A döntőben Bartók hegedűversenyét játszotta. Az ő világa az, amellyel leginkább azonosulni tud?

B. Á.: Igen, nagyon-nagyon szeretem Bartókot, a hegedűversenyét különösen. Nem is igazán azért, mert magyar, de ezt a zenét tudom közvetíteni legjobban a közönségnek. De szeretem a romantikusokat, és Bachot is rengeteget játszom. A Deák téri evangélikus templomban a Bach héten évente játszom a szólószonátákat.

V. P.: És mi a véleménye magáról a versenyről, összehasonlítva a többivel?

B.Á.: Valóban nagyon nehéz volt, a moszkvain talán több volt az anyag, a játékszánivaló, de elég megterhelő volt ezt is így „végiggyúrni” két hét alatt, főleg, hogy a végére kellett a legtöbb erőt hagyni, egy hegedűversenyt eljátszani zenekari kísérettel.

V. P.: Jelenleg még csak másodéves hallgató a Zeneakadémián. Mik a tervei?

B. Á.: Természetesen befejezni a tanulmányaimat, esetleg még egy-két versenyen részt venni, és járni a világot a hegedűmmel.

V. P.: Mikor kezdett hegedülni, ki volt az első tanára?

Lev Solodnikov: Hatéves koromban, 1993-ban Nyizsnij Tagil városában, a Rimszkij-Korszakov zeneiskolában, Lili-ja Kazlova volt a tanárnőm.

V. P.: Mikor derült ki, hogy komolyabban érdemes a hegedüléssel foglalkoznia?

L.V.: Második voltam a zene-

iskolában, amikor a tanárnőm azt tanácsolta, hogy jelentkezsem a jekatyerinburgi konzervatóriumba, és akkoriban már megyei versenyt nyertem. Amikor 2004-ben tizedikes voltam a moszkvai konzervatórium mellett működő különleges tehetségek osztályában, akkor nyertem felvételt magába a konzervatóriumba Professzor Grach-hoz. Most vagyok másodéves, és egy kicsit mulasztok, mert már elsején elkezdődött a tanév.

V. P.: Kik azok a zeneszerzők, akikkel szívesen foglalkozik?

L.V.: Most leginkább Brahms, az ő hangzásvilága áll legközelebb a szí-

vemhez. Nagyon sokat foglalkozom a hegedűversenyével, természetes, hogy ezt választottam a döntőben.

V. P.: Mi a véleménye erről a versenyről?

L.V.: Ez az egyik legszínvonalasabb, amin eddig részt vettem, és értékes a győzelmem, de még nem tudom hangversenyző művész leszek-e. Ezt majd az idő dönti el, meg az, képes leszek-e annyi időt gyakorlásra fordítani, ami ahhoz kell. Nem csak egyszerűen arról van szó, hogy az ember karriert építsen, de arról is, hogy meg kell felelni egy bizonyos szintnek, és ennek a mércéjét egyre magasabbra emelni.

Varga Péter

„A zenekar mecénási rendszere amerikai minta szerint működik”

Szingapúri kitérő

Hetente egy koncert, sok szabadidő, egzotikus környezet és műanyagból készült hangszerek – Varga Gábor rengeteg izgalmas élményt, érdekes tapasztalatot szerzett a távol-keleten töltött két esztendő alatt.

A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának első klarinétosa számos hazai és nemzetközi verseny győzteseként, zenei díjakkal a zsebében döntött úgy 2004-ben, hogy külföldön próbálja ki a tudását.

A Szingapúri Szimfonikus Zenekarnál nyert el egy állást, s két szezonn keresztül muzsikált az együttesben.

Ősztől azonban már ismét itthon üdvözölhetjük, hiszen visszatért együtteséhez, a Rádiózenekarhoz.

– Ismert és elismert szereplője volt a hazai zenei életnek. Mi ösztönözte arra, hogy külföldön is kipróbálja magát?

– Ebben az időszakban már sokat gondolkodtam azon, hogy ideje lenne kiszakadni a hazai zenei életből, jobban megismerni más együtteseket és új tapasztalatokat gyűjteni. Ráadásul megismertem egy külföldi hölgyet, aki azóta már a feleségem, s miután ő nem beszél magyarul, úgy gondoltam, egy másik, mindkettőnk számára idegen országban kellene elkezdenünk a közös életünket. Ezért jelentkeztem a Szingapúri Zenekarnál meghirdetett, első klarinétosi állásra. Az első meghallgatást 2004. áprilisában, Münchenben tartották. Érdekes módon ennél az együttesnél nem a jelentkezőknek kell a zenekarhoz utaznia, hanem a szólamvezetők és a karmesterek járják a világot, s a különböző helyszíneken meghallgatják az aspiránsokat. A legjobbakat aztán meghívják Szingapúrhoz, ahol már egyhetes zenekari játék során bizonyíthatják be a tudásukat. Engem a próbahét után kilencnapos próbaidőre vettek fel, amely része volt a két éves, első klarinétosi szerződésnek.

– Gondolom, az együttes valóban nagyon nemzetközi...

– Így igaz, a zenekarban oroszok, amerikaiak, a bolgárok és lengyelek mellett angol, skót, spanyol, japán, de még ausztrál zenészt is találni. Rajtam kívül azonban más magyar nem volt a tagok között. Szingapúrhoz nagyon fontos az is, hogy a külföldiek mellett az itt élők is minél jobban fejlődjenek a klasszikus zene terén, ezért az együttes meghatározott százaléka a szingapúri muzikusok közül kerül ki. A helyiek között egyébként legtöbbször a kínaiak vannak, de sok a maláj és az indiai is. Bár azért azt is el kell, hogy mondjam, a helyi zeneoktatás kissé idomítás-jellegű. Az ügyesebb növendékeket azonnal csodagyerekként felkapják, így mi is sok ilyen, 10-12 éves muzsikussal játszottunk együtt... A zenekar főzeneigazgatója egy kínai karmester, Lan Shui, aki Dániában él. Ő 12 koncertet vezényel szezonnként, de megkérdezése nélkül semmilyen ügyben sem döntenek. Az első vendégkarmester Okko Kamu, egy finn dirigens, aki kiváló művész, az I. Karajan Nemzetközi Karmesterverseny győztese. Mellettük nemzetközi sztárok is pódiumra lépnek

Szingapúrhoz, dirigálta az együttest például Lorin Maazel és John Nelson, de olyan vendégszólistákkal is muzsikálhatunk, mint Berezovsky, Lang Lang vagy Fenyő László. Persze, a zenekari tagoknak is van lehetőségük a szólózásra, én magam is több koncertet adtam.

– Milyen a próbarend az együttesnél?

– Hetente négy napot próbálnak a zenészek, keddtől péntekig, 9.30-tól 13.15-ig, s ez így megy mindig, minden héten. A többi nap szabad, hetente egy koncertet ad a zenekar. A szezon júliustól májusig tart. S miután valóban multikulturális ország Szingapúr, így megünnepeljük a kínai újévet, a karácsonyt és az indiai ünnepeket is. Minden zenekari zenésznek van emellett lehetősége arra is, hogy a szezon közben vegye ki a szabadságát, csak a helyettesítést kell megbeszélnie a kollégáival.

– Mennyire befogadó a zenekar?

– Nagyon nyitottak az új tagok iránt, engem is hamar befogadtak, a beilleszkedéssel nem volt semmi gond. De ez a nyitottság nemcsak az együttesre, hanem az egész országra igaz. Mindenki beszél an-

golul, így ez a társalgás nyelve. Az együttes pedig anyagilag elég stabil lábakon áll, hiszen kap állami támogatást, emellett pedig szponzorból is rengeteg akad. A mecénási rendszer amerikai minta szerint működik, akadnak ugyanis olyan támogatók, akik 1-5 ezer dollár közötti összeget adnak évente, s persze vannak, akik milliók pénzzel segítik az együttest. A szponzorok között megtalálni a szingapúri nagyvállalatokat, akik nem mind pénzzel, hanem mondjuk repülőjegyekkel vagy reklámfelületekkel támogatják a zenekart. Az együttes két koncertteremben lép pódiumra. A Victoria Concert Hall körülbelül 600 férőhelyes, s emellett építettek még egy szupermodern hangversenytermet is, amely belülről egy felfordított bárkára emlékeztet, s ugyanannak az akusztikusnak a munkáját dicséri a hangzása, aki a Művészetek Palotáján dolgozott. Az új terem érdekes formájával egy helyi gyümölcsre, a tüskés durianra hasonlít, s így a 1600 férőhelyes koncertterem beceneve is durian lett.

– *Mekkora az itt élők érdeklődése a klasszikus, európai muzsika iránt?*

– A közönség nagyon heterogén. A hangversenyekre általában a Szingapúrban élő külföldiek jönnek el, de a helyiek közül is sokan kíváncsiak ezekre az előadásokra. Azért az is igaz, hogy ritkán van telt ház... De meg lehet venni például a székeket a koncertteremben, és találkoztam egy olyan indiai ügyvéddel, aki bár ritkán jár el a koncertekre, mégis ötvenezer dollárt áldozott arra, hogy az első sorban legyen a helye, és így támogassa a Szingapúri Szimfonikusokat. De próbálják megnyerni a következő generációt is a klasszikus zenének, ezért rendszeresen az ifjúsági koncertek, sőt bérletsorozatokat is rendeznek. Ezek a hangversenyeken a kicsik feljöhettek a koncertpódiumra. Előfordult, hogy 5-6 évesek kapták kezükbe a karmesteri pálcát, s a zenekarnak olyan tempóban kellett játszania, ahogyan ők dirigáltak. Nemcsak a gyerekek, hanem még mi is nagyon élveztük... Szingapúrban fontosnak tartják, hogy megszólítsák a legfiatalabb korosztályt, s ehhez elég jó módszereket fejlesztettek ki.

– *Milyen az együttes repertoárja?*

– Miután a vezető karmesternek fontos a kortárs zene, ezért sok modern mű szerepel a műsoron. A Szingapúri Szimfonikusoknak több olyan hanglemezük is

született, melyeken mai szerzemények kaptak helyet, s ezek a felvételek díjakat is nyertek. A vendégkarmesterek azonban inkább a nemzetközi, klasszikus repertoárból válogatnak. Gyakran szerepelnek a programban Rahmanyinov, Prokofjev, Sosztakovics kompozíciói. S mivel Szingapúrban nincs operaház, így a zenedrámák csak stagione-jelleggel hangzanak fel, ezért aztán a zenekar koncertszerűen ad elő időnként egy-egy operarészletet. Amíg kinn voltam, tartottak egyébként egy magyar hetet is, amelyen előadták Bartók Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára című művét. Én azonban nem játszottam ezen a koncerten, mert akkor éppen szólistaként Bécsben, a Musikvereinban léptem pódiumra. Idén szeptemberben is lesz magyar est, amelyen Bartók Concertójának, Liszt Adúr zongoraversenyének tapsolhat a közönség.

– *Milyen az együttes zenei színvonala?*

– Ez általában mindig az adott karmestertől függ. Igazán remek teljesítményekre képes a zenekar, de azért akadtak gyengébb koncertek is. Az együttesben keveredik az amerikai és az európai játékmód, szintén a dirigensen múlik, hogy mikor melyik hangsúlyosabb.

– *Mit lehetett a legnehezebben megszokni a távol-keleten?*

– Az éghajlatot. A páratartalom szinte elviselhetetlen. Olyannyira, hogy még az itt élőket is megterheli. A klarinét hangját pedig nagyon befolyásolja a párás levegő. A sok trópusi eső persze a nádakra is hat, de ezzel sajnos, nincs mit tenni. Ezért nagyon rövid ideig lehet csak játszani rajtuk, s el kell sajátítani rengeteg különböző trükköt. Az itteni kollégák ebben is sokat segítettek. Ők mondták azt is, hogy a használhatatlanná vált nádat ne dobjam el, másnapra jó lesz majd megint. A páratartalom a többi hangszert is nagyon megviseli, különösen, amikor szabadtéren játszik az együttes. S hiába védett bennünket sátor, amikor cserélgettem az A és B klarinétot, egy idő után azt vettem észre, hogy a letett instrumentum tíz perc után már tiszta víz a lecsapódott párából. Ezért rendszeresen kellett műanyag hangszereket is...

– *Mindaz, amit elmesélt, valóban nyugodt, békés, kiegyensúlyozott muzsikusi élet képét festi a hallgató elé. Miért dön-*

tött úgy, hogy ebben a szezonban már ismét hazatér?

– Éppen ez a túlzott nyugalom jelentette a legnagyobb problémát. Miután ugyanis megszoktam az ottani életet, beilleszkedtem az együttesbe, mindez már nem jelentett kihívást. Az is rossz volt, hogy ezen a zenekaron kívül Szingapúrban nem működik egyetlen másik együttes sem, így nem volt lehetőségem máshol muzsikálni, pedig én kamarázni is nagyon szeretek. Túlságosan izolált ez az ország. Ráadásul amiatt, hogy ilyen messze van Európától, az időeltolódás és a roppant magas repülőjegy-árak miatt még a vendégszerepléseknek, a szólistafelkéréseknek is nehezen lehet eleget tenni. S bár igaz, hogy a szingapúri fizetés többszöröse a hazai béreknek, a lakásbérlet viszont nagyon drága. Most ősszel már annyira megemelkedtek az árak, hogy a fizetésből szinte éppen csak a bérlakásra futotta volna... De nem is terveztem, hogy tovább maradok, elég tapasztalatot jelentett ez a két szezon. Nagy öröm, hogy megismertem egy másfajta zenekari rendszert, hogy kiváló partnerekkel játszhatam. Erre a hazai zenekarok tagjaként nem biztos, hogy lett volna lehetőségem. De vágytam már nagyon haza. A szerződésemet örömmel meghosszabbították volna, de úgy döntöttem, visszatérek a Rádiózenekarhoz, ahol eddig fizetés nélküli szabadságon voltam.

– *S milyen feladatok várnak önre ősszel itthon?*

– Az Akadémia Vonósnegyessel koncertezem, majd Ránki Divertimentójának leszek a szólistája a Rádiózenekar estjén. A Miskolci Szimfonikusokkal Weber Esz-dúr klarinétversenyét adom elő, s tárgyalást folytatok belgrádi és berlini koncertekről is. Egy fúvós nem nagyon engedheti meg magának, hogy csupán szólistaként lépjen pódiumra, de fontos, hogy a nagyzenekar mellett kamarázzon és egyéb feladatokat is vállaljon. Bár ahogy az elmúlt években az interneten keresztül figyelemmel kísértem a hazai zeneélet alakulását, azt láttam, a lehetőségek itthon is egyre szűkülnek... S döböntem tapasztaltam azt is, hogy egyre inkább olyan emberek kerülnek előtérbe, akiknek tehetsége saját maguk menedzselésében nyilvánul meg a legjobban. De ez a tendencia sajnos, nemcsak a zenei életben érvényesül...

R. Zs.

Zenélő nyár – nyári zenei élmények és tanulságok

Kellemes és tanulságos volt a zenés Állatkerti Esték július 25-i koncertje, amikor a MÁV Szimfonikus Zenekar (a szórólapon: a MÁV Szimfonikusok Zenekara!) a Strauss család mesterműveiből adott ízelítőt, Maklár László vezényletével. Kedvezett az időjárás, s a hangulatos környezetben igazi kikapcsolódásra nyílt alkalom. Szép példáját kaptuk annak, hogy a szabadtéri – szórakoztató – rendezvény sem szükségszerűen igénytelen. A MÁV Szimfonikus Zenekar régóta játszik időről-időre Strauss-muzsikát, ám nem oly sűrűn, hogy belefáradnának a „szórakoztatásba”. Másként lehetnek igényesek az előadók a különböző stílusú zenék esetében; ezúttal számolni lehetett azzal, hogy a műsorszámok egy részét ismeri a közönség (más kérdés, hogy nem interpretációt rangsorolni megy, hanem újrhallgatni az ismert-kedvelt darabokat). Kihívás, hogy ne érződjék a különbség a többször előadott és a ritkán játszott művek között. Maklár László rutinosan dirigált, mozdulataiból egyaránt kiderült, hogy kedveli a rövid lélegzetű darabokat, s hogy tudja, hol vannak a tételek „érzékeny pontjai”, melyekkel tudatosan lehet a hatást növelni. A tervek szerint a diri-

gens a közönséghez-fordulással, rövid összekötő szövegekkel adta volna meg egy-egy félidő ívét – ám kiderült, nem is olyan könnyű showman-nek lenni; mind a szabad beszéd, mind a felolvasásra szánt szöveg közlése koncentrációt igényel. Így indokolatlanul „oldotta” azt a légkört, ami ezt nem igényelte volna. Bizonyára hozzájárult a jó levegő, a kellemes környezet – de egészen ritka oldott légkör alakult ki. Mindenki csendben volt, mindenféle drill (pisszegés, fegyelmezés) nélkül, zenét hallgatni jött, s valóban, hallgatta a muzsikát. Arra gondoltam: vajon mit szólna ehhez a köhögős-krákogós-zörgős budapesti koncerttermi közönség? (Elszégyellné-e magát, aki mindenfajta önkontrollt nélkülözve, kíméletlenül képes zörögni – ami mindennek a netovábbja: a MŰPÁ-ban a köhögés csillapítására szánt negrók papírjával is? Továbbmenvé: észrevenné-e egyáltalán a különbséget?!)

Szólt a muzsika a kis színpadról; a hátsó sorokban távolinak érződött, de ez még mindig jobb, mint a torzító kierősítés. Mindkét rész nyitánnyal kezdődött (Denevér ill. Cigánybáró), majd sorjázta a keringők és polkák. Az első részt záró Éljen a magyar!-nál vártuk a zenekari játé-

kosok éljenzését – ám a második részben még énekeltek is. Volt tehát meglepetés; örvendhattünk ritkaságnak (Egyiptomi induló, 1001 éjszaka – intermezzo), s végén az elmaradhatatlan Kék Duna keringő és Radetzky induló. A tervezett 2x40 percnél persze hosszabbra nyúlt a műsor – s hogy a végén fegyelmezetten távozott a közönség, az is minősíti a színvonalat. Szülők vitték a békésen elaludt apróságokat, a kicsit nagyobbak boldogan vették ki részüket a közönség közbetapsolásából – élmények, amelyek annak jelei, hogy az élőzene olyan szükséglet, ami nem pótolható a legnívósabb gépzenével sem.

A zenekar becsületesen tette a dolgát; hogy komolyan vették a feladatot, azt leginkább a Pizzicato-polkán lehetett talán lemérni. A hatásra törekvés sohasem ment az igényes zenélés rovására; a szólisták valamennyien szép hangon, megformáltan játszottak, s nemcsak a dallamok éltek, hanem hátterük, a kíséret is, bármely hangszercsoport előadásában. A taps szinte formális volt: korántsem értékmérő jelleggel (erővel és intenzitással), hanem csupán a tetszésnyilvánítás spontán jeleként. Minősítő jelleggel többet érdemeltek volna az előadók!

Fittler Katalin

CD-KRITIKA

Balassa Sándor: Az ajtón kívül

A kiadói felelősség szép példája, hogy megjelent CD-n (vagyis, amióta a magyar szerzők egykori LP-i elérhetetlenek, végre hozzáférhetővé vált) Balassa Sándor operai remeke, Az ajtón kívül. Tehát az 1976-ban komponált, eredetileg rádió-előadásra szánt kompozíció (mely 1978-ban a Magyar Állami Operaházban is bemutatásra került) visszakerült egy olyan körforgásba, amelyben kifejtheti katartikus hatását. Mert azzal a szándékkal készült – és sikerült is megvalósítania célját.

A „magyar Wozzeck” azóta sem vesztett erejéből, megrendítő hatásából. Az eltelt jó három évtized alatt szerzett zenei tapasztalatok, emlékképek birtokában vélhetően másként hallgatjuk, mást (is) hallunk benne, belőle. De ez is „hasznos”; még inkább magunkénak érezhetjük a művet.

Akkor a szerzői nyelv markáns erejére csodálkozhattunk rá – az eltelt idő távlatában a hallgató számára felismerhetőek olyan stílári kötődések, vállalt rokon gesztusok, amelyek talán még szeretetre-

méltóbbá teszik az operát. Ezek a nemcsak hogy idézetnek nem mondható, de vélhetően többségükben még tudatosnak is aligha mondható szegmentumok annak nyilvánvaló bizonyítékai, hogy már az intonációs típus-jelentőségű fordulatokban gazdag „nyersanyag” is értékes, amelyből az értékes mondanivalót elmélyítő zenei kifejezés megszületett.

Színpadi művek esetében gyakran felvetődik a kérdés, kielégítő-e a kizárólag auditív megjelenítés. Nos, ezúttal egyértelműen igennel válaszolhatunk, hiszen

eredetileg is rádiós előadásra készült. A mű már első hallásra is tökéletesen követhető, minden szava érthető (ha valami esetleg mégsem, akkor még mindig ott van a Kis herceg esztétikai igazsága – miként nem a szemünkkel látunk igazán, úgy fülünk sem kizárólagos közvetítője a hallható/hallgatandónak).

Az 1977. június 1-jén készült (rádió)felvétel annak bizonyosága, hogy történeti tényként kell elfogadnunk: kevésbé érzékenyek vagyunk a mindenkori jelen értékei iránt. A Magyar Rádió és Televízió Énekkara és Szimfonikus Zenekara (akkor még ez volt a nevük) Lehel György vezényletével egészen kiváló teljesítményt nyújtott. (Mivel akkortájt alig tűnt fel, utólag arra a következtetésre kell jutnunk, hogy el voltunk kényeztetve.

Parádés a szereposztás; a szólista-gárda minden tagja – így utólag is – telitalálat: a főszereplő Beckmannt Palcsó Sándor alakítja, a Lány szerepében Tokody Ilonát hallhatjuk, a Halál szólamát Gregor József, az istenét Fülöp Attila énekl. A Fállábú: Polgár László, az Ezredes: Súlyom-Nagy Sándor, a Kabaréigazgató: Bordás György.

A sajátos tagolódású opera (opera 5 tételben) egyaránt emlékeztet képregény-ábrázolásra a frappáns-találó pillanatok kiválasztásával (NB., szövegét Wolfgang Borchert nyomán Fodor Géza írta!) és súlyával a szárnyasoltárok táblaképeire.

Utólag arra kell gondolni: talán akkor még általában nagyobb volt az „átjárás” a különböző műfajok között, s az egyes – mégoly sze-

mélyes – szerzői stílusok ismeretének tapasztalata áttételesen hasznosíthatóbb volt, a jelentés mélyebb megértésének szolgálatában. Egyszerűbben: minden hang, minden kisebb-nagyobb léptékű egység önmagában megformált, s ezekből az értelmes részletekből épült a tételek illetve a kompozíció egészének egyszeri-egyedi épülete. Tudatos a képzőművészetből kölcsönzött szó – hiszen szinte körüljárható formációnak tűnik a hangkonstrukció. Újrahallgatása nem ismétlésként hat, a szó mechanikus értelmében – olyan élményforrásnak bizonyul, amely rögzítettsége ellenére képes újdonságokkal-többletekkel szolgálni.

Első operájában Balassa Sándor örök kérdéssel foglalkozik, amely napjainkban is aktuális: a felelősség kérdésével. Értékes kompozíciója méltó előadásban került megörökítésre – a felvétel a legkülönbözőbb szempontokból egyaránt tanulságokban gazdag. Számos (tartalmi és zenei) kérdésre található benne/általa választ régi és új közönsége egyaránt.

Fittler Katalin

A SAVARIA SZIMFONIKUS ZENEKAR Hangversenymesteri próbajátékot hirdet

A meghallgatás anyaga

- Bach-szólószonáta lassú tétel és Fúga
- Egy nagy hegedűverseny első vagy utolsó tétele kadenciával az alábbi szerzőktől: Beethoven, Brahms, Csajkovszkij, Sibelius, Prokofjev, Hacsaturján
- Egy bármilyen stílusú előadási darab

Zenekari szólók:

- Beethoven: Missa Solemnis
- Offenbach: Orfeusz az alvilágban – nyitány

- Rimszkij-Korszakov: Seherezádé
- Richard Strauss: Till Eulenspiegel
- Richard Strauss: Der Bürger als Edelman (Az úrhatnám polgár)
- Richard Strauss: Hősi élet

A jelentkezéshez szükséges követelmények és dokumentumok:

- büntetlen előélet
- szakmai önéletrajz
- erkölcsi bizonyítvány
- végzettséget igazoló diploma másolata

A próbajáték ideje és helye:

2007. december 10. 15 óra, Bartók Terem (9700 Szombathely, Rákóczi utca 3.)

Jelentkezési határidő: 2007. október 31.

A jelentkezéseket az alábbi címre kérjük elküldeni: Savaria Szimfonikus Zenekar, 9700 Szombathely, Thököly utca 14.

További információ:

Thummerer Ferenc 20/333 0043

ZONGORAKÍSÉRŐT A ZENEKAR NEM BIZTOSÍT.

MARTZY JOHANNA

(Szül.: Temesvár, 1924. okt. 26.–megh.: 1979. aug. 13. Glarus, Svájc)

Ha fellapozzuk a 2001-ben megjelent „The New Grove Dictionary of Music” XVI. kötetét, gondosan összeállított szócikkünk találunk benne Tully Potter aláírásával, amely a kiváló magyar hegedűsről, Martzy Johannáról szól. Mielőtt részletesebben szólnánk erről, a világ hanglemezyűjtői által manapság igen nagy becsben tartott hegedűművésznőről, előbb tekintsük át a lexikon segítségével életének fontosabb eseményeit, a cikket kiegészítve a Liszt Ferenc Zeneakadémia évkönyveinek adataival.

*

Magyar születésű, svájci hegedűs. Flesch-növendék, aki Josef Brandeisz gyámkodása alatt, hat évesen kezdett hegedűt tanulni. Hét éves korától Hubay Jenőhöz járt hegedűórákra, de legtöbbször Zsolt Nándor tanította. 1932-től a Liszt Ferenc Zeneakadémián tanult, ahol Hubay volt az igazgató, és hivatalosan Hubay-növendék volt, egészen a mester 1937-ben bekövetkezett haláláig. Ezt követően ismét Zsolt Nándor felügyelete mellett folytatta tanulmányait, majd Zsolt 1936-ban bekövetkezett halála után Gábrriel Ferenc tanította.

Ettől az időszaktól már a Zeneakadémia évkönyveinek hivatalos nyilvántartásában is szerepel: 1938–1940 között végezte a III-IV. akadémiai osztályt, és 1940–42 között a két művészképző osztályt Gábrrielnél, majd 1942. május 21-én diplomázott, Brahms hegedűversenyének I. tételével.

Tizenhárom évesen Magyarország vidéki városaiban és Romániában hangversenyezett, 16 éves korában Reményi-díjat, egy évvel később (1941–42-ben) Hubay-díjat nyert. 1943-ban a Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekarával, Mengelberg vezényletével lépett fel.

1944-ben, a német inváziót követően férjével együtt, muzsikusként csatlakozott a francia hadsereghez. 1946-ban Svájcba

költöztek, ahol 1947-ben megnyerte a Concours International d' Exécution Musicale genfi hegedűversenyét. Egy évvel később Amszterdamban debütált, majd duót alakított Jean Antoniattal. Az 1950-es években rendszeresen lépett fel Nyugat-Európában. 1952-ben Berlinben, majd a rákövetkező évben Nagy-Britanniában mutatkozott be. Egy svájci kiadótól, aki a második férje lett, egy 1733-ban, Carlo Bergonzi által készített, „Tarisio” elnevezésű hegedűt – kedvenc hangszerét – és egy 1733-ban készített Stradivariust kapott ajándékba. 1957–58-ban és 1958–59-ben az Egyesült Államokban koncertezett. 1959-ben viták középpontjába került, amikor a Cseh Filharmonikusok nem voltak hajlandók vele együtt fellépni az edinburghi fesztiválon. 1960-ban Dél-Amerikában turnézott. Bár előadásai továbbra is magas színvonalon álltak, pályája az 1960-as években már kezdett hanyatlani.

Az 1970-es években sokat betegeskedett. Tanított, és 1976-ig folytatta a koncertezést. Alapított egy másik duót Hajdu István zongoraművésszel, de emellett a Végh-kvartett tagjával, Szabó Pállal trióban is felléptek.

Halála után Martzy Johanna körül valóságos kultusz alakult ki a hanglemezyűjtők körében, és amint az 1990-es években, az általa készített, viszonylag kevés felvétel kiadásra került, hírneve egyre nőtt. Sokat kiadtak lelkes tetszésnyilvánítással kísért hangverseny-felvételei és rádiós felvételei közül is. Ma kora egyik legkiválóbb hegedűseként ismerik el. Repertoárja nem volt nagy, és főként Bachra és a bécsi klasszikusokra összpontosult, továbbá Mendelssohn, Brahms, Csajkovszkij, Franck, Dvořák műveire, valamint olyan XX. századi szerzőkre, mint Ravel és Bartók. Interpretációi mindig kifogástalan ízlésről, feltűnésmentes virtuozitásról, és stílusismeretről tanúskodnak.

*

Franz Farga: „Geigen und Geiger” című könyvében (A. Müller Verlag, Zürich, 1940, 318. l.) a következőket említi róla:

„Néhány év óta lelkesen ünnepli a hallgatóság a temesvári születésű, és tanulmányait Budapesten végző Martzy Johanna teljesen fesztelen, étellel teli, muzikalitást sugárzó játékát. Magától értetődő mesteri tudással győzte le a Bach partitáiban, és szólószonátaiban rejlő nehézségeket. A dinamika, frazírozás és hangsúlyozás tekintetében játéka a legcsekélyebb kívánnivalót sem hagyta maga után. A klasszikus művek mellett honfitársának, Bartók Bélának művét is előadta.”

Henry Roth „Master Violinists in Performance” (New York, 1982, 264. l.) című könyve is említést tesz vele kapcsolatban, és azt írja, hogy: „A teljes Bach szólószonáta-sorozatot felvették Martzy Johanná-

Tchaikovsky It switched he Columbia lab
 Inevitably EMI's most i
 Legge, a man Her first rec
 made at the February 19
 with Legge's tra under t
 Kletzki. Furt for June incl
 Sonata at Mozart's G
 E minor con concertos w
 Sawallisch a ings, a fact v
 neither wor release – a
 issued in Jap Martzy

val és Lautenbacherral.” Mindössze ennyi, amit a korábbi évtizedekben megjelent, a hegedűjáték történetével foglalkozó munkákból megtudhattunk róla.

Az utóbbi időben a zenei világ „újra felfedezte” ezt a nagyszerű, magyar hegedűst. Glenn Armstrong „Johanna Martzy – A Life in Words and Pictures” címmel írt róla könyvet, a „The Strad” folyóirat 1998. januári számában pedig Tully Potter emlékezett meg róla hosszabb cikkben, „A hegedűsök elbűvölő királynője” címmel. Mivel a magyar olvasó jóformán alig tud valamit erről a külföldön elismert, magyar hegedűsről, most ezt az írást adjuk közre.

*

A modern magyar hegedűiskola különösen sokat köszönhet egy embernek – Hubay Jenőnek. Pályafutása alatt mindvégig Budapesten dolgozott, nagy hegedűsök képzéséért volt felelős, akiknek sora Martzy Johannával zárul, aki az 1950-es években élte fénykorát. Nem futott be hosszú karriert, de halála után nagy kultusza lett a hanglezgyűjtők körében, magas színvonalon előadott repertoárjának köszönhetően, és lemezei közül alig néhány jelent meg újra, hozzáférhető áron. Ennek a nagyszerű hegedűsnek a művészetét – aki lemondott a ravasz hegedűs trükkökről, a feltűnni vágyó, ugyanakkor üres „virtuóz”

zenélésről – mikrobarázdás lemezek őrizték meg a műértők számára. A népszerű ízlés kategóriájába tartozó művek közül a Csajkovszkij hegedűverseny volt számára az a pont, ameddig még elment, hogy eleget tegyen a közönség elvárásainak. A mű fiatal korában fő „attrakciója” volt.

Martzy Temesváron született (ma Timisoara Romániában), 1924. október 26-án, és hat éves korában kezdett hegedülni, majd hamarosan Hubayhoz kezdett járni Budapestre, magánököndékként. 1932-ben felvették a Liszt Ferenc Zeneakadémiára, ahol Hubay volt az igazgató, és nála tanult, a mester 1937-ben bekövetkezett haláláig. Hubay megmondta neki, hogy a világ tíz legjobb hegedűse közé fog kerülni – és jóslata beigazolódott.

Martzy 13 éves korában ment először hangversenykörútra, Magyarország vidéki városaiban és Romániában lépett fel. Egy évre rá, hogy diplomát szerzett a Zeneakadémián, 1943-ban a Csajkovszkij hegedűversenyt adta el a Budapesti Filharmóniai Társaság zenekarával, a kiváló holland karmester, Willem Mengelberg vezényletével. Amikor 1944 márciusában a németek lerohanták Magyarországot, férjével, Csilléry Bélával elmenekült, ezzel hontalanná vált, és Tirolban rejtőzködött. Az osztrákok elfogták, és hosszasan kihallgatták őket. Végül a francia csapatok előrenyo-

mulásának köszönhetően menekültek meg, és 1946-ig a francia hadsereg állandó muzsikusaiént működtek. (Potter írását megszakítva említjük, hogy Csilléry Béla hegedűművész 1915-ben született Budapesten. Gábrriel Ferencnél tanult a Zeneakadémián, ahol 1935-ben szerzett tanári oklevelet. 1934-től a Budapesti Szimfonikus Zenekar titkára és koncertmestere lett, többször lépett fel a magyar rádióban. Szólistaként a Székesfővárosi Zenekar, a Budapesti Hangversenyzenekar és a Budapesti Szimfonikus Zenekar hangversenyein működött közre, lásd: A magyar muzsika könyve, 360. l.)

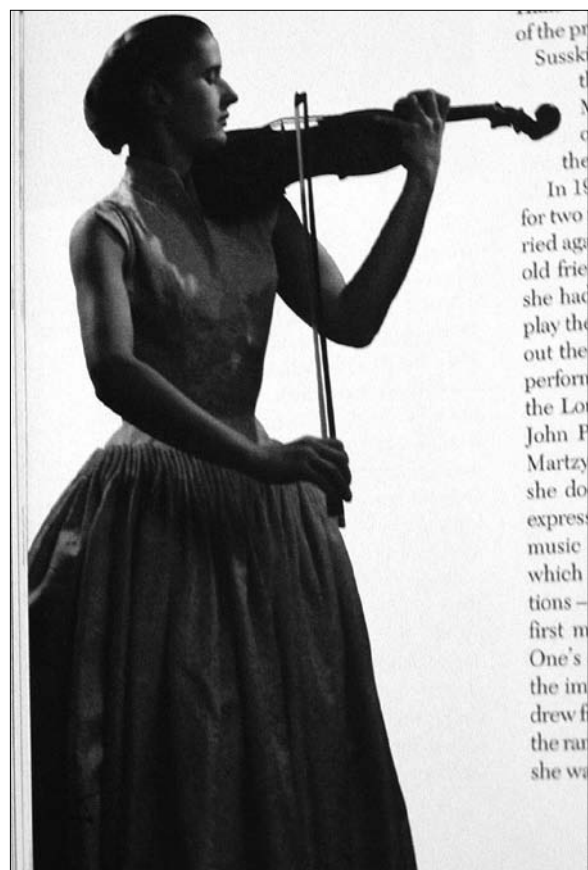
A házaspár ezt követően Svájcba költözött, majd 1947 októberében Martzy megnyerte a genfi Concours International d'Execution Musicale hegedűs díját. Pontosan a genfi diadal után egy évvel, a holland VARA rádió adásában lépett fel, a Csajkovszkij hegedűversennyel. Akkoriban a rádió zenei vezetője a zongorista Jean Antonietti volt. Összebarátkoztak és szonáta-partnerek lettek. Első estjükre az amszterdami Concertgebouw kistermében került sor, 1949. február 25-én. Néhány nappal korábban Martzy a nagyteremben játszotta a Csajkovszkij-koncertet, a Concertgebouw zenekarával, Hein Jordans vezényletével. Rendkívül népszerű lett Hollandiában, rendszeresen lépett fel

Svájcban és sikerrel szerepelt Németországban is.

1950-ben megismerkedett a gazdag svájci kiadóval, Daniel Tschudi-val, aki amatőr hegedűs és hangszergyűjtő volt, és 1945-ben megvásárolta Fleisch hegedűjét a művész özvegyétől, egy Mantovában készült Peter Guarnerit. Tschudi a hangszeret Martzynak adta kölcsön, de mivel az nem illett Martzy robusztus előadásmódjához, Tschudi hamarosan átcserelelte egy 1733-ban készült Carlo Bergonzi-ra, ami már 1936 óta a tulajdonában volt. Amikor alkalom kínálkozott rá, Tschudi vásárolt neki egy 1733-ban készült Stradivarit, amin korábban Kreisler és Hubermann is játszott, de a Bergonzi maradt kedvenc hangszere, valamennyi felvételéhez azt használta.

Martzy Nagy-Britanniában először 1950-ben lépett fel, és az 1950-es években felváltva működött a svájci Glarusban, és a skóciai Glenalmondban, és jóformán minden évben fellépett a Scottish National Orchestra-val. Szőke hajával, karcsú alakjával, csinos külsejével lenyűgöző hatást keltett a pódiumon, és temperamentumával mindig képes volt egy kis paprikával fűszerezni az élénkebb hangulatú muzsikát. Repertoárja ugyan nem volt nagy, de szerepeltek benne a fontosabb versenyművek, Bachtól Bartókig.

Először 1957-ben lépett fel a Promenade-koncertek egyikén, Londonban, az Albert Hallban, majd az 1957–58-as évadban az USA-ban turnézott. New Yorkban 1957 novemberében mutatkozott be, Bach E-dúr koncertjét és Bartók I. rapszódiaját játszotta a New York-i Filharmonikusokkal, André Cluytens vezényletével, elnyerve a kritika elismerését.

1958 decemberében ismét visszatért New Yorkba, ahol négyszer adta elő a Mendelssohn-hegedűversenyt a Filharmonikusokkal, vezető karmesterük, Leonard Bernstein vezényletével. Úgy tűnt, Amerika a lábai előtt hever – a Cincinnati Enquirer kritikusa „a hegedűsök elbűvölő királynője”-ként üdvözölte, de bizonyos okok miatt kezdeti sikerei az 1960-as években már nem folytatódtak.

1959 tavaszán Martzy Dél-Afrikában turnézott, és augusztusban az újságok címlapjára került a hír, hogy a Cseh Filharmonikusok nem voltak hajlandók fellépni vele az edinburghi fesztiválon, azzal vádolva őt és férjét, hogy az 1944 előtti, Horthy admirális által vezetett magyar fasiszta rezsim támogatói voltak. (Megj.: Bár a külföldi olvasónak valószínűleg szöveget ütött a fejébe, hogy a német fasiszták vajon miért rohanták le 1944 márciusában a „fasiszta” Horthy által vezetett Magyarországot, és

miért kellett éppen ekkor elmenekülnie a német fasiszták elől, a magyar fasisztákat támogató Martzynak és Csillérynek, a kérdés tisztázását Potter az olvasóra hagyja.)

Az valóban igaz, hogy politikai beállítottságát tekintve Martzy rendíthetetlen kommunista-ellenes volt, és ráadásul nemrég vált el Csillérytől.

„Nem tudom megérteni a zenekar magatartását, hogyan engedte meg, hogy a politika behatoljon a zene területére, ahol pedig semmi keresnivalója” – nyilatkozta a sajtónak.

„A csehek tudtak róla, hogy velük fogok fellépni szólistaként, és azt is tudták, hogy nem vagyok kommunista. A kommunizmussal kapcsolatos álláspontomat teljesen egyértelművé tettem az elmúlt évek során azzal, hogy mindig visszautasítottam a fellépést a vasfüggöny mögött, bár hívtak többször is.”

Amikor megkérdezték tőle, miért ez az álláspontja, így válaszolt: „Egyszerűen úgy érzem, hogy nem kívánok odamenni. De lehet, hogy ez egy személyes érzés, ugyanis magyar vagyok.” Kihangsúlyozta, hogy még a szülőhazájában sem lépett fel, hozzáfűzve:

„Lehet, hogy ezt nem tartják tisztességesnek., de vagy velük van az ember, és osztozik velük mindenben, vagy teljesen kívül marad a dolgokból.” A három edinburghi koncerten a Royal Philharmonic Orchestra játszott, ők kísérték Martzyt, a csehek helyett. Két koncerten Hans Schmidt-Isserstedt vezényelt, ahogy eredetileg is tervezték, a harmadikon pedig Walter Susskind helyettesítette Karel Ančerl-t. Az ügy nagyon felizgatta Martzyt, ugyanis attól félt, hogy 72 éves éves édesanyja a magyar hatóságok áldozatává válik.

1960-ban Martzy két hónapos turnét vett részt Dél-Amerikában. Ekkor ismét férjhez ment, második férje régi barátja, Daniel Tschudi lett, és még ebben az évben megszületett a lánya. Az 1960-as években továbbra is magas színvonal jellemezte hegedűjátékát. 1964-ben adott, londoni hangversenyét követően, amikor Brahms hegedűversenyét játszotta a London Philharmonic Orchestra-val, John Pritchard vezényletével, a Times így írt róla:

„Martzy kisasszony nagy formátumú előadó, aki teljesen átadja magát a zenének, amikor lírai muzsikát szólaltat meg kifejező melegséggel, de nem kíméli magát akkor sem, amikor az élénkebb részekben mutatja meg a benne rejlő energiákat – az első tétel harmas akkordjai valóságosan szikráztak. Az ember bámulattal hallgatta azt a szenvedélyesen áradó, intenzív hegedűhangot, amit a G- és D-húrból kicsalt, és ugyanez mondható el temperamentumáról, amikor kedves bájjal szólaltatta meg a kidolgozási rész tranquillo szakaszát.

Ki tudná ilyenkor felpanaszolni, hogy – miközben igyekezett az általa oly bőkezűen mért muzsika áradását mederben tartani – megbicsaklott az intonációja? Leginkább az Adagio volt különleges, az a bársonyos puhaság, amely a legmagasabb fekvésekben hallható volt, az a kifejező erő és hajlékonyság, amivel a különleges finomsággal előadott részek játéka alkalmával megajándékozott bennünket. A fináléban voltak pillanatok, amikor játéka kissé akadozott, viszont tele volt zamattal – férfias ritmusokkal, ahogy a főtémát megszólaltatta, energiával töltötte meg az oktávok-

ban mozgó témát, tizenhatodjai könnyedén peregtek a Coda-részben.”

A kritika több megállapítása az elismerés húrjait pendíti meg azokban a hallgatókban, akik ismerik egy évtizeddel korábbi Brahms-felvételét. De a kitűnő sajtóközlemények ellenére Martzy hamarosan kikerült a reflektorfényből. Úgy tűnik, egy gazdag férjjel az oldalán már nem volt szükség rá, hogy karrierjét szüntelenül a forrásponton tartsa, ráadásul ott voltak még a viszonylag későn jött anyasággal járó feladatok, és örömök is. Kegyetlen ironiával elmondhatjuk, hogy a magyar hatóságok zsarolását követően, Martzy sorsát az általa tett engedmény pecsételte meg. Cserébe, hogy édesanyját kiengedjék az országból, 1966-ban vállalta, hogy fellép Budapesten. Magyarországi tartózkodása során elkapta a hepatitis A vírust (megj.: fertőző májgyulladás), és Svájcba visszatérve, a fellépő komplikációk során a még súlyosabb hepatitis B alakult ki nála.

1976-ig folytatta a koncertezést, honfitársával, Hajdu Istvánnal közösen, és tanított is. Bizonyára érezte, hogy nem érte el teljesítőképességének határát, és a szteroidkezelésnek is része lehetett benne, hogy levertség lett rajta úrrá. Mint hívő katolikus, mérhetetlen büntudatot érzett válása miatt,

és azoknak, akik élete vége felé Glarusban meglátogatták, az volt a benyomásuk, hogy nem boldog asszony. Férje 1978. áprilisában meghalt, és röviddel ezt követően átköltözött a Zürich közelében lévő Rüslikonba, hogy meneküljön a magányosság miatt érzett szomorúságtól, abból a családi otthonból, amit együtt hoztak létre.

1979. augusztus 13-án, 54 évesen, rákban hunyt el a zürichi kórházban, a híradás szerint „rövid, súlyos betegség után”. Ezután már csak egy név maradt a hanglemezeken – elsősorban a gyűjtők számára – akik a zenei antikváriumokban tülekedtek mikrobarázdás lemezeiért.

Így volt ez még a közelmúltban is, amikor aztán a japán EMI-kiadó meghajolt a rajongók kívánsága előtt, és egy CD-sorozatot szentelt neki, az általa készített felvételekből. A következő részben Tully Potter Martzy Johanna lemezfelvételeiről ad áttekintést.

BACHTÓL BARTÓKIG

Marty Johanna első lemezeit a Deutsche Grammophon készítette, már abban az időszakban, amikor a percenként 78-as fordulatszámú lemezek a végnapjaikat éltek. Ezekon Ravel-, Milhaud-, de Falla- és

Szymanowski-műveket, Mozart (F-dúr, K 376) és Beethoven (G-dúr, Op. 30, Nr. 3.) szonátáit játszta, valamennyit Jean Antonietti (zongora) közreműködésével.

1953-ból való a Dvořak-hegedűverseny felvétele, honfitársra, Fricsay Ferenc vezényletével, a RIAS Symphony Orchestra kíséretével, és egy évre rá készült Mozart D-dúr koncertjének felvétele Eugen Jochum dirigálásával, a Bajor rádió kamarazenekarának kíséretével. Valamennyi Deutsche Grammophon-felvétel megjelent korai, mikrobarázdás változatban is, a rövid darabok a Michael Mann (a regényíró fia) által játszott brácsa-szonátákkal párosítva, illetve a Mozart-versenymű a Jochum által vezényelt, K 543-as Mozart E-dúr szimfóniával együtt. A Deutsche Grammophon éppen vele készült felvenni a Csajkovszkij hegedűversenyt, amikor balga módon az EMI Columbia céghez pártolt át. Itt elkerülhetetlen volt, hogy felfigyeljen rá az EMI legbefolyásosabb producere, Walter Legge, akinek nem lehetett nemet mondani. A Columbiánál első felvételére 1954 februárjában, Londonban került sor, a Kingsway Hall-ban. A Brahms-hegedűversenyt játszotta, Legge Philharmonia Orchestra-jával, a lengyel karmester, Paul Kletzki vezényletével. Júniusra további felvételek voltak betervezve, ekkor az Abbey Road-on lévő stúdióban Bach C-dúr szólószonátáját, Mozart G-dúr és Mendelssohn e-moll hegedűversenyét akarták felvenni. A versenyművek karmestere a 30 éves Wolfgang Sawallish volt, és ez volt első lemezfelvétele, ami olyan körülmény, hogy esetleg oka lehet annak, hogy egyik felvételt se találják terjesztésre alkalmasnak, bár 1995-ben kiadták őket Japánban. Martzy 1954 júliusában a Bach d-moll partitával folytatta a felvételeket az Abbey Road-on, és a következő év márciusában, áprilisában és májusában fejezte be igen jelentős sorozatát, amely Bach szólóhegedűre írt mesterműveit tartalmazta. 1955. decemberében sikeres Mendelssohn hegedűverseny-felvételt csinált a Philharmonia zenekarral a Kingsway Hall-ban, ezúttal Kletzkivel, ahol felvették a két Beethoven románcot is. A rákövetkező év szeptemberében és novemberében Antonietti-vel vette fel Schubert összes hegedűre és zongorára komponált művét Berlinben, az Electrola stúdióban, ezek voltak az utolsó lemezei, amelyek bekerültek a kereskedelmi forgalomba. Úgy tűnik, a szeszélyes, diktatórikus és kellemtelen modorú Legge – aki számára olyan

hegedűsök voltak kéznél, mint David Ojsztrah és Leonyid Kogan – egyszerűen megfedlekedett Martzyról.

Egy hanglemez-kartotékon található, Leggétől származó rövid feljegyzés szerint: ő még nem futotta be azt a pályát, amire tehetsége feljogosítja. Mégsem kapott rá lehetőséget, hogy ezt megtegye, és az EMI egyáltalán nem vitte túzásba a reklámozását. Persze gyanítható, hogy a magyarázatot máshol kell keresni. Legge közismert volt arról, hogy nemcsak szakmai szempontból érdekelték az előadóművész hölgyek, akiknek a lemezeit készítette. Legalábbis, még egy olyan fiatal hegedűsről tudunk, akinek hirtelen vége szakadt a pályafutása az EMI-nél, mert nem volt hajlandó lefeküdni Leggével. Nyilvánvalóan ugyanez lett Martzy végzete – de ahogy mondani szokták, Martzy nevetett utoljára. Az utóbbi időszakban valamennyi hivatalosan publikált lemezét megjelentették, drága mikrobarázdás lemezekben, a hanglemezrajongók számára, és további mikrobarázdás lemezek kerültek forgalomba a Mendelssohn hegedűversenyből, a hágai Residentie Orkest kíséretével és Otto Klemperer vezényletével, valamint a Franck- és a Ravel-szonátából Antoniettil, ezeket a VARA Stúdió vette fel 1959-ben, illetve 1965-ben. A két szonáta kapható CD-n is, és a Coup d'Archet következő mikrolemez + CD kiadásában, párosítva jelenik meg az 1955-ben felvett Bach E-dúr hegedűverseny, valamint a Mozart G-dúr koncert 1959-es felvétele Jochummal, és a Bajor Rádió Szimfonikus Zenekarával. Az eredeti rádiófelvételtől átvett lemezen jobban kell hogy szóljanak, mint egy nem hivatalosan készült CD-n. A Mendelssohn-koncert 1958-as felvételén a New York-i Filharmonikusok működnek közre Leonard Bernstein vezényletével, bár ez nem tartozik Martzy kiemelkedő lemezei közé. Viszont reményeink szerint ilyen lesz az 1966-ban készült, Bartók II. hegedűverseny-felvétel a Suisse Romande zenekarral, Charles Bruck dirigálásával, mivel ez azon művek közé tartozik, amiket a legjobban játszott (megj.: még kiadatlan).

Martzy felvételt készített valamennyi Beethoven-szonátáról, amelyek közül néhányat Kölnben őriznek, a Westdeutsche Rundfunknál. Már jó ideje előkészületben van Glenn Armstrong hanglemezgyűjtő életrajzi munkája (Johanna Martzy – A Life in Words and Pictures), és annak megjelenése minden bizonnyal további

érdeklődést vált majd ki. A legkönnyebben Martzy Brahms- és Mendelssohn hegedűverseny-felvételei hozzáférhetők. Nagyszerű, és szerencsére mindenfajta modorosságtól mentes felvételei azt bizonyítják, hogy művészete érdemes rá, hogy ismét méltányolják. Jól működnek együtt Kletzkivel, egymást inspirálva.

Martzy egyike azon előadóművész hölgyeknek, akik jól rá tudnak hangolódni a Brahms-koncert előadására. Ennek első tétele a XX. században egyre terjedősebbé vált, ami Nigel Kennedy előadásában tetőződött, aki a végletekig elnyújtva, abszurd módon 26 perc alatt játszotta el. Martzy, 23 perces előadásával a játékidő normális határain belül marad, ami összhangban áll a kiegyensúlyozottsággal, ahogy a muzsikához közeledni szokott (állítólag a Beethoven-koncertet széles tempókkal játszotta). Mindenesetre ő és Kletzki mérsékelt, hullámzó tempókat vesznek, nagyszerűen tárva fel a műben rejlő szépségeket, miközben a feszültség sohasem lankad. Az ember azt várná egy magyar hegedűstől, hogy majd a fináléban lesz elemében, de Martzy ellenáll a kísértésnek, hogy a virtuozitását fitogtassa benne. A finálét egyensúlyban tartja a szélesen ívelő első tétellel, és igazán brahmszos, robusztus karaktert ad neki. A Mendelssohn-t virtuóz felfogásban adja elő, de anélkül, hogy a versenyműnek kizárólagosan virtuóz jelleget adna. A nyitó tétel megszólaltatása összhangban áll annak Allegro molto appassionato jelzésével, és itt Martzy és Kletzki ismét rugalmasan kezelik a tempóváltásokat, jól kiaknázva a műben rejlő zenei lehetőségeket. A lassú tétel egy ilyen szólistának nem jelent gondot, és jól játssza a finálét is, anélkül, hogy elvesztené a talajt a lába alól. Martzy a két hegedűversenyben inkább enged teret a Hubay-féle vibrátónak, szemben azzal, ahogy tenni szokta Bach- és a Mozart-művek esetében.

Bach szólóhegedű-művei, amelyek az EMI kiadásában jelentek meg Franciaországban, honfitársa, Starker János csellósztívfelvételeivel együtt, technikailag igen jól kivitelezetten, meggyőzően szólnak meg. Kiegyensúlyozott, az arany középúton haladó interpretációk ezek, kerülve a hajszolt tempókat, és nem a saját vágyainak kielégítését szolgálva. Különböző szonáta-produkciói szintén a klasszikus játékmód szellemében szólnak meg, romantikus túzásoktól mentesen. A Franck-szonátát szenvedélyesen, eltúlzott rubátó

nélkül hallhatjuk, és az intonáció is nagyszerű, még az embert próbáló, magas fekvésekben is. Egyáltalán nincsenek negatív tulajdonságai, játéka jelentős művészi tanúskodik, és – ahogyan egyik barátja gondolta róla, miután meghallgatta az egyik Schubert-előadását – mindig tartalékol valamit azokra a pillanatokra, amikor valamelyik hangnak egy kis többlet-energiával kell megszólalnia. Még a Sawallish-féle Mozart G-dúr versenyműfelvételének megjelenése is olyan sokáig váratott magára, hogy méltán ajánlhatjuk a hallgatók figyelmébe. Ekkor a Mendelssohn-t is felvették, de ez kevésbé jó, mint a később készült, Kletzki-féle lemez.

Anélkül hogy túzásokba esnének, teljesen nyilvánvaló, hogy Martzy korának legjobb előadóművészei közé számított. Ugyanakkor azok közé a hegedűsök közé tartozott – és itt főként a hegedűművész-hölgyeket vesszük számításba, hiszen a világ zenei életében még mindig a férfiak dominálnak –, akiknél az elért siker nem állt arányban a bennük rejlő tehetséggel. Gondoljunk csak Giulia Bustabo-ra, Frances Magnes-re vagy Camilla Wickse-re, akik karrierje valamilyen oknál fogva megszakadt, vagy akár Cecilia Hansen-re, aki teljesen eltűnt, amikor még hosszú életének a feléhez sem érkezette el, vagy Alma Moodie-ra, akinek állítólagos, kimagasló tehetségét egyetlen lemez sem örökölte meg, valamint Gioconda de Vito-ra, aki akkor vonult vissza, amikor a pályája csúcsára jutott. Még egy olyan állóképes „versenyző”, mint Ida Haendel is kevesebb tapsot kapott, összevetve a hozzá hasonló tehetséggel megáldott, férfi kollégáinak sikereivel. De legalább Martzy esetében, a hegedű-rajongók és gyűjtők új generációja most véleményét formálhat művészetéről.

*

Glenn Armstrong, a Coup d'Archet hanglemezkiadó ügyvezetője, saját lemezgyűjteménye, valamint a japán Toshiba-jegyzék alapján, illetve Marc van Bemmel, Kato Yukihito (Lexington-sorozat, DG és EMI licencek Japánban), A. Wengstedt és Reinhard Zierke segítségével, 2003-ban elkészítette Martzy Johanna felvételeinek jegyzékét (lásd: www.google.hu – Johanna Martzy's discography). Mivel Glenn Armstrong szívesen fogad minden további információt, jegyzéke azóta újabb adatokkal bővült, így a gyűjtők még teljesebb képet alkothatnak Martzy Johanna művészetéről. Rakos Miklós

KODÁLY ZOLTÁN 125 éve született – 4. rész

Kodály Zoltán zenepedagógiai koncepciójának sorsa a XXI. századi magyar általános oktatásban és lehetséges szerepe a közönség-utánpótlásban

„Az iskolákban majd akkor lesz jó zenetanítás, ha előbb jó tanárokat nevelünk... kevés az olyan tanár, aki a hallást és az általános zenei műveltséget fejlesztené... jó irodalom is szükséges, amely a gyermekeknek és a hallásgyakorlásban kezdőknek hozzáférhető.”

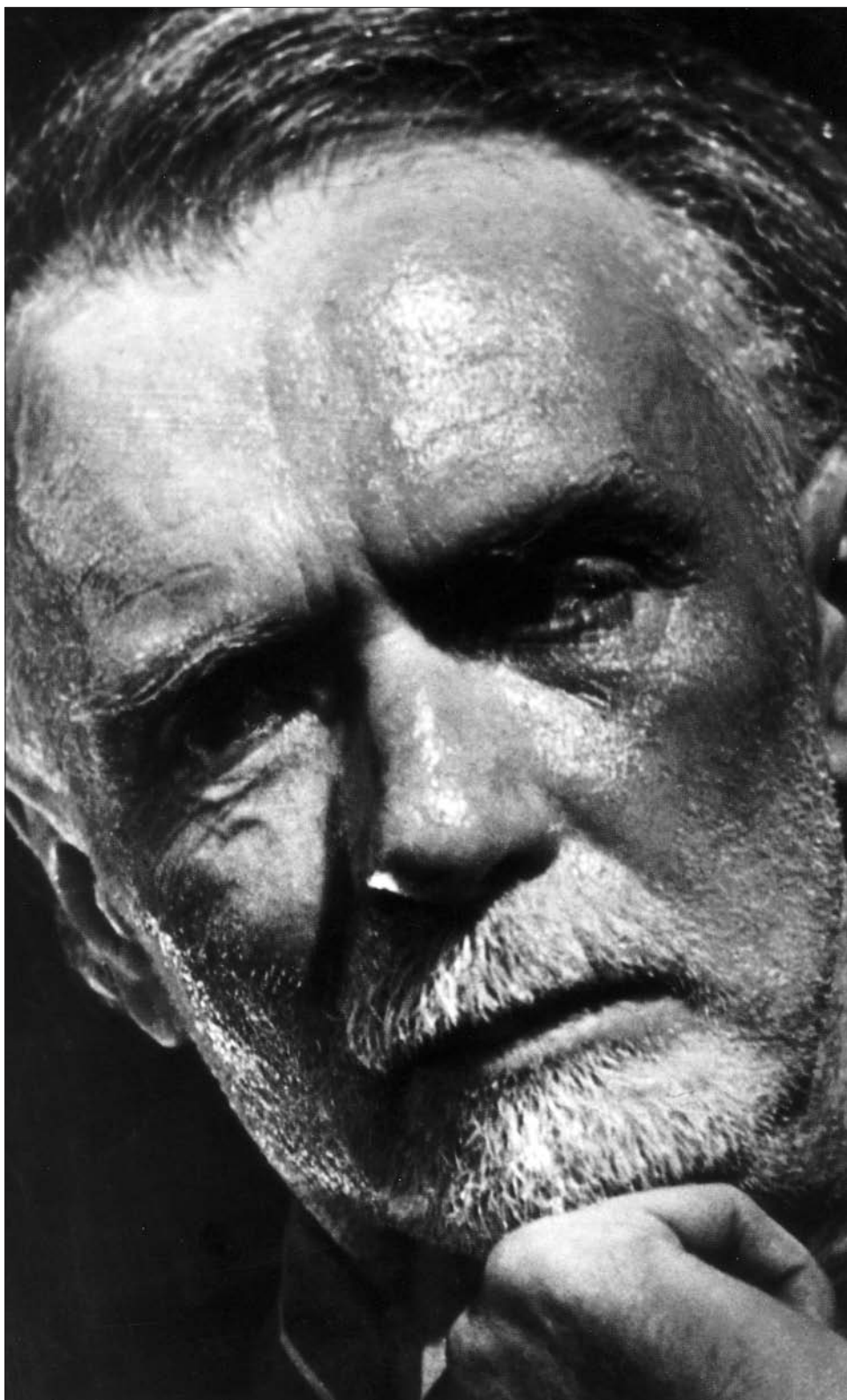
(Kodály Zoltán)

Sorozatunk negyedik részében ismét tovább kutatjuk – neves szakemberek megszólaltatásával –, mi az oka annak, hogy Magyarországon (Liszt, Bartók Kodály és Dohnányi hazájában!) az általános oktatásban – országszerte csak néhány kivételtől eltekintve – visszaszorult az énektanítás, a gyerekek az iskolákban jellemzően nem találkoznak meghatározó módon sem a népzenevel, sem a klasszikus zenekultúrával, miközben úgy tűnik, hogy a világ számos pontján nagyobb karriert futott be Kodály koncepciója, illetőleg a „zenei népoktatás”.

Keressük arra is a választ, mi az oka annak, hogy hazánkban a hivatásos zenészek és a legnagyobb közönséget mozgósító előadóművészeti csoport, a „szimfonikus zenekarok” jelentős része nem ismerte még fel, hogy a fogyatkozó műértő közönség számára érthető klasszikus színpadi megjelenés, a konvencionális interpretálás nem elegendő az oktatási hiányosságok pótlására abban a korszakban, amelyben a magasabb kultúra megértésének és művelésének képessége éppúgy visszaszorulóban van, mint az erdők és a természetes környezetünk.

Miben látják szakembereink a megoldást? Mit kell tennie az oktatásügynek, mit a kulturális tárcának és mit tehetnek maguk a szimfonikus zenekarok a saját és a jövő közönségének kinevelésében?

(Szerk.)

„A kodályi örökséget már régen Hungaricumnak kellene nevezni...”

Szebellédi Valéria, a többszörös nagydíjas Magnificat Gyermekkar vezetője, az Erkel Ferenc Általános Iskola Zenei Tagozatának énektanára

– A hazai Éneklő Ifjúság kórusmozgalomban többször elnyertük az „Év kórusa” kitüntető címet és ez bátorított fel arra, hogy nemzetközi versenyen is megmértesük magunkat. 1994-ben Arezzo-ban volt az első versenyünk, azóta majdnem minden évben indultunk nemzetközi versenyen és nyertünk. A legjelentősebbek: három nagydíj (1997, 2000, 2007), a kórusok Európa Nagydíja (2001), Kórusolimpia kétszeres bajnoki cím (2004). Ahogy elvégeztem a Zeneakadémia karvezetés szakát, rögtön Botka Valéria és Csányi László mellé kerültem korrepetítorként a Rádió Gyermekkórusához. Egy évre rá Vali néni megkért, hogy segítsen őt az operai munkában is – akkor ő volt az Opera Gyermekkarának vezetője – s kilenc évig dolgoztunk együtt, amíg nyugdíjba nem mentek. A mellettük folytatott zenei tevékenység igen sokrétű volt, az itt szerzett tapasztalat nagyban segített a további munkámban. 1981 óta tanítok a Bp. VI. ker. Erkel Ferenc Általános Iskola zenei tagozatán és vezetem azt a gyermekkart, amely 1990 óta viseli a Magnificat nevet.

– *A Magnificat név azt sugallja, hogy elsősorban egyházi műveket ad elő a kórus.*

– Nem kifejezetten. A régi zenétől egészen a mai zenéig mindent énekelünk. Ez személyes kötődésem, hogy a Magnificat nevet választottam. Abban az időben divatos volt valamilyen latin nyelvű témából vett címszót a kórus nevének adni: így lett Jubilate ifj. Sapszon Ferenc kórusa, Szabó Dénesé Cantemus, de sorolhatnám még: Gaudate, Pro Musica, Cantate stb. Kifejezetten mint bibliai szöveg és téma vonzott a Magnificat elnevezés.

– *Mennyire lehet megközelíteni a mai gyerekeket a Kodály módszerrel? Mi változott tanári pályafutásod három évtizede alatt ahhoz az időhöz képest, amikor ez a módszer a virágkorát élte és azt hittük, hogy ez mindig is így marad?*

– Én hiszem, hogy a Kodály módszer időtálló. A lényeg mindig ugyanaz ma-

rad, nem változik: a zenei nevelés nagyon fontos az ember személyiségének kialakulásában. Az iskolai oktatásnak kötelessége az értékes és szép megmutatása, ebben a zenei nevelés elöl jár, elsősorban az értelemre és az érzelmekre hat. Az életben minden változik, így a gyerekek is, ez természetes dolog. Régebben jobban rá tudtak hangolódni a komoly zenére, kevesebb káros környezeti hatás érte őket, de azért a gyerekeket most is meg lehet fogni a széppel és a jóval. Amíg az osztályteremben vannak, az a tanár felelőssége, hogy hogyan tudja átadni az ismereteket és hogyan tud hatni a gyerekekre. A másik fontos tényező: a szülők irányultsága. Ha fontosnak tartják, mert hisznek a zenei nevelés jótékony hatásában, akkor biztosan találnak megoldást, hogy zenei nevelést kapjon a gyermek. Sajnos a gyereklétszám csökken, és a kerületünkben is egyre kevesebben jelentkeznek zenei képzésre, sokkal inkább érdeklődnek pl. az informatika vagy a nyelvek iránt.

– *Most jöttél vissza egy karnagy konferenciáról Angliából, ahol magad is előadást tartottál. Hogy fogadták az angol kollegák a Kodály módszert?*

– Az ABCD zenei szervezettől kaptam meghívást a kórusommal együtt. Döbbenetes volt számomra, hogy több mint négyszáz karnagy volt ott!

A különböző workshopokat neves külföldi karnagyok vezették, a résztvevők mind angol karvezetők voltak. A nyár utolsó hétvégéjét, nem is kevés részvételi díjért erre áldozták! Ha Magyarországon a szünet utolsó hétvégéjén rendeznének hasonló konferenciát, nem tudom hány karnagyot lehetne összehívni? Nagyon igényes műhelymunka zajlott, változatos, színvonalas koncertekkel: mini koncert, esti templomi koncert, gálahangverseny váltotta egymást. Chesterben, az egyetemi Campusban volt az egész rendezvény, tehát maga a helyszín is biztosította, hogy ennyi résztvevő kiválóan tudjon dolgozni, jól érezze magát. Minket, mint meghívott együttest különböző szinten foglalkoztattak. Rögtön a konferencia hivatalos megnyitóján egy tízperces minikoncertet adtunk. Úgy gondoltam, hogy a bemutatkozásunk kizárólag csak magyar művekből álljon, ezért a népdal után Bartók, Kodály, Bárdos és Kocsár Miklós műveit adtuk elő. Nagyon jó indítás volt ez, bár egy rossz akusztikájú egyetemi előadóban énekelünk. Engem is felkértek, hogy szabadon választott témából tartsak előadást. Természetes, hogy a kodályi örökségből választottam: a relatív szolmizáció és kézjel alkalmazását a kórusmunkában. A bemutatott gyakorlatok egyértelmű elismerést váltottak ki, menet közben felmorajlott és tapsolt a közönség.

Ahol csak járok, szeretnék a Kodály koncepció követé lenni, ez már régóta kialakult nálam. Kecskeméti születésű lévén a Kodály iskolába jártam a gimnáziumi négy évben. Ott olyan személyiségekkel találkoztam, akik számomra sokat jelentettek: Nemesszeghyné Szentkirályi Márta igazgatónő, Kardos Pál karnagy, Párdányi Judit és Kelemen Józsefné tanárain, akik elindították a pályámon. Az a kodályi elképzelés, miszerint minden nap kapjon zenei táplálékot a gyermek, a kecskeméti iskolában indult be 1950-ben.

Kodály rendszeresen látogatta az iskolát, és az ottani gyerekeknek írta az Ötfokú zenét és a Háromszázharminchárom olvasógyakorlatot. Az „elkötelezettség” sora tovább folytatódik azzal, hogy a szakdolgozatomat Kecskemét és Kodály kapcsolatából írtam, a diplomakoncerten pedig Kodály: Molnár Anna c. kórusművét vezényeltem. Japánban többször tanítottam az ottani Kodály Társaság felkérésére, Kodály kórusműveket dirigáltam különböző kórusoknak.

– *Érzed-e Te is azt, hogy jobban megbecsülik a Kodály módszert külföldön, mint saját hazánkban?*

– Sajnos, ez igaz. Ennek a szisztémának jótékony hatását, eredményességét külföldön már régóta tudják. A világ számos

országában működik olyan zenei intézmény, ahol ezt a módszert alkalmazzák: Amerika, Ausztrália, Lengyelország, Görögország, Finnország, Kína, Dél-Korea és még sorolhatnám. Neves kollegák járnak rendszeresen külföldre tanítani, kurzusokat tartani. A külföldiek csapatostul jönnek hozzánk órákat látogatni, kóruspróbákat figyelni. Idehaza pedig minden vissza van szorítva, harcolni kell az iskoláért, az óraszámokért. A kodályi örökséget már régen Hungaricumnak kellene nevezni és védetté tenni!

– *Beszélgetésünk kiindulópontja az a félelem, hogy megfelelő zenei nevelés híján kiüresednek a koncerttermek, a jövő nemzedéke nem fog hangversenyre járni. Mit lehetne tenni?*

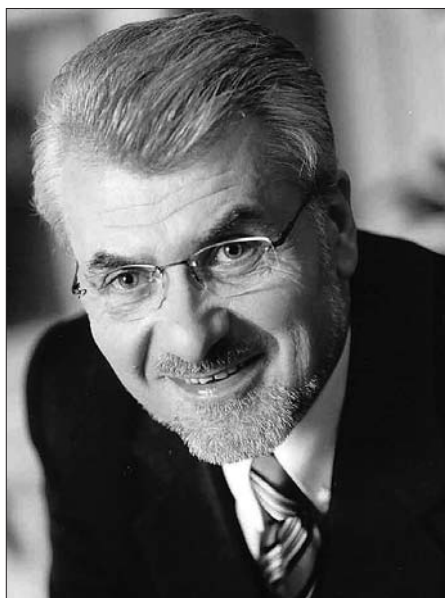
– Ez a helyzet nem fordulhat elő! A zenei nevelés fontosságát el kell ismerni és a köztudatban hangsúlyozottabbá tenni! Jól felkészült tanárok kelljenek, akik élménytadó órákat tartanak. Nagyon fontos az érzelmekre ható, szép zenei pillanat megélése az életünkben, ezeknek teremtsünk teret az énekléssel, hangszerjátékkal, zenehallgatással! Ha a zenekarok is kedvező feltételeket (reklámáron) tudnának biztosítani koncertjeiken, az biztos előrelépés lenne. Amennyiben a gyerekek a tanárjukkal közösen élnek át szép koncertélményeket, akkor lesz a dolog hiteles. Akit megérint egyszer az értékes, gyönyörű zene gyermekkorban, az később felnőttkorban is igényelni fogja azt. Én hiszek ebben.

Szőke Cecília

Pálinkás József

– *Őn nem régiben egyik napilapunknak úgy nyilatkozott, hogy megengedhetetlen, hogy a Kodály módszer hazájában tanítják-alkalmazzák a legkevésbé a mester metódusát. Amikor 2001–2002 között Őn volt az oktatási miniszter, mennyire tudott foglalkozni a zeneoktatás helyzetével, mennyire volt ez az Őn számára fontos terület?*

– Ez egy fontos terület, de az én miniszterségem alatt sem volt az Oktatási Minisztériumban a fókuszban a zeneoktatás. Sajnos az oktatásügyben akkor is és ma is pénzügyi kérdések állnak a középpontban, viszonylag ritkán tartalmi kérdések. Nem mintha a zeneoktatásban nem lenne pénzügyi kérdés is. Én akkor is azt az álláspontot képviseltem és ma is azt képviselem, hogy nagyon fontos a zeneiskolák fenntartása, támogatása, és sajnálatos, hogy kevés van belőlük. De az igazán fontos a zenei írás-olvasás, a zeneértés tanítása lenne a nem zenére szakosodott iskolákban. A diáknak meg kell tanulnia, hogy a zene érzelmeknek, gondolatoknak kifejezőeszköze éppen úgy, mint a nyelv. Ezek az érzelmek, gondolatok hozzátartoznak a szellemi jólétünkhöz. S ha ezt az iskola megérti és teljesíti, akkor olyan élményt kapnak az iskolában a gyerekek, hogy igényük is lesz a zenei élmény iránt. A dolognak itt van a nyitja. Az, hogy néhány adattal többet tudjanak meg, és el

tudják helyezni időben, hogy mikor élt Beethoven, jó dolog, de nem ez a lényeg, hanem, hogy értsék azt, hogy a zenében hogyan fejezünk ki gondolatokat, érzelmeket – én ezt tartom az ének-zene oktatás legfontosabb feladatának. Fontos, hogy az ének-zene tanár képes legyen arra, hogy kiránduláson, osztályfőnöki órán kezébe vegyen egy gitárt, hogy eljártsszon valamit, együtt énekeljenek el egy népdalt, vagy valami fiatalok által kedvelt mai számot. Ez alkalmat adhat arra is, hogy összehasonlítsák, hogy a két mű milyen mértékben képes arra,

hogy érzelmet, gondolatot jelenítsen meg. Szerintem valahogy ilyen módon lehet a zenei nevelést integránsabb részévé tenni az oktatásnak, a művelt emberré nevelésnek.

– *Őn természettudós. Mennyire van jelen az életében a zene, mennyire volt szerencséje gyermekkorában, fiatalkorában zeneoktatásban részesülni? Van ilyen élménye?*

– Ha kevés is, de van. Én egy kis falu osztatlan általános iskolájába jártam, ahol egytől – négyig és ötödik osztálytól nyolcadikig egy osztályteremben tanultunk. Ennek ellenére volt énekóra, együtt az egész alsó tagozatnak. Én nem voltam ebben tehetséges – mondjuk úgy, hogy az énekóra nekem nagy sikerélményt nem jelentett, de ennek ellenére élveztem. Érdekes volt, hogy együtt énekelünk, hogy a tanítónk tangóharmonikán játszik. Egy dolgot még hadd tegyek hozzá, ami kiesik ma a gyerekek életéből. Katolikus vagyok, gyerekkoromban minden vasárnap templomba mentem, ahol nagyon természetes dolog volt, hogy a misén gyerek, felnőtt együtt énekel. Gimnáziumban sem játszott nagy szerepet az életemben a zenélés, ugyanakkor örömmel mentem hangversenyre. Kecskeméten jártam a Piarista Gimnáziumba. Sokszor elmentünk koncertre, volt az iskolának kórusa, s bár én nem voltam elég tehetséges ahhoz,

hogy a kórusban énekeljek, szívesen elmentem a hangversenyeikre. Az egész egy közösségformáló feladatot is betöltött, ezt érezni lehetett. Szombatonként gyakran mentünk kirándulni. Lakitelken volt egy csónakháza az iskolának, a tanárok közül többen voltak, akikkel esténként a tábornáznál énekelünk, többnyire népdalokat. Amikor én gimnáziumba jártam, akkor volt a Beatles és Rolling Stones nagy korszaka, és a mi tanáraink arra is képesek voltak, hogy egy Beatles vagy Rolling Stones számot a tábornáznál velünk énekeljenek, sőt gitáron le is kísérik. Hogy a zene része a kultúránknak, az érzelmeink, gondolataink kifejezésének, annak, hogy közösen csináljunk valamit – ezt adta át az iskola az én számomra, és ezek az élmények roppant fontosak.

– *Olyan jó lenne, hogyha majd tíz-húsz év múlva beszélünk egy mostani diákkal, ő is ugyanilyen élményeket tudna felsorolni. Ön szerint van erre remény?*

– Én azt gondolom, hogy erre lehetőséget kell biztosítani. Az iskolát sokkal kevésbé formálissá kell tenni, mint ahogy most van. Gondolja el, az iskola papírokat gyárt, minőségbiztosítási ügynököket küldenek a nyakukra, hogy megcsinálták-e ezt, kipipálták-e azt. Az egésznek a lényege,

az íze vész el. A matematika órából már régen kiölték az örömet, a diák is úgy van vele, hogy a matematika órán túl kell esni. Kár, mert élményt jelent. Én fizikus vagyok, talán elfogult, de nem véletlenül választottam ezt a szakmát, mert nálunk élmény volt a fizikaóra. Annyi érdekes kísérletet mutattak be, s olyan sokféle szempontból megvilágították, hogy miért érdekes vagy különös az, ami körülöttünk történik! A Zenekar c. lap olvasóinak is ajánlom, hogy lapozzanak bele Simonyi Károly: A fizika kultúrtörténete c. könyvébe, ahol fantasztikus egységben láthatja az ember, hogy hogyan része a zene, az irodalom, a szobrászat, és nem mellesleg a fizika a kultúránknak. Azt is érdekes összehasonlítani, hogy az emberiség története során, amikor a zenében nagy alkotások születtek, akkor mi történt a tudományos és a műszaki életben. Az iskolának ezt kell megjelenítenie, hogy a kultúra egységes. Nem tantárgyakra bontott tananyagnak a fejbe öntéséről van szó, bár célszerűbb így tanítani, hiszen csak kevés ember lenne képes a történelmet, fizikát, irodalmat egyaránt tanítani. Simonyi Károly ilyen széles látókörű ember volt.

– *Ő Charles Simonyi, az első amerikai magyar úrhajós édesapja.*

– Látja, hogy Charles Simonyi feljutott a világűrbe, arról sokkal többen tudnak, mint az édesapja munkásságáról, aki a Magyar Tudományos Akadémia tagja volt és a világ villamosmérnökeinek jó része az ő könyvéből tanult. A fizika kultúrtörténete c. könyve pedig az egyik legjobb kultúrtörténeti munka, amelyet valaha írtak. Charles Simonyi egyébként nagy zenerajongó, és talán az ő sikertörténete is mutatja, hogy a zene is hozzájárul ahhoz, hogy az ember képes legyen nagy dolgok véghezvitelére. Érdemes felfigyelni egyrészt arra a fegyelmezettségre, ami egy zeneműben megvan, másrészt az improvizáció lehetőségére. Mély meggyőződésem, hogy a fegyelmezetség és a kreativitás kettőssége alapvető eleme a természettudományos gondolkodásnak is. Hiszen ott is haladunk egy következetesnek tűnő gondolatmenettel előre, és egyszer csak – egy különös improvizációval, ami összhangzattanilag talán nem illene oda – valami fantasztikusan nagy és új dolog jön létre (a relativitáselmélet, vagy a kvantummechanika). A zene kreatívva tesz, mert sokféleképpen lehet megalkotni vagy előadni valamit, ugyanakkor vannak szigorú szabályai. Ez óriási lehetőséget rejt a nevelésben.

Szöke Cecília

Zenekari menedzselés amerikai módra

A zenekarok és a klasszikus zene jövőjéről Petersen beszélget Zarin Mehta-val, a New York-i Filharmonikusok elnök-ügyvezető igazgatójával, aki az USA egyik legsikeresebb zenekari menedzsere.

– *Mehta úr, ön a New York-i Filharmonikusokkal és Lorin Maazellel együtt egy nyolc városos és hat országon keresztül vezetett Európa-turné előtt áll. Ez a tizenkilencedik fellépésük Németországban. Szívesen jönnek Európába?*

– Kapcsolatunk Németországgal nagyon különleges: alapítónkat, egy amerikai, németországi útja alatt Louis Spohr és Felix Mendelssohn Bartholdy tevékenysége inspirálta egy zenekar életre hívására. Azóta a New York-i Filharmonikusok, azt hiszem, az USA legreprezentatívabb kulturális követévé vált, amelyik az egész világot bejárta már. Legutóbbi Európa turnénkon, 2005/06-ban ünnepeltük a zenekar első Európa-turnéjának 75. évfordulóját, amely 1930-ban Toscanini vezetése alatt jött létre. Szívesen emlékezünk egy rendkívül megrendítő és jelentős csúcspont: kon-

certünkre az újjáépített drezdai Frauenkirche-ben.

– *Európában és Németországban sok első osztályú zenekar van. Elképzelhetőnek tartja ön, hogy a jövőben is lesz érdeklődés amerikai zenekarok iránt az európai piacon?*

– Nem beszélhetek más amerikai zenekarok nevében, de tudom, hogy például egy európai rádió-sorozatnál erős érdeklődés nyilvánul meg a részvételünk iránt. Éppen most írtunk alá egy szerződést a BBC 3 rádióadóval. 2007 márciusától évente tíz koncertet közvetítenek velünk a rádióállomások egész Európában, közös produkcióként a BBC 3-mal. Ezáltal három-hét millió hallgatót érhetünk el. Megtisztelve érezzük magunkat, hogy a BBC a New York-i Filharmonikusokat kérte fel

erre a projektre és így egy ilyen sorozatban az első amerikai zenekarként egész Európában hallgatók leszünk.

– *Az ön megítélése szerint milyen fejlődés várható a zenekarok világpiacán? Egyre több zenekar létesül majd? Tartható lesz a művészi színvonal?*

– Több zenekar és koncertterem van mint valaha, ez a jó hír. Mindazonáltal, nálunk – és még Európában is, ahol a művészetek nagyobb állami támogatást kapnak – sok zenekar harcol a megélhetéséért és a publikumért. Azonban azt is megállapítottam, hogy a muzsikások és hangversenyek színvonala rendkívül magasra vált, mivel a konzervatóriumok és zeneművészeti főiskolák az egész világon folyamatosan bocsátják ki a legjobb zenészeket.

– *Meg tudná mondani, hogy milyen változások és új problémák jelentek meg a zenekarok szervezésénél a korábbiakhoz képest? Mi lett könnyebb, kevésbé bonyolult? Mi lett nehezebb, komplikáltabb: például a biztonsági kontroll az utazásoknál?*

– A logisztikát nem nehéz uralni. Nagyon nagy tapasztalattal rendelkezünk ami a nemzetközi turnékat illeti, munkatársaink itt és a tengeren túl szakértői a területüknek. A legnagyobb akadály továbbra is a turné finanszírozása. Amint ön tudja, az USA-ban a kulturális szervezetek szinte kizárólag önfenntartók. Szerencsésnek mondhatjuk magunkat, hogy sok olyan vállalathoz van kapcsolatunk, amely a kultúrát globális értelmében fogja fel. Nagyvonalú, együttműködő szponzorok, amelyek ugyan nem minden, de sok turnénkat támogatják. Azt szeretném, ha nem kellene olyan sok forrást ezeknek a támogatásoknak a biztosítására felhasználni. Másrészt azonban hálaság vagyunk érte.

– *Mialatt régen a muzsikusat a turnékon szerény szállodákban helyezték el, manapság ez nyilvánvalóan drága hotelekben történik. Hatással van az ilyen fejlődés a turnék realizálására?*

– A muzsikusat a turnékon tudásuk legjavát adják, ezért fizet a nemzetközi publikum. A komfortjuknak ára van, amit szívesen akceptálunk.

– *Az amerikai klasszikus- és zenekari piac milyen új fejlődéséről tud beszámolni?*

– Felismerjük a zenekar növekvő felelősségét az oktatási szisztémánk révén keletkező úr betöltésére. Kiépítjük kapcsolatunkat a gyermekekkel és a fiatalokkal, de a felnőttekkel is, azokkal, akik többet szeretnének tudni a klasszikus zenéről, és szükségük van kiegészítő ismeretekre a zene ér-

tékeléséhez. Képzési programokat kínálunk mindenki számára, kicsi gyerekektől kiindulva – van például egy igen kedvelt sorozatunk három-ötéveseknek – a felnőttéig bezárólag. Lehetőségeket nyújtunk azok számára, akik zenei karrierjüket építik. Filharmóniai mentorprogramunk színvonalas hangszeres műsoraival partnerkapcsolatot épít továbbképző iskolákkal, különösen New York City hátrányos helyzetű területein

A konzervatóriumi növendékeknek szánt programunk részét képezi a szabad bejárás a próbákra és speciálisan szervezett találkozókat zenészerzőkkel és karmesterekkel. Büszkék vagyunk a három kiváló konzervatóriumra New York City-ben, ahol muzsikusaink közül is többen tanítanak. Végül pedig Lorin Maazel személyében olyan vezető karmesterünk van, akinek speciális érdeklődéséhez tartozik a tehetséges fiatal zenészek karrierjének támogatása. A New York-i Filharmonikusok mindig is fontos ugródeszkája volt a fiatal szólistáknak, akiknek pályája innen indult el. A legjobb aktuális példa erre talán Xian Zhang, a Maazel-Vilar Karmesterverseny díjazottja 2002-ben. Ő azóta sokszor lépett fel a New York-i Filharmonikusokkal és folyamatosan építi fel imponáns nemzetközi karrierjét.

Eközben minden nagy zenekar kihasználja a média adta reális lehetőségeket. Mi mind a régi, mind az új technológiát mint élő, fontos eszközt tekintjük a közönség megnyerésének és tájékoztatásának.

– *Szüksége van a koncertéletnek vízióknak, újításokra? Hogy nyernek meg új közönségcsoportokat?*

– Semmilyen szervezet sem engedheti meg magának – legyen az bármilyen sikeres –, hogy pihenjen a babérjain. Ebben az értelemben állandóan foglalkozunk új közönség megnyerésével. Tartalmi kezdeményezésektől eltekintve koncertjeink formája is változik. Mint már említettem, felhasználjuk az új média adta lehetőségeket – honlapot és célzott E-maileket – egyre nagyobb mértékben. Mindig új lehetőségek után kutatunk elérhetőségünk kiszélesítésére, hogy az embereknek bepillantást engedjünk a zenekari munka kulisszái mögé, mielőtt eljönnek a hangversenyre.

– *Koncertbevezetéseinknek, amelyeket állandóan fejlesztünk, nagy tradíciói vannak. Elindítottunk egy sorozatot „Hear & Now” címmel Stephen Stucky Pulitzer-díjas zenészerző gondozásával. Ő új be-*

szelgetéses munkamódszert dolgozott ki. A következő szezonban a sorozatot tíz alkalomra növeljük. Ugyanakkor megindult az „Inside the Music” is, egy olyan koncertsorozat, amely mélyebb betekintést nyújt a repertoárba. A program állandó változáson megy keresztül és a jövő szezonban multimédia vonatkozása is lesz. Ezáltal még intenzívebb lesz a művek megközelítése.

– *A New York-i Filharmonikusok voltak az elsők, akik 1922-ben a rádióban és 1950-ben a televízióban felléptek. A 2004/05 szezonban – először, és eddig az amerikai zenekarok közül egyedülállóan – elindult heti rendszerességgel a „New York Philharmonic This Week” rádióadás. Tájékoztatna ennek a projektnek a részleteiről?*

– Örülök, hogy megemlíti a New York-i Filharmonikusok úttörő szerepét. A „New York Philharmonic This Week”-adásban minden héten csütörtökön 21 órakor két óra időtartamban koncertek, interjúk hangzhatnak el vendégművészekkel, a zenekar muzsikusaival, zenészerzőkkel, vendég dirigensekkel és Lorin Maazel-lel, valamint különböző kommentárok a koncert-programokhoz. Az adás a következő két hétben honlapunkon megtalálható. Ott fellelhetők a video-interjúk, műsor-ismertetések a koncertekhez és speciális oktatási anyag gyermekeknek. Ezt kiegészítik a TV-fellépések. A New York-i Filharmonikusok 1976 óta egy Emmy-díjjal kitüntetett adásban „Live from Lincoln Center” címmel gyakran volt hallható.

– *Hol lehet a műválogatásban ön szerint még újítani, hol a határa az innovációnak?*

– A New York-i Filharmonikusok mindig is felvállalta az új zenét. Történetünk folyamán sok műre adtunk megrendelést és helyt adtunk azok ősbemutatóinak. Ezek a művek repertoárunk részét képezik. Továbbra is hiszünk abban, hogy fontos feladatunk az új zene támogatása. Éppen annyira fontos a nagy tradíciójú klasszikus zene műsoron tartása a legmagasabb színvonalon.

– *Milyen szerepet játszik az ön munkájában a hallgatói igények analízisének?*

– Minden kulturális intézménynek ugyanazt az utat kell járnia: olyan produktumot kell ajánlanunk, amiért a közönség hajlandó fizetni és ugyanakkor hűeknek kell maradnunk alapelveinkhez, amelyekhez a nem annyira népszerű művek előadása is hozzátartozik. Ezzel a beállítottsá-

A New York-i Filharmonikusok

A New York-i Filharmonikusokat 1842-ben az amerikai Ureli Corelli Hill vezetésével muzsikusat egy csoportja hozta létre. Az USA legrégebben működő zenekara, amely évente 180 koncerten lép fel és gyakori turnék során az egész világot bejárta. 2004-ben adta története tizennegyedik hangversenyét. Lorin Maazel 2002 szeptemberében vette át a zenekari igazgatói posztot olyan elődök nyomdokaiba lépve, mint Kurt Mauts, Zubin Mehta, Pierre Boulez és Leonard Bernstein.

Zarin Mehta

Zarin Mehta, Zubin Mehta öccse, fiatalemberként elhagyta hazáját Indiát, hogy Angliában könyvelési tanulmányokat folytasson. 1962-ben a Coopers & Lybrand cég könyvvizsgálója lett Kanadában. A vállalat partnerkapcsolata révén a Montreali Szimfonikus Zenekar elnökségének tagjává választották, majd 1981-ben annak menedzser igazgatói pozíciójába lépett. Nevéhez fűződnek a Ravinia Fesztivál meghatározó újításai, számos kitüntetés és díszdoktori cím birtokosa. A Barenboim-Said Alapítvány kincstárnoka és a WNYC Rádió igazgatóságának tagja. (New York-i rádóállomás.) 2000 óta ügyvezető menedzsere a New York-i Filharmonikusoknak. Felesége Carmen Lasky, a házaspárnak két gyermeke van.

gunkkal a jegyek 87 százalékát adtuk el, ami igen jó átlag.

– *Ki dönt a zenekarban a művek és programok kiválasztásáról? Van ebbe a muzsikusoknak is beleszólásuk?*

– A programok kialakítása közös eljárás a New York-i Filharmonikusoknál. Lorin Maazel a játékidő tervezésénél szorosan együttműködik a művészeti vezetővel és velem. A végső döntés természetesen Maazel úré. Egy egész sor különféle bizottság működik, amelyek rendszeresen üléseznek. Itt kinyilváníthatják a muzsikusok az igényeiket, amelyek a repertoárt, a művészeket és különösen a vendég-dirigenseket érintik. Nagyon örülünk, hogy nemrég a muzsikusainkkal történt úttörő megállapodásnak köszönhetően, bevétel-megosztásra alapozva, élő-koncert felvételeink letöltését ajánlhatjuk. Közben szerződéses megállapodást kötöttünk a Deutsche Grammophon-nal koncertek letöltési lehetőségére, amelyek az Interneten keresztül csekély áron megvásárolhatók. Ez a megállapodás jele egy új klímának a zenekar és lemezcégek közötti üzleti kapcsolatban.

– *A menedzsmentnek milyen speciális formájára van szüksége egy olyan zenekarnak, amelyik már világszerte sikeres és ismert?*

– Nem tudtam arról, hogy speciális menedzsment igényeink lennének. Mi, azt gondolom, az első 52 hetes szezonnal rendelkező zenekar vagyunk, ami természetesen költséges. A muzsikusok egész évben fizetést és legalább nyolc hét szabadságot kapnak. Nagyságunk és ismertségünk miatt

nekünk egyszerűbb a turnékon és a médiában hallgatóságot nyerni, mint kisebb és kevésbé ismert zenekaroknak. Mi soha nem pihenünk a babérainkon, soha nem tudunk hátradólni.

– *Létezik a New York-i Filharmonikusoknál egy fórum, ahová a muzsikusok például emberi kapcsolati problémáikkal fordulni tudnak? Van valami olyasmi mint személyzeti ügyekkel foglalkozó organizáció az amerikai zenekaroknál és a New York-i Filharmonikusoknál?*

– Emberi kapcsolatokból adódó konfliktusok nincsenek nálunk. Van egy zenekari személyügyi menedzser, aki a muzsikusokkal foglalkozik és természetesen van szakszervezetünk. Az én ajtóm mindig nyitva áll, és erős törekvésem, hogy a muzsikusokkal mind kollektív és mind individuális területen kapcsolatot tartsak.

– *Mit gondol, az amerikai zenekaroknak van mit tanulniuk a német illetve európai zenekaroktól?*

– Mi mindannyian tudunk tanulni egymástól. Ma azt gondolom, hogy a financiált kultúrájú európai modellt sohasem lehet az USA-ban alkalmazni; ez nyilvánvalóan valami olyan, amiért mi az európaiakat irigyeljük. Ezzel szemben azt hallom sok európai kollégámtól, hogy ők meg a mi támogatási szisztémánkat tekintik a jövő modelljének. Így egy állandó adok-kapok-ról beszélhetünk.

– *Németországban mindeddig csak kevés képzési hely van zenekari menedzserek szá-*

mára. Itt az ember csak botcsinálta módon kerül ebbe a pozícióba. Hogy van ez az USA-ban?

– Egyre több fiatal jön a zenekarhoz kultur-menedzseri végzettséggel. Üdvözlöm az ilyen tanulmányokat és az embereket, akik ezeket a kurzusokat elvégzik. Profitálunk belőlük. Ismerek a zenekarunknál és másutt is sok olyan tehetséges személyiséget, akik learning-on-the-job módon csináltak karriert. Képesség emberi kapcsolatokat kiépítésére és a zene szeretete két olyan dolog, amit nem lehet megtanulni az iskolában. Mindkettő igen fontos tulajdonság egy zenekari menedzser munkájához.

– *Ön 1962 óta sikeres menedzser, most 68 éves és nem gondol még visszavonulásra. Hogy adja tovább tapasztalatait? Alapít egy zenekari menedzsment akadémiát? Könyvet fog írni?*

– Docensként gyakran tevékenykedem az Amerikai Szimfonikus Zenekarok Ligájának Vezetői Akadémiáján, amely előkészítő tréninget kínál ügyvezetők számára. Természetesen éppen úgy érdekelt vagyok a kollegákkal és fiatal pályakezdőkkel folytatott állandó dialógusban. A New York-i Filharmonikusok gyakran felkeresik a főiskolai és egyetemi művészeti menedzseri programok hallgatóit. Én elvből részt veszek ezeken és elkísérem a fiatalokat. Ők a mi jövőnk!

– *Mehta úr, tulajdonképpen játszik ön valamilyen hangszeren?*

– Nem, én nem játszom semmilyen hangszeren.

– *„Nem vitás, hogy mindig lesz klasszikus zene”, nyilatkozott ön így egyszer. Miért olyan biztos ebben?*

– Nézzem körül a világban: a konzervatóriumok százával bocsátják ki a csodálatos muzsikusokat, mindenütt a világban mesés koncert-termek épülnek. Ázsiának vezető szerepe van ezen a területen. Ennek globális kihatása van: a klasszikus zenének közönsége van olyan országokban, mint Kína, Japán, Korea, ahol évtizedekkel ezelőtt még relative kevesen érdeklődtek iránta. A média növeli a keresletet. Mindezek alapján ragyogónak látom a jövőt, azért is, mert azok a dolgok, amik a valódi szépségről, a valódi értékekről szólnak, soha nem vesznek el. A történelem ezt bebizonyította.

(Das Orchester 2007/5)

Beat W. Hohmann

Fortissimo – következményekkel

A hivatásos muzsikuskok halláskárosodása régi téma., amely az EU zajvédelmi irányelvei miatt újra és erősebben tudatosodott. A koncertpódiumokon és zenekari árkokban történt részletes mérésekről a múltban mindig újból tudósítottak. A svájci Suva Balesetbiztosítási Intézet viszont a zenekari muzsikuskok teljes hallásterhelése reprezentatív képének kidolgozásával foglalkozik. Az eredmények figyelemre méltóak.

Hang és hallás

Az a hangerő, ami egy beszélgetés alkalmával a dobhártyára hat, csak pont egy milliomod része a statikus légnyomásnak. A hallás rendkívüli érzékenysége ezáltal jól felismerhető. Éppen olyan meglepő, hogy a dinamika: a hallásküszöb – tehát az éppen csak felfogható hang – és a fájdalomküszöb közötti hangnyomás-különbség 20 mikropascaltól 20 pascalig terjed (1 az 1 millióhoz). A hangnyomás szintjének mérésére egy logaritmikus értéket, a decibelt (dB) használjuk. A hallásküszöb eszerint 0 dB-nél, a fájdalomküszöb kb. 125 dB-nél mérhető. Egy 3 decibeles hangerő-növekedés már a hangenergia megduplázódását jelenti. Dupla hangerő érzékeléséhez, azonban a hangerő szintjének 10 dB emelkedésére van szükség. A fül természeténél fogva érzékenyebb a mély hangokra, mint a magas hangokra. Hangerő-méréseknél ezért a mély frekvenciákat majdnem mindig szűrővel csillapítják.

85 dB tartós zajterhelésnél maradandó halláskárosodás jöhet létre. Nemcsak a dobhártya sérül, hanem a belső fül is, ahol a rendkívül érzékeny hallászörös sejtek elhalnak, – először a magas, 4 kilohertz frekvenciánál, később a beszéd tartomány-

ban. Ezzel kapcsolatban károsodik a differenciáló képesség is. Zaj-túlterhelés esetén éppen olyan gyakran fülzúgás (Tinnitus) lép fel. Mindkét jelenség alaposan megnehezítheti, sőt tönkre is teheti egy zenész pályáját.

Mindig egy kicsit másképp? A svájci helyzet

A balesetbiztosítási törvény (1984) életbe lépése óta minden balesetbiztosított munkavállalóra, tehát az alkalmazott hivatásos muzsikuskokra is (a szabad-foglalkozásúakra nem) érvényesek Svájcban a munkahelyi balesetekre és megbetegedésekre vonatkozó előírások. A Svájci Suva Balesetbiztosítási Intézet, amely a munkahelyi megbetegedések kiküszöböléséért minden területen felelős, már akkor foglalkozni kezdett zajfelméréssel a zenekaroknál. Az 1985-ben megjelent Zene és halláskárosodás c. írás nemcsak a zenehallgatókkal, hanem a zenészekkel is foglalkozott. Mérőföldkövet állított fel 1996-ban a hivatásos muzsikuskok halláskárosodásával foglalkozó szimpózium. Bizonyos visszafogottság volt tapasztalható a zenekari vezetők és a zenészek részéről: némelyek fontosnak tartották nyilvánítani, hogy ők csak zenekaruk

képviselésében vannak jelen és ennek semmiképpen nincs kihatása személyes érintettségükre. 1997-től fogva a zenekari muzsikuskok folyamatosan bevonták a Suva betegség-elhárítási programjába, amely öt éven keresztül tartó rendszeres időközökben végzett hallásvizsgálatból áll. Nem hallgatható el, hogy eközben két világ feszül egymásnak. Ha a Suva alkalmazott halláskárosodás veszélyét észlelve személyes zajvédelem szükségességére figyelmeztet, a muzsikusk nem egyszer a művészet feltétlen szabadságára hivatkozik. A munkaadói oldalon megértették, hogy a halláskárosodást, mint lehetséges hivatásbeli megbetegedést, nem az egészségbiztosítási pénztárnak, hanem a balesetbiztosítónak kell jelenteni, és hogy zajvédelem szempontjából a menedzsmentet itt éppen olyan felelősség terheli mint az iparban.

Eltekintve egy időszaktól, amikor a Zene-művészek Szövetségének elnöke csak ügyvéddel volt hajlandó tárgyalni, minden érintett egyetértett abban, hogy a zenekari muzsikuskok halláskárosodásának problémája a terhelés csökkentése és a hangzás megőrzése közötti célkonfliktussal elég súlyos, és nem tekinthető a szociális partneri viszony küzdőterének. A Szövetségben bekövetkezett vezetőségi váltás után a

Zajmérés mikrofonnal a fejhallgató kengyelen

Precíziós zajszintmérő eszköz Norsonic 118 – Zajvédő „Hearwig” fejtámasz

muzsikusoknál érvényesült a felfogás, hogy az olyan intézetekkel való együttműködés mint a Suva, amely támogatást tud nyújtani a munkafeltételek megjavításához, értelmesebb, mint a konfrontáció.

Minden regiszterrel fülközelben

A hallásterhelés mértékének megállapításánál egyre inkább nyilvánvalóvá vált egy hiányosság. A nemzetközileg is publikált, kiterjedt zenekari hallásvizsgálatok ellenére, hosszú ideig hiányoztak adatok az egyéni gyakorlás okozta károsodásról és a hosszú ideig tartó zajhatás minőségéről. E hiány pótlása és a zenekarokban a halláskárosodás elleni védelem megbízható alapokra helyezése volt annak a vizsgálatnak a célja, amit a Suva a Zürichi Technikai Főiskolával együttműködve 1999/2000-ben valósított meg. Ezen kívül a zaj-terhelést a fül közeli hangszereknél – mint pl. a hegedű – is a lehetőségek szerint pontosan fel szeretnék volna mérni „halk” és „hangos” játéknál egyaránt, feltárva az egész repertoár zajterhelését.

A vizsgálatban három hivatásos zenekarból (Tonhalle-Orchester Zürich, Luzerner Sinfonieorchester, Sinfonieorchester Basel), 43 muzsikus (35 férfi, 6 nő) vett részt a 28-64 évesig terjedő kor-

Zajmérés a Suisse Romande zenekarnál. Az egyik muzsikus (nyíl) a „Hearwig” fejtámaszt használja

osztályból, minden regisztert képviselve. További felmérésekre került sor pl. a Musikkollegium Winterthur, az Orchestre de Chambre de Lausanne és az Orchestre de la Suisse Romande-nál. Az egyéni hangszergyakorlás zajterhelésének a lehetőségek szerinti pontos méréséhez a

mikrofonokat fejhallgató kengyel segítségével cirka öt centiméterre a fülbemenettől, a hallójárat meghosszabbításában helyezték el. Kiegészítésként egy olyan helyen is mértek, ahol potenciálisan egy másik muzsikus, vagy egy tanár helyezkedne el. A zenekarban a mérőmikrofo-

Hangszer	GYakorlás	Szolgálat	Összes leterheltség	Tanítás
	L_{eq}	L_{eq}	L_{EX}	L_{eq}
Hegedű	90	90	89	84
Brácsa	90	89	89	83
Cselló	84	87	86	79
Bőgő	81	87	85	75
Hárfa	87	91	89	81
Klarinét	92	91	92	87
Oboa	85	88	86	83
Fagott	87	90	89	83
Blockflöte	86	86	86	80
Fuvola	91	91	91	85
Kürt	93	92	92	89
Trombita	93	92	94	91
Tuba	93	91	92	91
Pozan	96	96	95	90
Ütő	93	89	91	89

A táblázat a zenekari muzsikusok hallás-igénybevételét mutatja a gyakorlásnál, szolgálatban (próbák és előadások alkalmával), valamint a teljes zajterhelést 40 óras hétre vonatkoztatva; a jobboldali hasábnban a tanításnál fellépő tipikus hallásterhelés látható (minden érték decibelben). A diagram jobboldalt minden tevékenység összes zajértékét mutatja, ami 85 és 95 dB között található.

nokat flexibilis huzalkengyelekkel diszkrétan fül-középen pozicionáltak.

A játékban eltöltött valóságos idő és a megmért zaj-középsztint segítségével minden muzsikus esetében kiszámíthatóvá vált a tartós zajterhelés (az előírt heti 40 óras munkaidőre vetítve).

Megfontolandó eredmények

Svájcban a hivatásos zenészek átlag heti 35 órát vannak kitéve hanghatásnak. 10–15 órát töltenek el egyéni gyakorlással. A terhelésnek ezt a tényét nem lehet figyelmen kívül hagyni. A bal és a jobb fül eközben a hangszer természetének megfelelően különbözőképpen érintett. Gyakorlás közben a hegedűsök és brácsások bal fülére átlag 93 dB, jobb fülre 86 dB hangerő hat. Ezzel szemben a hárfásoknál és kürtösöknél 89 dB-től 95 dB-ig jobboldalt állapítható meg magasabb zajszint. Egyéb hangszereknél a terhelés meglehetősen kiegyenlített. Az itt következő táblázatban mindig az erősebben igénybe vett fülre ható zajszint szerepel. A természetükénél fogva inkább „halk” és „fültávoli” hangszereknél, mint pl. a cselló és nagybőgő, a hallás-terhelést más hangszerek okozzák. Más hangszereknél a saját maguk keltette hangerő áll előtérben, amit általában figyelmen kívül hagynak.

Azokat a mérési értékeket, amik egy szimfonikus zenekarra vagy operaházra tipikusak, nem szabad minden zenekari muzsikusra ellenőrzés nélkül érvényesíteni. Egy historikus előadásmódban, barokk hangszereken játszó együttesnél – a

szólóhegedűt kivéve –, érthetően alacsonyabb értékek érvényesek: 5 dB „fül-közeli” hangszereknél, pl. fuvaláknál, és 10 dB-ig” fül-távoli” hangszereknél, pl. nagybőgőknél. A zaj összhatása a zenekari muzsikusok minden tevékenységét számba véve 85 és 95 dB között mérhető (lásd a diagrammot). Ezt más tanulmányok is megerősítik.

Az adatokból kiegészítésképpen arra is következtettek, hogy milyen hallásértalmaknak vannak kitéve a tanárok tanítás közben. Ezt arra a számításra alapozták, hogy a növendék általában a rendelkezésre álló idő felében játszik hangszerén, a tanár kb. annak ötödrészában. A tanár esetében, mivel a növendék hangszertől nagyobb távolságra helyezkedik el, alacsonyabb zajszintről beszélhetünk. Ha zenekari tagok zeneművészeti főiskolákon tanítanak, ez zenekari szolgálatukon kívül történik, tehát foglalkozási zajterhelés tekintetében a két adat összevonandó.

Miképpen csökkenthető a zajterhelés? Az eddig használatos plexi zajárnyékoló ernyők nem elég hatásosak. Eltérők a vélemények a Hearwig-féle svéd „zajvédő fejtámaszok” megítélésében. Az Orchestre de la Suisse Romande-nál rutinszerűen használják, egy német rádióállomásnál ezzel szemben a pincében raktározzák. Mindenek előtt drága, és nehézkes a beszerzése.

A kísérlet a lépcsőzetes elhelyezésre nem járt eredménnyel. Sőt, ha az emelvény egy méternél alacsonyabb, a zajterhelés még növekedhet. Ez arra vezethető vissza, hogy a hangos trombiták és har-

sonák tipikusan enyhén lefelé tartott hangszerral fújnak; ha a trombitás magasabban ül mint az előtte ülő muzsikusok, közvetlenül a fülükbe fúj. Némi javulást lehet elérni, ha a trombiták és harsonák előtti teret megnövelik, mint ahogy ez a zürichi Tonhalle-ben megvalósult.

A muzsikusok hallásuk védelmében sajnos egyre inkább csak a speciális, csekély torzító tulajdonsággal rendelkező fül dugóhoz nyúlhatnak, amely még igény szerint pillanatok alatt alkalmazható is.

Több decibel – jobb zene?

Nemcsak a muzsikusoknak, hanem a karmestereknek is feltehető az alapvető kérdés, hogy vajon a zenei minőség és dinamika egy kicsit kevesebb decibellel nem megvalósítható-e. A zajszint problémával kapcsolatos beszélgetéseknél a zenészek gyakran a dirigensre, a dirigens a művészeti igazgatóra, az pedig a koncert közönség vélt elvárásaira hivatkozik, de ez utóbbit még soha nem mérték fel.

Maestro Erich Leinsdorf azonban intenzíven foglalkozott az „igazi” hangerővel. Egy Prokofjev szimfónia próbájánál megmagyarázta a kürtösének: „Prokofjev hangzás-világában a kürt-fortissimo egy háztartási porszívó zúgása és egy fagott-hang között szólal meg. Prokofjev még nem tudta, hogy a kürtösök egy szép napon képesek lesznek olyan fortissimo hangok kibocsátására, amit ma megérezhetnek. Kérem még egyszer! – és legyen ez a ff és fff meno forte!

(Das Orchester 2007/7–8)

Klaus Wogram

Elterelt hang

Zajcsökkentés a zenekarban hangvédő ernyővel

A Braunschweigi Fizikai-Technikai Intézetben az eddigieknél hatásosabb hangvédő ernyők fejlesztésén dolgoznak.

Ha manapság a zenekari muzsikuskok zajterhelésével foglalkozunk, ez az EU aktuális rendeletének a következménye, amely most már csupán maximum 85 dB zajszintet engedélyez. Amennyiben ennél magasabb zajszint várható, úgy a munkáltatónak gondoskodnia kell megfelelő védelemről. Természetesen védelmet nyújthat a füldugó is a túl magas zajszint ellen, de vajon melyik muzsikusk lenne hajlandó ezzel játszani? A saját frazeálás meghallásából sok veszendőbe megy.

Ebben a szorult helyzetben talán egyéb zajcsökkentő eljárások segíthetnek, olyanok, amelyeknek nincs olyan közvetlen befolyása az egyéni játékokra, mint a füldugónak. Lehet olyan zajvédő ernyőre gondolni, amelyet fel lehetne állítani a zenekar azon tagjai akik a legmagasabb zajszinten játszanak, és azok között, akiknek ettől szenvedniük kell. Ezeknek az ernyőknek kétségtelenül egészen más tulajdonságokkal kell rendelkezniük, mint azoknak, amelyeket manapság néhány zenekarnál használnak. Mindenek előtt el kell kerülni, hogy ez az ernyő a hangokat fókuszálja, mint ahogy ez a gyakran alkalmazott homorú plexi ernyőknél történik.

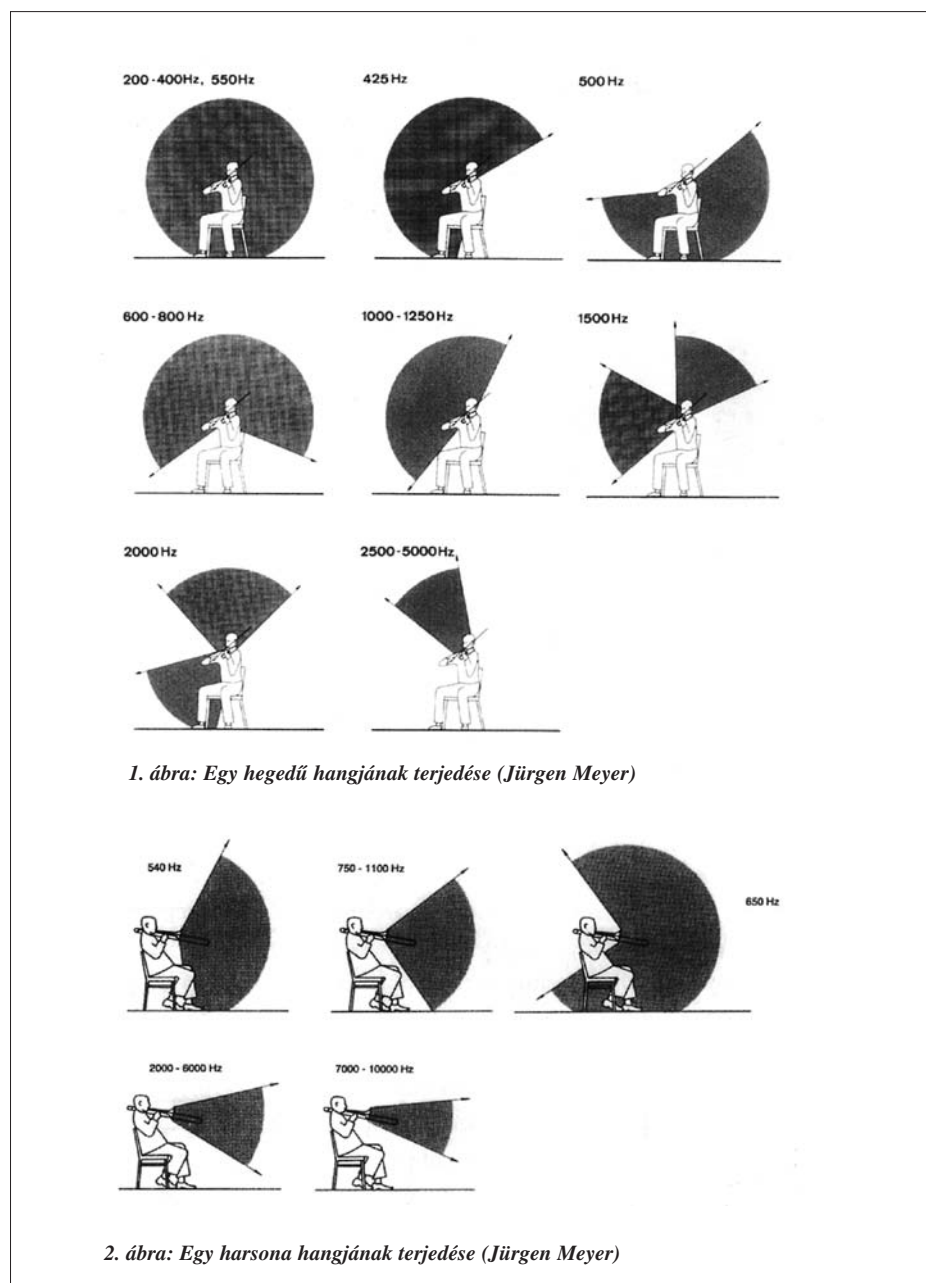
Új hangvédő ernyők

Ahhoz, hogy az ilyen új zajvédő ernyők feladatát és hatását megérthessük, először is meg kell figyelniük a hang terjedését egy zenekarban belül. A hang egy teremben főként egyenes vonalban terjed és leegyszerűsítve fénysugárként kezelhető. Ez azt jelenti, hogy a hanghullámok vagy hangsugarak az akusztikailag kemény anyagon visszaverődnek, a puha anyagon meg elnyelődnek, a fényhez hasonlóan, amelyik kemény tükörfelületen visszaverődik és fekete felületen elnyelődik. Attól, hogy ez az egész a hangmagasságtól, azaz a frekvenciától függ, most eltekintünk

A hangszerek az általuk létrehozott hangot nem csak egyetlen irányba, hanem magas és alacsony frekvenciák szerint rétegezve általában a terem különböző ir-

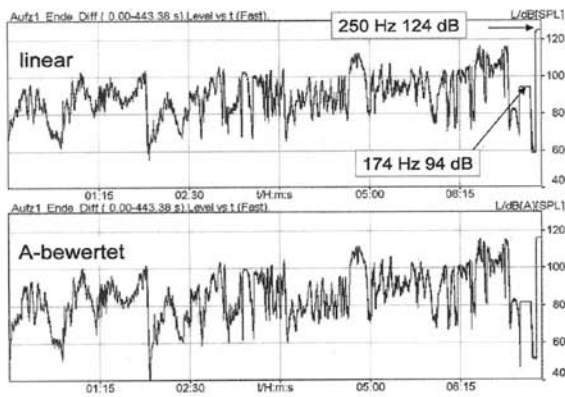
nyába sugározzák. Így az alacsony frekvenciájú hangok néhány kivételtől eltekintve körlakúan terjednek, azaz minden irányba azonos erősséggel sugároznak. A közép- és magas frekvenciájú hangok növekvő mértékben kapcsolódnak hangnyalábbá, eközben azonban be tudják tölteni a teret. Minél kevésbé kifejezően jön

létre az ilyen sugárzás, tehát minél inkább egy adott irányban nyalábszerűen terjed, annál inkább emelkedik a zajszint. Jürgen Meyer munkájában ezek az összefüggések jól érthető formában jelennek meg az illusztrációkon. Az első ábra egy hegedű, a második egy harsona hangjának terjedési irányát mutatja be.

1. ábra: Egy hegedű hangjának terjedése (Jürgen Meyer)

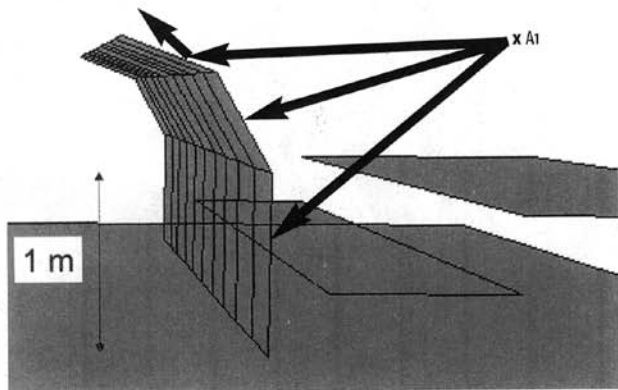
2. ábra: Egy harsona hangjának terjedése (Jürgen Meyer)

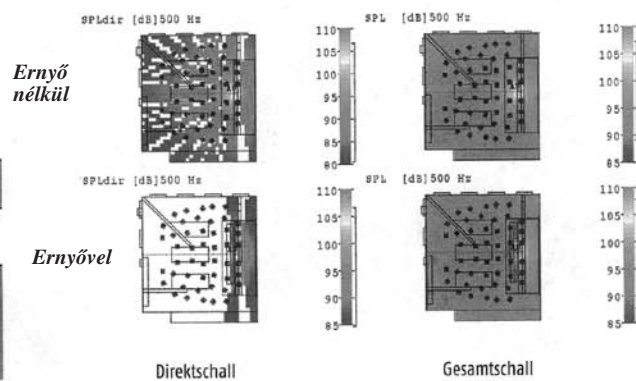
3. ábra: A rezek hangerő-szintjének alakulása Richard Wagner Walkür-jének I. felvonása végén

5. ábra: A zajvédő ernyő modellje és hatása (Roland Pangert)

4. ábra: A rézfúvósok előtt felállított zajvédő ernyő modellje.

6. ábra: Hangerő-eloszlás a próbateremben (Braunschweigi Állami Színház)

Rézfúvók

Mint azt más szerző számos vizsgálata kimutatta, a harsonák hozzájárulnak a zenekarban a legerősebb hangnyomást (123 dB(A)-ig), úgy, hogy ez a zenész kollégák halláskárosodásának legfőbb okozója lehet. Emiatt mindenekelőtt arra kellene koncentrálnunk, hogy ezek a hangszerek által kibocsátott hangot más muzikusok felé leárnyékoljuk.

Richard Wagner Walkür-jének egyik próbáján műfej-mikrofonokkal felvételek készültek a Braunschweigi Staatstheater zenekari árkában. Megmérték a trombiták mögött ülő harsonák előtt a zajszintet. A 3. ábra mutatja a zajszint növekedését az első felvonás utolsó ütemeiben. Ez a végén eléri a 115 dB(A) értéket, ami a harsonák előtt ülő kollégák számára természetesen extrém terhelést jelent.

Hasonló problémák adódnak a zenekari próbatermekben, mivel ott is behatárolt tér áll rendelkezésre. Erre a célra hangvédő ernyőket terveztek, amelyek hatása számításokon alapuló tér-szimulációs proram segítségével állapítható meg. A 4.

ábrán egy ilyen ernyő látható; a harsonák és trombiták kicsit megemelve ülnek a klarinétok és brácsák mögött, és közvetlenül az ernyőre fújnak (fekete nyilak).

Az 5. ábrán jól felismerhető az ernyő hatása. Az ernyő sík felületei visszaverik a hangokat, a kis kereszttekkel jelölt abszorbeáló felület után. Ilyen módon a rézfúvók hangja mintegy elnyelődik, ill. elvezetődik az előttük ülő kollégák feje felett.

Az ilyen hangvédő ernyők hatása a próbateremben a 6. ábrán látható. Az ábra a terem keresztmetszetét mutatja a zajszint-eloszlásával, amit egy 85–110 dB(A) szűrskálán mérnek. Az ábra bal oldali része a direkt hang erejét mutatja, ami tehát közvetlenül a hangforrásból (jobbról) ered. A jobboldali rész a teljes hangzást ábrázolja, ami a direkt hangból és a visszaverődés által létrejött hangból tevődik össze. A kép felső fele a hangerő-szint megoszlását zajvédő ernyő nélkül, míg az alsó fele az ernyő közbeiktatásával ábrázolja. A kis pontok sematikus módon a muzikusokat jelzik. Világosan látható az eredmény, hogy a direkt hang, amely a rezek előtt ülő kollégák hallását erősen

igénybe veszi, a bemutatott módon alkalmazott zajvédő ernyővel veszít erejéből. A teljes hangzás ugyanakkor csak jelentéktelen mértékben befolyásolt!

Az ilyen zajvédő ernyőknek azonban még további igen fontos funkciókkal is rendelkezniük kell. Egyrészt fényáteresztőknek kell lenniük, hogy a muzikusok és a karmester közötti kommunikáció ne sérüljön, és a rezek „elirányított” hangjának nagyobb részét el kell vezetniük a dirigenshez, hogy az a hangszintet kontrollálni és a helyes egyensúlyt a különböző regiszterek között megteremteni képes legyen. Ha az ernyő túl sok hangot nyelne el, az lenne az eredménye, hogy a rezeknek még hangosabban kellene játszaniuk, hogy a karmester a helyes egyensúlyt megalkothassa, és így a zaj elleni védekezés értelmét vesztené.

A zajvédő ernyők kísérletezésével jelenleg a Braunschweigi Fizikai-Technikai Intézet egy kis projekt keretében foglalkozik. Itt, a Stuttgarter Fraunhofer Társaság Építésfizikai Intézetében kifejlesztett mikroperforált akril-üveg lapokat alkalmazták. (Das Orchester 2007/7-8)

Bernhard Richter/Mark Zander/Claudia Spahn

Zajvédelem a zenekarban

Aktuális gyakorlat és ajánlás a jövőre

Fizikai értelemben a zenekari muzsikusi hivatása abból áll, hogy hangokat bocsát ki. De éppen ez a hang okozhatja feladata elvégzésének ellehetetlenülését, ha a túl erős hang a hallását károsítja.

Szükséges tehát a védekezés. De vajon milyen? Ebben az esetben a védekezés tulajdonképpen a hallás csökkentését jelenti, a hivatásos muzsikáláshoz azonban a fülnek olyannyira nyitottnak kell lennie, mint semmilyen más foglalkozásnál.

A fül egy csodálatos érzékszerv, amelynek az emberre jellemző beszéddel vagy zenével folytatott kommunikációban döntő szerepe van. A fül bámulatra méltó teljesítménye a halk zajok, hangok vagy dallamok érzékelésének és feldolgozásának képességében bontakozik ki. Erős zajok, amilyeneket manapság ipari gépek és egyéb zajforrások bocsátanak ki, a természetben tulajdonképpen nem fordulnak elő, és ezért a fül nem jól reagál rá. Ezért a fül az erős hanghatásnak majdnem minden védelem nélkül ki van szolgáltatva. Már régen ismert, hogy a muzsikások hallása hivatásuk gyakorlásának mindennapjaiban ki van téve zajártalomnak. Hosszabb ideig ható 85 dB erősségű hanghatás a hallást tartósan károsíthatja. Mind a halláscsökkenés, mind a fülzúgás lehetetlenné teheti egy muzsikusi pályájának folytatását. Fokozott értelmet nyer ez a probléma az EU zajvédelmi irányelveinek életbe lépésével. Ez a zenei szektorra is nyomatékot fordít.

A következőkben arról a vizsgálatról lesz szó, amit a német zenekarokban az elmúlt évben végeztünk el. A kutatás célja annak felmérése volt, hogy a halláscsökkenés megakadályozására milyen zajvédő eszközök alkalmazása volna kívánatos.

A tanulmány céljára kilenc német hivatásos zenekar 429 zenekari muzsikusának véleményét mértük fel kérdőívek segítségével. A muzsikusoktól kapott írásbeli válaszok kiegészítésére személyes beszélgetéseket folytattunk az adminisztratív és művészeti vezetés képviselőivel. A kérdőíveknél lényeges kiinduló pontként tekintettük az olyan kérdéseket, amelyek arra vonatkoztak, hogy mit tudnak a zenészek a zajterhelésről és zajártalomról, hogy ismerik-e a kereskedelemben kapható zajvédő eszközöket és használták-e már azokat, hogy a hangerő, zajártalom és

zajvédelem a zenekarban játszik-e szerepet és hogy a muzsikások gondot fordítanak-e saját hallásuk védelmére. A kiegészítő interjúknál arra is rákérdeztünk, hogy miképpen állapítják meg a hangerőt és mit tesznek a zenészek hallásvédelme érdekében.

Az egyéni hallásvédő eszközök fajtái

Az alábbiakban azokat a hallásvédő eszközöket írjuk le, amikkel kapcsolatban a zenészeket megkérdeztük.

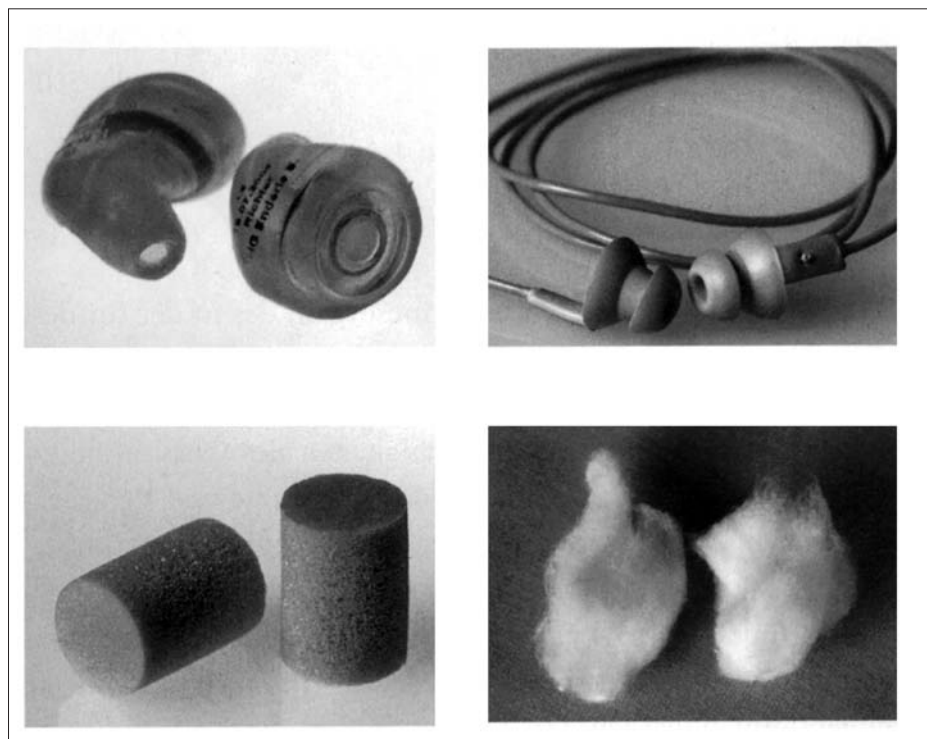
■ 1. típus: egyénileg, a hallójáratba helyezhető fül dugó, amelyre lineáris (egyenletes) szűrőhatás jellemző. Ez a fül dugó, mind zajcsökkentő – és ezáltal védelmet nyújtó – és frekvenciavezető ha-

tása, mind alkalmas formája tekintetében a legmegfelelőbbnek tekinthető.

■ 2. típus: előre gyártott, szintén szűrővel ellátott zajvédő dugó, amely a magas és mély frekvenciákat lehetőség szerint lineárisan csökkenti.

■ 3. típus: iparilag előállított habszivacs-dugó, amely a hallójáratot ugyan jól szigeteli, de a hangot elnyeli, mivel nem biztosítja a lineáris frekvencia-áteresztést és főleg a magas frekvenciákat tompítja.

■ 4. típus: Egyedi módon, papírból vagy vattából készített dugasz. Ez a védőeszköz ugyan csökkentheti a szubjektív hallásigénybevételi érzést, a hallójáratot azonban nem fedi teljesen és ugyancsak elnyeli a hangot azzal, hogy a magas frekvenciákat erősebben csillapítja, mint a mélyeket. Csak vészhelyzetben alkalmazható.

Jelenleg használható zajvédő eszközök

A lényeges eredmények

A különböző védőeszközök jól ismertek a zenekari muzsikuskor körében. Az egyéni- leg alkalmazható 1. típust mintegy három- negyede a megkérdezett muzsikuskor ismeri, a gyárilag készített 3. típus és az improvizált 4. típus is hasonló mértékben ismert. Csupán a lineáris, nem egyéni- leg hozzáigazítható 2. típusról hallott csupán a fele a zenekari tagoknak. Csak a megkér- dezettek fele rendelkezett tapasztalattal a védőeszközök használatára vonatkozólag. Zajvédő eszközöket – gyakorlás, próba és fellépési szituációkat együttesen értve – a megkérdezettek maximum egyhateda használ. Próbák alatt a leggyakoribb (15,6%) az 1. típus használata. Figyelem- felkeltő az a tény, hogy az egyéni zajvédő- használat valóban igen ritka, miután pedig mintegy kétharmada a megkérdezetteknek úgy nyilatkozott, hogy gondot okoz szá- mára a zenekari munka révén bekövetkez- hető halláskárosodás. Majdnem a fele a megkérdezetteknek fél attól, hogy hallása hivatása gyakorlása folyamán egyszer oly mértékben károsodik, hogy munkáját abba kell hagynia. Ezután világossá vált a ka- pott információkban rejlő ellentmondás, egyéni tapasztalat és a védő eszközök konkrét használata és a zenészek gondol- ja és félelmei között. A rendelkezésre álló védő-eszközök értékelésénél a legjobb osztályzatként „megfelelőt” tudunk adni. (Iskolai 3. osztályzat az 1. típusnak). A muzsikuskor megkérdezték, hogy egy védőeszköz használatánál annak mely tu- lajdonosságát tartják lényegesnek. A legfon- tosabbaknak a hangzás és zenei szempont- ok bizonyultak, amelyek az eddig ismert eszközöknél eddig nem voltak ideálisak. Fogyatékoságként említették, hogy az egyéni- leg alkalmazható zajvédő eszközök meghamisítják a saját és más hangszerek hangképét és ezáltal akadályozzák az összjátékot. A rézfúvósok különösen az ún. „okklúzió-hatás”-ra panaszkodtak, az- az a csontok közvetítésével észlelt, zava- róan felerősödött hangra. Az interjúk iga- zolták a kérdőívek adatait, ám itt a határértékek ismeretére vonatkozóan néha jelentős hiányosságok mutatkoztak meg. Különböztek a vélemények a rendszeres hallástereszték szükségességével kapcsola- tban is. Minden megkérdezett egyetértett abban, hogy fontos a zajvédelem a zene- karban, de a művészi szabadságot még- sem volna szabad különféle hallásvédelmi intézkedésekkel korlátozni.

Vita

Az új előírás mindenekelőtt technikai intézkedéseket céloz meg. (teremakusztika, árnyékolás, stb.) Az egyéni zajvéde- lem a sor végén áll, bizonyos esetekben azonban nem nélkülözhető, ha az ember a halláskárosodások csökkenését kívánja el- érni. A különböző zajvédő eszközök hasz- nálatánál és a zajvédelmi intézkedések végrehajtásánál egy zenekarban sok ne- hézséget kell legyőzni. Először is meg kell állapítani, hogy az egyéni- leg használható zajvédő eszközök ma még nem minden- ben felelnek meg a muzsikuskor speciális elvárásainak. Ez bizonyára a fő oka annak, hogy nem eléggé terjedtek el. Az eszközök technikai fejlesztése – különösen az okk- lúzió-effektus fellépésének csökkentése – még előreláthatóan több évet vesz igény- be, úgyhogy erre most nem lehet várni, a hallásvédelmet a jelenleg rendelkezésre álló eszközökkel kell megvalósítani.

Különösen súlyosan esik a latba az, hogy a zenekari muzsikuskoroknál a közösen létrehozott zenei hangzáseredmény együt- tal az egészségkárosító zajterhelés forrása is – ellentétben más foglalkozási csoport- toknál, ahol a zajterhelés a tulajdonképpe- ni produktum előállításánál nem kívána- tos mellékhatásként lép fel. Mivel a fül számára a legmagasabb zajszint legtöbbször a saját hangszertől származik, az a sajátos helyzet áll elő, hogy a muzsi- kusnak az önmaga által létrehozott hang- tól kell védenie magát. Ehhez tartozik még az is, hogy egy zenekar közös hang- zásprodukcója intenzív kommunikációt kíván meg a karmesterrel és a zenészek között, és a zajvédelem ezt a kommuniká- ciót – valóságosan vagy lélektanilag – akadályozhatja. Ezért az alkalmazott

zajvédő eszközöknek egyrészt nem szabad a művészi teljesítményt negatívan befolyá- solnia, másrészt nem szabad elfogadni azt, hogy a zenekari muzsikuskor foglalkozá- sánál fogva a halláskárosodás egészség- ügyi rizikójának legyen kitéve, amely be- folyásolhatja hivatása gyakorlását és személyes életvitelét. A zajterhelés szem- pontjából a különböző hangszer-típusok között különbség van a hangkibocsátás erőssége és így a napi zajexpozíció-szint- jük között. A 85 dB értéket azonban a ze- nekarban minden muzsikuskor túllépi. A kar- mestereket alacsonyabb hangerő-szint éri és pozíciójuknál fogva lehetőségük van a hangerőt a számukra veszélytelenebb tar- tományban tartani. A zenekari tagok és a karmester tehát nem azonos mértékben van kitéve a közvetlen zajártalomnak, ezért a karmesternek képesnek kell lennie a muzsikuskor érző ártalom felismerésére és hozzájárulnia annak csökkentéséhez.

Kutatásaink során bebizonyosodott, hogy a témát mind a zenekari muzsiku- sok, mind a dirigensek és az adminisztrá- ció fontosnak tartotta. Azonban azt ta- pasztaltuk, hogy az EU erre vonatkozó előírásaival egyik fél sincs tisztában. Ezen nem lehet csodálkozni, hiszen stúdi- umuk során sem a muzsikuskor, sem a kar- mesterek nem hallottak a zajártalomról. Minden megkérdezett csoportnál egysé- gesen mutatkozott meg a tendencia, a hal- lásvédelem felelősségének másokra hárí- tására. Ez a téma konstruktív kezelésére bizonyára alkalmatlan helyzet, és blok- kolja az aktív cselekvést.

Javaslatok a hallás védelmére

Fontos első teendőként – kutatásaink eredményére támaszkodva – az informá-

Zajvédő eszköz	Szituáció	Gyakoriság (minden adat %-ban)		
		Nagyon gyakran	Gyakran	Néha
1. típus	Gyakorlás	3,3	1,4	1,9
	Próba	5,1	3,3	7,2
	Fellépés	4,9	2,3	4,4
2. típus	Gyakorlás	0,2	0,0	0,7
	Próba	0,9	1,4	1,2
	Fellépés	0,7	1,4	1,2
3. típus	Gyakorlás	0,2	0,0	1,9
	Próba	0,7	2,1	6,8
	Fellépés	0,7	1,6	5,6
4. típus	Gyakorlás	0,9	0,5	0,9
	Próba	1,9	1,2	6,8
	Fellépés	1,6	0,9	3,0

Igazgatóság

Az adminisztrációnak a muzsikuskok rendelkezésére kellene bocsátania az egyéni zajvédelemhez szükséges eszközöket és biztosítania kellene a megfelelő munkafeltételeket. Az utóbbi a zenekari próbák és előadások teremakusztikai tulajdonságaira, valamint a próbák és előadások erősebb és pihentetőbb zajszintje váltakozásának biztosítására vonatkozik. Az adminisztratív oldalról biztosítani kellene az új rend szerint előírt rendszeres munkaegészségügyi vizsgálatokat.

Karmesterek

A karmestereknek – bár ők kevésbé érintettek – osztozniuk kellene a felelősségben muzsikusaik egészségéért. Ide tartozik adott esetben a muzsikuskok figyelmeztetése a zajártalomra és felhívás egyéni zajvédő eszköz használatára. Habár a muzsikuskok ülésrendjének megváltoztatása az összajszintet nem csökkenti, a különösen zajexponált pozíciók rotációja pszichológiai okokból is hasznos lehet. A karmester vezetési helyzetét arra is felhasználhatja, hogy a hangerőt egyes helyzetekben, próbákban, előadásokban az észszerű határon belül tartsa.

Zenekari muzsikuskok

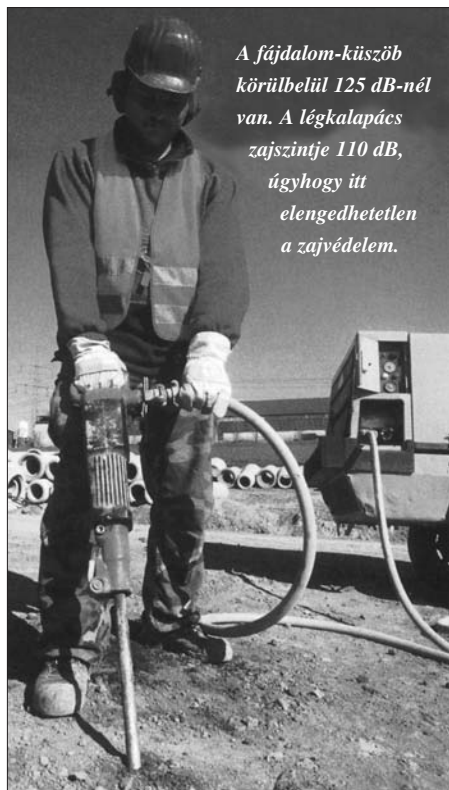
Kívánatos volna, hogy a muzsikuskok saját egészségvédelmük érdekében előírásokat és javaslatokat elfogadjanak. Itt az igazgatósággal, a dirigenssel, valamint különösen az illetékes üzemorvossal való bizalmi kapcsolat fontos. Minden muzsikusknak azt ajánljuk, hogy az előírt üzem-

orvosi hallás-vizsgálatoknak vesse alá magát és ezt ne tekintse a munkaadó ellenőrzésének, hanem szükséges kontrollnak saját érdekében. Itt még sok bizalomkeltő lépésre van szükség. Különösen fontos volna a hallás-felmérés a zenekari munka megkezdésekor, amelynek eredményéhez képest a későbbi halláskárosodás megállapítható. Egyúttal az audiometriai vizsgálat mellett a diagnózis részletes megbeszélésére és egyéni zajvédelmi tanácsadásra is sort kellene kerítenie az üzemorvosnak. További információkért és tanácsadásért szükség szerint muzsikusk-egészségügyi intézmény felkeresése is lehetséges.

Az egyéni zajvédő eszköz alkalmazásához mindenek előtt türelem szükséges, és hajlandóság annak hosszú időn keresztül történő megszokásához. Kutatásaink során azok a muzsikuskok voltak elégedettek, akik zajvédő eszközöket több éven keresztül kipróbálták és egyéni igényeikhez hozzáigazították. Éppen a kezdeti stádiumban fordulhatnak elő irritációk, mivel a megszokott hangbenyomás meghamisítódik. Egyes muzsikuskok beszámolója szerint praktikus a védőeszköz alkalmazását a partitúrába bejegyezni és a zenei folyamatba beleilleszteni.

Különösen kívánatos volna a hallás és hallásvédelem témáját már a főiskolai képzésben meggyökereztetni, mivel a stúdió védett közegében a zajvédelem megszokása és a téma tabun kívül helyezése könnyebb volna, mint a hivatás gyakorlása közben. A zajvédelem témája és az erre vonatkozó szükséges információk mint zenész egészségvédelem tantárgy lenne beilleszthető a tanmenetbe.

(Das Orchester 2007/7-8)

A fájdalom-küszöb körülbelül 125 dB-nél van. A légkalapács zajszintje 110 dB, úgyhogy itt elengedhetetlen a zajvédelem.

ció-helyzet javítását tartjuk. Felvilágosító központokat kell felállítani. A hallásvédelmi eljárásoknak az egyes zenekarokban történő meghonosításáról szóló tárgyalások érdekében a szükségességek tényével mind a muzsikuskoknak, mind a karmesternek és az adminisztrációnak tisztában kell lennie. A zajvédelmi eljárások megvalósításánál elengedhetetlen feltételnek tartjuk továbbá, hogy minden érdekelt a hallásvédelmet közös ügynek fogja fel és kivegye részét benne. A következőkben olyan javaslatokat teszünk, amelyek megvalósítása a felsoroltak felelősségi köréhez tartozik.

ÖN IS LEGYEN ELŐFIZETŐNK!

zeneKar

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK,
VALAMINT A MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK
ÉS TÁNCMŰVÉSZEK SZAKSZERVEZETÉNEK KÖZÖS SZAKLAPJA

Megjelenik: évi 6 alkalommal
1 példány ára 300 Ft
Előfizetőknek: 1440 Ft + postaköltség.
Összesen 2100 Ft/év.

Eljut: minden magyar szimfonikus zenekarhoz, zenei intézményhez, és a zene iránt érdeklődőkhöz.

Foglalkozik: A magyar és külföldi zenei közélet aktuális történéseivel, szakmai érdekességekkel, hangversenykritikákkal, zenetörténeti írásokkal, hangszertörténettel és a zenészek egészségi bántalmaival, illetve azok megelőzésével és gyógyításával, valamint hangverseny-programokkal.

Közéleti cikkek és hangverseny-programok az interneten is olvashatók: www.hungorchestras.com
Megrendelhető: e-mailben: info@zenekarujsg.hu, faxon: (36 1) 227 13 80

BUDAFOKI DOHNÁNYI ZENEKAR

Október 1. hétfő 19.30

Zeneakadémia

UNIVERSITAS 1

Beethoven: Egmont nyitány

Beethoven:

IV. G-dúr zongoraverseny

Elgar: Enigma Variációk

Ian Fountain – zongora

Vez.: Hollerung Gábor

Október 5. péntek 19.00

**Klauzál Gábor Budafok–
Tétényi Művelődési Központ**

*BUDAFOKI HANG-
VERSENYESTÉK 1*

Beethoven:

Esz-dúr zongoraverseny

Beethoven: II. szimfónia

Oravecz György – zongora

Vez.: Hollerung Gábor

Október 7. vasárnap 11.00

Zeneakadémia

A MEGÉRTHETŐ ZENE 1 –

Családi hangversenysorozat

karmesteri magyarázattal

KORSZAKOK HATÁRÁN

Beethoven: II. szimfónia

Előad és vezényel:

Hollerung Gábor

Október 13. szombat 11.00

**Klauzál Gábor Budafok –
Tétényi Művelődési Központ**

A ZENE TITKAI 1 – Ifjúsági

hangversenysorozat karmesteri

magyarázattal NYITÁNYOK

Händel: Tűzijáték szvit – nyitány

Beethoven: Egmont nyitány

Rossini: A sevillei borbély –

nyitány

Erkel: Hunyadi – nyitány

Brahms: Akadémiai ünnepi

nyitány

Előad és vez.: Hollerung Gábor

Október 13. szombat 15.00

**Rózsavölgyi Közösségi Ház
ZENEÉRTŐ LESZEK 1 –**

*Hangszerbemutató óvodásoknak
és kisiskolásoknak – Bemu-
tatkozik a vonós család*

A hegedű, a brácsa, a gordonka
és a nagybőgő

Közreműködnek a Budafoki

Dohnányi Zenekar művészei

Előad: Zelinka Tamás

A hangversenyre a belépés

díjtalan!

November 9. péntek 19.00

Klauzál Gábor

Budafok– Tétényi Művelődési

Központ

*BUDAFOKI HANG-
VERSENYESTÉK 2*

Smetana: Moldva

Csajkovszkij:

Rokokó variációk

Csajkovszkij:

Manfréd szimfónia

Várdai István – cselló

Vez.: Yeruham Scharovsky

November 11. vasárnap 19.30

Zeneakadémia

UNIVERSITAS 2

Smetana: Moldva

Wieniawski:

d-moll hegedűverseny

Csajkovszkij:

Manfréd szimfónia

Oláh Vilmos – hegedű

Vez.: Yeruham Sharovsky

November 17. szombat 11.00

Klauzál Gábor

Budafok – Tétényi Művelődési

Központ

A ZENE TITKAI 2

– Ifjúsági hangversenysorozat

karmesteri magyarázattal

A MAGYAR NÉPZENE ÉS

MŰZENE

Páva dallamok

Kodály: Páva variációk

Hegedűs Együttes

Honvéd Férfikar

(karigazgató: Drucker Péter)

Előad: Drucker Péter

Vez.: Werner Gábor

November 17. szombat 15.00

**Rózsavölgyi Közösségi Ház
ZENEÉRTŐ LESZEK 2 –**

*Hangszerbemutató óvodások-
nak és kisiskolásoknak*

A virtuóz fafúvósok

A fuvola, az oboa, a klarinét és a
fagott

Közreműködnek a Budafoki

Dohnányi Zenekar művészei

Előad: Zelinka Tamás

A hangversenyre a belépés díjtalan!

DEBRECENI FILHARMONIKUS ZENEKAR

Szeptember 29.

Kodály Zoltán: Háry János

Október 31. 19.00 óra

Református Nagytemplom

Bach: h-moll mise

Vezényel: Ella István

Km.: Halmai Katalin, Wiede-

mann Bernadett, Szabóki Tünde

Klein Ottokár, William Townand

November 08. 19.30 óra

Kölcsey Központ

Liszt: Les Préludes

Liszt: A-Dúr zongoraverseny

Brahms: B-dúr zongoraverseny

Vezényel: Ménesi Gergely

Km.: Hegedűs Endre – zongora

DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR

Október 5. péntek

BM Duna Palota

J. Haydn és Mozart művek

Énekel és vezényel: Markus

Oberholzer

November 23. péntek

BM Duna Palota

Liszt: Á-dúr zongoraverseny

Rachmanyinov: Rapszódia egy

Paganini-témára

Dukas: C-dúr szimfónia

Vez.: Deák András

Km.: Oravecz György

BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG

Október 15.

KODÁLY BÉRLET

Mendelssohn: Ruy Blas-nyitány

Mendelssohn:

e-moll hegedűverseny

Rachmanyinov:

II. szimfónia e-moll, op.27

Vez.: Kesselyák Gergely

Km.: Baráti Kristóf

November 26.

Dohnányi bérlet

Wagner: A nürnbergi mesterdal-
nokok – nyitány

Schubert-Dohnányi:

f-moll fantázia

Dukas: A bűvészinás

Rachmanyinov-Kocsis: Két dal

R. Strauss:

Till Eulenspiegel vidám csínyjei

Vez.: Kocsis Zoltán

Km.: Fekete Attila

November 27.

Mahler bérlet

Wagner:

A nürnbergi mesterdalnokok –

nyitány

Schubert-Dohnányi:

f-moll fantázia

Dukas: A bűvészinás

Rachmanyinov-Kocsis:

Két dal

R. Strauss:

Till Eulenspiegel vidám csínyjei

Vez.: Kocsis Zoltán

Km.: Fekete Attila

GYŐRI FILHARMONIKUS ZENEKAR

Október 1. hétfő 19.00

Bazilika

*LEMEZBEMUTATÓ HANG-
VERSENY*

*A Győri Bazilika Zenei Kincsei
III.*

Km.: Czeiner Rita

Dobi Kiss Veronika

- Marosvári Péter
Pintér Ferenc
Cziglányi László
Palestrina Kórus
Vez.: Katona Tibor
Október 8. hétfő 18.00
Ifjú Tehetségek Gála
Vez.: Medveczky Ádám
- Október 16. kedd 19.30**
Wien Musikvereinsaal
Verdi: Nabucco-nyitány
Rabszolgakórus
Részletek Saint-Saens, Mascagni,
Puccini operákból
- Október 17–18–19–24.**
Veszprém megye
Ifjúsági hangverseny
Mozart: Bastien és Bastienne
Km.: énekművészek
Vez.: Hámosi Máté
- Október 29. hétfő 19.00**
Bazilika
Dvorák: Requiem
Km.: Cserna Ildikó
Wiedemann Bernadett
Wendler Attila
Berczelly István
Nemzeti Énekkar
Vez.: Medveczky Ádám
- November 5. hétfő 19.00**
Richter Terem
Liszt bérlet
Haydn. D-dúr szimfónia No. 104.
Mozart: G-dúr hegedűverseny
KV. 216
J. Hübler: Versenymű 4 kürtre
és zenekarra
Beethoven: II. D-dúr szimfónia
Km.: Kalló Zsolt-hegedű
Dankos Ferenc-kürt
Molnár Gyula-kürt
Falvai Márton-kürt
Szabó János-kürt
Vez.: Medveczky Ádám
- November 6. kedd 19.00**
Tapolca Művelődési Ház
Liszt bérlet
Haydn. D-dúr szimfónia No. 104.
Mozart: G-dúr hegedűverseny
KV. 216
J. Hübler: Versenymű 4 kürtre
és zenekarra
Beethoven: II. D-dúr szimfónia
Km.: Kalló Zsolt-hegedű
Dankos Ferenc-kürt
Molnár Gyula-kürt
Falvai Márton-kürt
Szabó János-kürt
Vez.: Medveczky Ádám
- és zenekarra**
Beethoven: II. D-dúr szimfónia
Km.: Kalló Zsolt-hegedű
Dankos Ferenc-kürt
Molnár Gyula-kürt
Falvai Márton-kürt
Szabó János-kürt
Vez.: Medveczky Ádám
- November 17. szombat 18.00**
KÉSZ hangverseny
Smetana: Moldva szimfonikus
költemény
Chopin: E-moll zongoraverseny
Muszorgszkij: Hovanscsina
előjáték és részletek az operából
Erkel: Hunyadi L. – Gyászinduló
László áriája az I. felv.
Dózsa Gy. – Jósnő dala
Hunyadi L. – Gara nádor áriája
Bánk bán – Hazám, hazám...
Km.: Sántha Jolán
Molnár András
Berczelly István
Vez.: Medveczky Ádám
- November 26. 19.00**
Richter Terem
Kortárs zenei est
- November 29. csütörtök 19.00**
Richter Terem
Liszt bérlet
Gershwin: Egy amerikai Párizs-
ban, Kék rapszódia
Barber: Adagio
Copland: Billy a kölyök
Km.: Németh Gergely-zongora
Vez.: Medveczky Ádám
- November 30. péntek 19.00**
Szombathely Bartók Terem
Gershwin: Egy amerikai Párizs-
ban, Kék rapszódia
Barber: Adagio
Copland: Billy a kölyök
Km.: Németh Gergely-zongora
Vez.: Medveczky Ádám
- MISKOLCI
SZIMFONIKUS
ZENEKAR**
- Október 8. 19.00**
Művészetek Háza
Szezonbérlet
- „Kodály-est”
Budavári Te Deum
Galántai táncok
Székely fonó – szvit (Lantos
Rezső összeállítása, 1977)
Ének: Polyák Valéria, Schöck
Atala, Potyók Dániel, Cser
Krisztián
Km.: Christelijke Oratorium
Vereniging Scheveningen
Budapesti Ifjúsági Kórus
(karigazgató Gerenday Ágnes)
Miskolci Szimfonikus Zenekar
Vez.: Jos Vranken Jr.
- November 8. 19.00**
Művészetek Háza
Mesterbérlet
Beethoven: Hármaverseny
Bartók: Magyar képek
Enescu: I. Román rapszódia
Dohnányi: Ünnepi nyitány
Miskolci Szimfonikus Zenekar
Hegedű: Ábrahám Márta
Cselló: Rohmann Ditta
Vez. és zong.: Kovács László
- November 19. 19.00**
Művészetek Háza
Népszerű Zenei Esték
Nielsen: Kis szvit
Nino Rota: Harsonaverseny
Nielsen:
Maskarade – Kakasok tánca
Csajkovszkij: VI. szimfónia
Miskolci Szimfonikus Zenekar
Harsona: Alexander Gorbunov
Vez.: Vető Tamás
- November 26. 19.00**
Művészetek Háza
Szezonbérlet
Beethoven:
Esz-dúr zongoraverseny, op. 73
Beethoven: István király – nyitány
Beethoven: VIII. (F-dúr) szimfónia
Miskolci Szimfonikus Zenekar
Zongora: Baranyay László
Vez.: Medveczky Ádám
- NEMZETI
FILHARMONIKUSOK**
- Október 11. csütörtök**
Bérleten kívüli előadás
- Jótekonysági koncert
a Kézenfogva Alapítvány
szervezésében
Mozart: Figaro házassága –
nyitány, K. 492
Mozart:
d-moll zongoraverseny, K. 466
Mozart: Serenata notturna
(D-dúr), K. 239
Mozart: D-dúr (Haffner)
szimfónia, K. 385
Km.: Érdi Tamás – zongora
Vez.: Kocsis Zoltán
- 2007. október 19. péntek**
Ferencsik-bérlet/2
Berlioz: A vérbírák (Les francs
juges) – nyitány
MacMillan:
Veni, Veni Emmanuel
Rahmanyinov: III. (a-moll)
szimfónia, op. 44
Km.: Claire Edwardes –
ütőhangszerek
Vez.: Howard Williams
- Október 29. hétfő**
Bérleten kívüli előadás
Jótekonysági koncert az UNICEF
javára
- Október 30. kedd**
Bérleten kívüli előadás
Jótekonysági koncert az UNICEF
javára
Glinka:
Ruszlán és Ludmilla – nyitány
Saint-Saëns: Az állatok farsangja
Muszorgszkij-Ravel:
Egy kiállítás képei
Km.:
Sir Roger Moore – narrátor
Vez.: Kocsis Zoltán
- November 30. péntek**
Klemperer-bérlet/1
Brahms: Tragikus nyitány, op. 81
Brahms: Alt-rapszódia, op. 53
Brahms:
Német requiem, op. 45
Km.: Nemzeti Énekkar
(karigazgató: Antal Mátyás)
Fodor Beatrix,
Kovács Annamária, Kálmándi
Mihály – ének
Vez.: Kovács János

**PANNON
FILHARMONIKUSOK****Október 1. 19.00****Pécsi Nemzeti Színház***Zene a zenéért*

Pannon Filharmonikusok

Vez.: Hamar Zsolt

Október 6. 19.30**PTE Szigeti úti Aula**

Pannon Filharmonikusok

Kodály: Fölszállott a páva – variációk, Galántai táncok

Kodály: Budavári Te Deum

Vez.: Hamar Zsolt

Km.: Várad Marianna, Megyesi

Swartz Lúcia, Alessandro

Codeluppi, Kovács István, Pécsi

Kamarakórus (Karig.: Tillai

Aurél), Mecsek Kórus (Karig.:

Kertész Attila), Bartók Béla

Leánykar

(karig.: Kertész Attila)

Október 18. csütörtök 19.30**PTE Aula**

Mahler:

Adagio az 5. szimfóniából

Mahler: Hét utolsó ének

Dvořák: VIII. G-dúr szimfónia

op. 88

Vez.: Peskó Zoltán

Km.: Németh Judit – ének

Október 26. péntek, 18.00**ANK Művelődési Ház***Segítség, komolyzene!*

Dvořák: VIII. szimfónia

Vez.: Hamar Zsolt

Km.: László Csaba színművész

Október 31. szerda 19.30**Pécsi Bazilika***Hangverseny a meghaltak emlékére*

Kovács Zoltán:

Amor Sanctus

Puccini: Messa di Gloria

Vezényel: Hamar Zsolt

Km.: Fekete Attila, Massányi

Viktor, Rácz István, Nemzeti

Énekkar (karig.: Antal Mátyás)

November 13. kedd 19.00**Művészetek Háza***Fülszöveg*

Vendég: Ivana Bilič

ütőhangszeres művész

Hamar Zsolt karmester

November 15. csütörtök 11.00**ZenePark***Még 1 esély!*

De Falla:

A háromszögletű kalap

Vez.: Hamar Zsolt

November 15. csütörtök 19.30**PTE Aula**

Rossini:

Sevillai borbély – nyitány

Sarasate: Carmen fantázia

De Falla: A háromszögletű kalap

Vez.: Hamar Zsolt

Km.: Ivana Bilič –

ütőhangszerek

November 17. szombat, 18.00**ANK Művelődési Ház***Segítség, komolyzene!*

De Falla: A háromszögletű kalap

Vez.: Hamar Zsolt

Km.: László Csaba színművész

November 29. csütörtök 19.00**Művészetek Háza***Fülszöveg*

Vendég:

Mischa Maisky csellóművész

Hamar Zsolt karmester

November 30. csütörtök 19.30**Pécsi Nemzeti Színház**

Schlee: „Sinfonia tascabile”

Sosztakovics: Gordonkaverseny

Bartók: Concerto

Vez.: Hamar Zsolt

Km.: Micha Maisky – cselló

**SZEGEDI
SZIMFONIKUS
ZENEKAR****Október 15. hétfő 19.00****Miskolc, Művészetek Háza**

Mozart: Varázsfuvola – Nyitány

Mozart:

A-dúr zongoraverseny, K. 488

Schumann: III. („Rajnai”) szim-

fónia, Esz-dúr, op. 97

szólista: Kassai István

Vez.: Gyüdi Sándor

Október 23. kedd 19.00**Dóm***Hangverseny a nemzeti ünnep
alkalmából*

Beethoven:

Egmont – Nyitány, op. 84

Kodály: Budavári Te Deum

**A SAVARIA SZIMFONIKUS ZENEKAR
váltó I. trombita állásra próbajátékot hirdet****A meghallgatás anyaga**

- Haydn: Esz-dúr trombitaverseny I. II. tétel
- Bármilyen egyéb stílusú előadási darab

Zenekari „állások”:

- Bartók: Concerto I. tétel 328-370-ig, II. tétel 90-120-ig V. tétel 201-231-ig
- Bartók: A kékszakállú herceg vára – Fegyverkamra
- Donizetti: Don Pasquale II. felv. 3. kép Nr.5 Vorspiel, Szene und Arie
- Gershwin: Egy amerikai Párizsban – 46 előtt 4. ütemtől a 46 után 9. ütemig és a 60 előtt 27. ütemtől a 60 után 4. ütemig
- Händel: Messiás – basszus ária – The Trumpet Shall Sound
- Kodály: Háry János – szvit – Bécsi harangjáték
- Liszt: Magyar fantázia – trombitaszóló
- Musszorgszkij: Egy kiállítás képei – Promenade, Goldenberg and Schmuyle
- Respighi Róma fenyői – külsőtrombita-szóló
- Sztaravinszkij: Petruska – Ballerina Dance, Valse

A jelentkezéshez szükséges követelmények és dokumentumok:

- büntetlen előélet
- szakmai önéletrajz
- erkölcsi bizonyítvány
- végzettséget igazoló diploma másolata

A próbajáték ideje és helye:

2007. november 13. 14 óra, Bartók Terem (9700 Szombathely, Rákóczi utca 3.)

Jelentkezési határidő: 2007. október 31.**A jelentkezéseket az alábbi címre kérjük elküldeni:**

Savaria Szimfonikus Zenekar, 9700 Szombathely, Thököly utca 14.

További információ: Thummerer Ferenc 20/333 0043

ZONGORAKÍSÉRŐT A ZENEKAR NEM BIZTOSÍT.

Km.: Tóth Zsuzsanna, Katona Judit, Megyesi Zoltán, Cser Krisztián,
Vaszy Viktor Kórus
Vez.: Gyüdi Sándor

Október 30. kedd 19.30

Vaszy-bérllet / 1.

Liszt: A bölcsőtől a sírig

Fauré: Requiem

Km.: Kertesi Ingrid, Szegedi Csaba, Vaszy Viktor Kórus
Karigazgató: Gyüdi Sándor
Vez.: Antal Mátyás

November 17. Korzó

*Nemzetközi Hárfaverseny –
Gálahangverseny*

November 20. kedd 19.30

Színház

Vaszy-bérllet / 2.

Schönberg: A megdicsőült éj, op. 4

Rachmaninov:

I. szimfónia, d-moll, op. 13

Vez.: Kesselyák Gergely

November 29. csütörtök 19.30

Korzó

Kamarabérlleti hgy.

A Szegedi Kamarazenekar
koncertje
Hangversenymester:
Kosztánci István

**SAVARIA
SZIMFONIKUS
ZENEKAR**

Október 19. 19.30

Bartók Terem Szombathely

Évadnyitó hangverseny

Savaria Szimfonikus Zenekar

Brahms: Akadémiai ünnepi
nyitány

Paganini: Hegedűverseny

Beethoven: Hármaverseny

Km.: Ning-Feng – hegedű

Sebestyén Ernő – hegedű

Mérei Tamás – cselló

Aima Maria Labra-Makk – zongora

Vez.: Alpaslan Ertünger

Október 25. 19.30

Bartók Terem Szombathely

Szimfónia-bérllet 1.

Savaria Szimfonikus Zenekar

Haydn: I. szimfónia, D-Dúr

Händel: Áriák
Sztravinszkij: Apollon musagete
Km.: Robin Blaze – kontratenor
Vez.: Alpaslan Ertünger

Október 26. 17.00

Linz

Viktor Fortin: Franz Jägerstätter

– Opera

Vez.: M. Mayrhofer

Október 29. 19.00

Veszprém – Egyetem aulája

Cherubini: Requiem

Km.: Veszprém Város

Vegyeskara

Vez.: Alpaslan Ertünger

November 1. 19.30

Szombathely,

Székesegyház

Szimfónia-bérllet 2.

Academia Kamarazenekar hangversenye

„Halottak Napi Koncert“

Haydn: II. szimfónia

Gyászzenék

Km.: Florin-Ionescu Galati – hegedű

Vez.: Alpaslan Ertünger

November 9. 19.30, Villach

Mendelssohn: Paulus

Km.: A-capella – Chor

Vez.: Prof. Helmut Wulz

November 10. 19.30, Millstatt

Mendelssohn: Paulus

Km.: A-capella – Chor

Vez.: Prof. Helmut Wulz

November 16. 19.30

Bartók Terem Szombathely

Szimfónia-bérllet 3.

Savaria Szimfonikus Zenekar

„Elgar 150. évforduló“

Haydn: III. G-Dúr szimfónia

Elgar: Csellóverseny Op.85

Elgar: I. szimfónia Op.55

Km.: Jiri Barta – cselló

Vez.: Alpaslan Ertünger

November 18. 17.00, Güssing

Jubileumi hangverseny

60 éves a város énekkara

Vez.: Prof. Walter Franz

November 25. 19.00

Bécs, Musikvereinsaal

Mendelssohn: Elias

Vez.: Mag. Knotzinger

A SAVARIA SZIMFONIKUS ZENEKAR

1. klarinét (szólamvezető) próbajátékot hirdet

A meghallgatás anyaga

- W. A. Mozart: A-dúr klarinétverseny I. tétel
- Egy szabadon választott mű
- Beethoven: IV. szimfónia (Adagio)
- Beethoven: VII. szimfónia (I., II., III.)
- Beethoven: VIII. szimfónia (Tempo di Menuett)
- Mendelssohn: Szentivánéji álomból a Scherzo
- Kodály: Galántai táncok
- Bartók: Concerto

A jelentkezéshez szükséges követelmények és dokumentumok:

- büntetlen előélet
- szakmai önéletrajz
- erkölcsi bizonyítvány
- végzettséget igazoló diploma másolata

A próbajáték ideje és helye:

2007. november 13. 14 óra, Bartók Terem
(9700 Szombathely, Rákóczi utca 3.)

Jelentkezési határidő:

2007. október 31.

A jelentkezéseket az alábbi címre kérjük elküldeni:

Savaria Szimfonikus Zenekar,
9700 Szombathely, Thököly utca 14.

További információ:

Thummerer Ferenc 20/333 0043

ZONGORAKÍSÉRŐT A ZENEKAR NEM BIZTOSÍT.

ZUGLÓI FILHARMÓ- NIA SZENT ISTVÁN KIRÁLY SZIM- FONIKUS ZENEKAR

Október 13. szombat

Kodály: Psalmus Hungaricus
Km.: Kovácsházi István
Liszt Ferenc Általános Iskola
Nagykórusa (karigazgató:
Kovács Katalin)
Csajkovszkij:
D-dúr hegedűverseny
Szólista: Záborszky Katarina
Csajkovszkij: 1812 ünnepi
nyitány
Km.: Joensuu-i Ortodox Férfikar
Vez.: Záborszky István

November 3. szombat

Ravel: Alborada del gracioso
Chausson: Poeme
Saint-Saëns: Havanaise
Saint-Saëns:
Bevezetés és Rondo Capriccioso
Km.: Kelemen Barnabás
Honegger:
Dávid király oratórium
Km.: Bokor Jutta, Geszthy
Veronika, Szerekován János
Vez.: Ménesi Gergely

A MAGYAR RÁDIÓ SZIMFONIKUS ZENEKARA

Október 5. péntek, 19.30

Olasz Kultúrintézet

Korunk zenéje

Láng István: Gyémánt a föld
porában – oratórium Orbán Ottó
verseire
Tristan Murail:
La dynamique des fluides
Kaija Saariaho: Adriana dalai
Ligeti: Órák és felhők
Vez.: Tihanyi László
Km.: Meláth Andrea (ének),
MR Énekkar

Október 13. szombat 19.30

Millenáris Központ

10 % Zappa”

Frank Zappa: Envelopes
Bogus Pomp
Pedro's Dowry
Strictly Genteel
Vez.: Fischer Ádám

Október 25. csütörtök, 19.30

Zeneakadémia

Oratórium-bérlet IV/2.
Brahms: Rinaldo
(km.: Fekete A.+ffikar)
Brahms: Altrapszódia
(km.: Németh J.+ffikar)
Brahms: Győzelmi ének
(km.: Massányi V.+vegyeskar)
Vezényel: Strausz Kálmán
Km.: MR Énekkar, Németh
Judit, Fekete Attila, Massányi
Viktor (ének)

Október 30. kedd, 19.30

MR 6-os stúdió

Magyar zeneszerzőportrék:
100 éve született Ránki György
Vez.: Kovács László
Km.: Varga Gábor (klarinét)
Műsor: Ránki György: Klarinét-
divertimento
Ránki György: Pomádé király új
ruhája – I. szvit

MÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR

Október 5. péntek

Zeneakadémia

ERDÉLYI MIKLÓS BÉRLET

Beethoven est:
Coriolan – nyitány

IV. (G-dúr) zongoraverseny

VII. szimfónia
Km.: Kocsis Zoltán
Vez.: Takács-Nagy Gábor

Október 26. péntek

Zeneakadémia

LUKÁCS MIKLÓS
BÉRLET
Beethoven:
Esz-dúr zongoraverseny
Carl Reinecke: Fuvolaverseny
Richard Strauss: Don Juan
Km.: Ingrid Fuzjiko Hemming –
zongora
Oross Veronika – fuvola
Vez.: Gál Tamás

November 2. péntek

Zeneakadémia

ERDÉLYI MIKLÓS BÉRLET
Verdi: Requiem
Km.: Felber Gabriella, Wiede-
mann Bernadett,
Bándi János, Rácz István,

Nemzeti Énekkar
(karigazgató: Antal Mátyás)
Vez.: Gál Tamás

November 23. péntek

Festetics Palota Tükörterem FESTETICS BÉRLET

Mendelssohn:
h-moll vonósszimfónia, No. 10.
Haydn: D-dúr gondokaverseny
Haydn: 6. (D-dúr) szimfónia –
„A reggel”
Km.: Várdai István
Vez.: Takács-Nagy Gábor

November 28. szerda

Zeneakadémia

LUKÁCS MIKLÓS BÉRLET
Amerikai-est
Bernstein: On the Town – nyitány
Copland: Appalachian Spring
Barber: Hegedűverseny
Gershwin: Egy amerikai Párizsban
Km.: Baráti Kristóf
Vez.: Vajda Gergely

Tisztelt Olvasóink!

Örömmel értesítjük Önöket arról, hogy a lapunkat előállító Publicitás Print Nyomda garanciát vállal a Zenekar újság minden egyes példányának nyomdai minőségéért.

Kérjük Önöket, hogy amennyiben jelen lapszámunkban mégis találnak nyomdai hibát, úgy a hibás példányt a hiba pontos megjelölésével 2007. október 30-ig küldjék vissza postai úton a nyomda címére (Publicitás Print Kft., 1021 Budapest, Tárogató út 26.).

Fáradásukat egy hibátlan példánnyal és egy 1000 Ft-os könyvvásárlási utalvánnyal jutalmazzuk!

LÁTOGASSA ÖN IS RENDSZERESEN HONLAPJAINKAT:

Naprakész információkhoz és a legfrissebb hírekhez, hangverseny-naptárhoz juthat a magyar zenekarok világából. Közvetlen átjárhatóság (link) minden magyar szimfonikus zenekar honlapjára és programajánlatára

<http://www.hungorchestras.com>

Zenei link-gyűjtemény

Zeneletöltési lehetőség kedvezményes áron!

Betűrablás

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1					■								
2						■					■		
3							■						
4						■				■			
5			■				■				■		
6					■					■		■	
7	■					■			■			■	
8		■								■			
9					■						■		
10				■									
11							■						
12			■						■				
13										■			

A rejtvény valamennyi vízszintes sorában – a középsőt kivéve – egy-egy meghatározásra adott választásból a kezdőbetűt ki kell hagyni. (Pl. Dolgos, szorgalmas meghatározásra a serény helyett az erény lenne a beírandó szó.) Az „elrabolt” betűk nem vesznek kárba, belőlük egy jeles magyar karmester (1843–1916) neve olvasható össze.

VÍZSZINTES: 1. József Attila- és Kossuth-díjas költő (Sándor, 1921–1999) – soroksári trombitás dinasztia. 2. Bizonyít – ... Vid; magyar vitéz a Szigeti veszedelem című eposzban – orosz helyeslés. 3. Ízesített – gyenge bor, Buda-vidéki tájszóval. 4. Athéni filozófus (Kr. e. 490-kb. 430) – állj!, németül – te, téged, angolul. 5. ... Pacino; Oscar-díjas színész – Első Dunai Gőzhajózási Társaság, röv. – fejlődési irányzat. 6. ... Schipa; 20. századi tenorista – Pest megyei község. 7. Előtagként repülésre utal – mokus, régies szóval. 8. Ha ilyen Pál, mindent tönkretesz! – díszes. 9. Testhez simuló, meleg fehérnemű – dorong – a felületére. 10. Malac igéje – Tamási Áron hőse – ügyetlen mozdulattal földre lök. 11. Versenyen indulás szándé-

kának kinyilvánítása – profán. 12. A lantán vegyjele – agrárszakkal felszerelt – lengyel népi tánc, a mazurka egyik típusa. 13. Ingerel, bosszant – magtisztító háztartási eszköz.

FÜGGŐLEGES: 1. Részterület – vásárlással kapcsolatos. 2. Ősi finn országgrész, ma egy része Oroszországhoz tartozik – kidülled (a szem). 3. Oxigénmódosulat – Róma folyója. 4. Kisközség Dél-Külső-Somogyban – zugos ikerszava. 5. Kortárs zeneszerző /István – azonos betűk – nyugalom, megelégedettség. 6. Egykori címzésrövidítés – ravasz ütés a teniszben. 7. Nem sajnálja – rejtett zug – téli sporteszköz. 8. ... Nielsen; a Csupasz pisztoly című film főszereplője – próbarészlet!. 9. Vél, gondol, régiesen – a rénum vegyjele – sziget a Kvarneri-öbölben. 10. Másodperc, röv. – a katonai állomány részére felvesz. 11. Fiatalkorú – ...-Weinstock; Gafni Miklós, tenorista eredeti neve. 12. Körszínház – ruhát szárítani kirak. 13. A Hevesi-sík egyik községének lakója – az Illés-együttessel slágerében kicsikét butácska!

Zábó Gyula

ZENEKAR

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK, valamint a MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK SZAKSZERVEZETÉNEK közös lapja, a Nemzeti Kulturális Alapprogram és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, valamint a Fővárosi Közgyűlés Kulturális Ügyosztálya támogatásával.

nka
Nemzeti Kulturális Alap
ALAPÍTÓTTA: POPA PÉTER

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

A szerkesztőség címe:
MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.
Telefon: 342-8927 – Fax: 322-5446
e-mail: zenekar@mail.datanet.hu
www.hungorchestras.com

Felelős kiadó és szerkesztő: POPA PÉTER

Nyomdai kivitelezés: PUBLICITAS
1021 Budapest, Tároगतó út 26.
Telefon/fax: 200-7330

e-mail: dtp@publicitas.hu • www.publicitas.hu

Felelős vezető: A Kft. ügyvezetője
ISSN: 1218-2702

Az interjúkban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul. Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK TAGJAI:

DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR
Duna Palota és Kiadó Kulturális Kht.
Próbaterem: 1124 Budapest, Németvölgyi út 41.
Tel./fax: (+36-1) 355-8330
1051 Budapest, Zrínyi u. 5.
Bérletvásárlás, jegyrendelés:
Bokor Erzsébet 06/20 937-1399
www.dunaszimfonikusok.hu
E-mail: info@dunaszimfonikusok.hu

Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar Kht.
Cím: 1221 Budapest, Ady Endre út 25.
Levél cím: 1775 Budapest, Pf. 122
Telefon: 424-8056 Fax: 424-8057
E-mail: dohnanyi@axelero.hu
Próbaterem: 1074 Budapest, Rottenbiller u. 16–22.
Telefon: 322-1488, 479-0810 • Fax: 413-6365

Danubia Szimfonikus Zenekar
1066 Budapest, Jókai u. 2. I. em. 6.
Levél cím: 1399 Budapest, Pf. 716
Tel.: (+36-1) 373-0228 • Tel./fax: (+36-1) 269-1178
E-mail: info@danubiazenekar.hu
www: danubiazenekar.hu

Debreceni Filharmonikus Zenekar
4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.
Tel.: (52) 500-200 • Fax: (52) 412-395
E-mail: dfz@dfz.hu
www.d fz.hu

Győri Filharmonikus Zenekar
9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.
Tel.: (96) 312-452 • Fax: (96) 319-232
E-mail: filhgyor@t-online.hu
www.gyorifilharmonikusok.hu

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekar és Kottatár Kht.
1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.
Postacím: 1364 Budapest, Pf. 49
Tel.: 411-6610 • Fax: 411-6699
E-mail: G.Kovacs@filharmonikusok.hu
www.filharmonikusok.hu

Magyar Állami Operaház Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara
1061 Budapest, Andrásy út 22.
Tel.: 331-2550 • Fax: 331-9478
http://www.bpo.hu

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara
1800 Budapest, Bródy S. u. 5–7.
Tel.: 328-8326 • Fax: 328-8910
http://www.radio.hu/muveszet/

Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar
1094 Budapest, Páva u. 10–12.
Tel.: 215-5770 • Fax: 215-5462
E-mail: btg@tza.hu • http://www.telekomzenekar.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar
1088 Budapest, Múzeum u. 11.
Tel.: 338-2664 • Tel./fax: 338-4085
E-mail: bco.office@mavintezet.hu
www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar
3025 Miskolc, Fábrián u. 6/a.
Tel.: (46) 506-695 • Fax: (46) 351-497
E-mail: missyo@hu.inter.net • www.mso.hu

Pannon Filharmonikusok – Pécs
7621 Pécs, Király u. 19.
Tel.: (72) 510-114 • Fax: (72) 213-513
E-mail: info@pannonfilharmonikusok.hu
www.pannonfilharmonikusok.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar
6720 Szeged, Széchenyi tér 9.
Korsó Zeneház
Tel.: (62) 426-102
E-mail: orch@symph-szeged.hu • www.symph-szeged.hu

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar
9700 Szombathely, Thököly u. 14.
Tel.: (94) 314-472 • Fax: (94) 316-808
E-mail: savaria.symphony@mail.datanet.hu
www.savaria-symphony.hu

Zuglói Filharmonia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar
1145 Budapest, Columbus u. 11.
Tel./Fax: (36 1) 467-0788; 467-0788;
E-mail: zugloifilharmonia@szenstistvanzene.sulinet.hu
http://www.szenstistvanzene.hu

**MINDEN, AMI
A FÚJÁSHOZ
KELL!**

**MAGYARORSZÁG LEGNAGYOBB
KIPRÓBÁLHATÓ,
ÍGY ÖSSZEHASONLÍTHATÓ
FÚVÓSHANGSZER
VÁLASZTÉKÁVAL VÁRJUK
MUZSIKUS BARÁTAINKAT.**

A világ vezető márkáinak
széles skáláját kínáljuk.

Hangszerjavító műhelyeinkben
aranykoszorús mesterek
több mint 30 éves gyakorlatával
irányított munka folyik

- a legmodernebb és tradicionális technikák ötvöztetésével,
eredeti, gyári alkatrészek felhasználásával
- így a garancia magától értetődik.

FON TRADE MUSIC

**RITMUS- ÉS ÜTŐHANGSZEREK
TELJES TÁRHÁZA**

AZ ORFF- HANGSZEREKTŐL A JAZZ- ÉS ROCK
SZERELÉSEKEN ÁT A SZIMFONIKUS HANGSZEREKIG.

Adams, Premier, Ludwig, Paiste, Studio 49, Hardcase

FON TRADE MUSIC

**ÚJDONSÁG A FON-TRADE MUSIC-NÁL !
MOST BEVEZETŐ ÁRON
VONÓS HANGSZEREK ÉS TARTOZÉKAIK**

TANULÓ HEGEDŰ SZETTEK,
HAGYOMÁNYOS ÉS KARBON
ISKOLAI VONÓK MELLETT MESTER VONÓK,
VALAMINT PROFESSZIONÁLIS TOKOK

FON TRADE MUSIC

**FON
TRADE MUSIC**

1081 Budapest, Kiss József utca 14.
Telefon: 210 2790, 06 30 488 6622
fontrade.music@chello.hu
Nyitva: munkanapokon
9:00 - 17:30 -ig.

www.fontrademusic.hu